

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

VELIKO VIJEĆE

**PREDMET AL-SKEINI I OSTALI PROTIV
UJEDINJENOG KRALJEVSTVA**

(Predstavka broj 55721/07)

PRESUDA

STRASBOURG

7. jula 2011. godine

Ova presuda je konačna, ali može biti predmet redakcijskih izmjena.

SADRŽAJ

	Page
SADRŽAJ	1
POSTUPAK	3
ČINJENICE	5
I OKOLNOSTI PREDMETA	5
A. Okupacija Iraka od 1. maja 2003. godine do 28. juna 2004. godine 5	
1. Kontekst: Rezolucija 1441 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija..5	
2. Glavne borbene operacije: od 20. marta do 1. maja 2003. godine 5	
3. Razvoj pravne i političke situacije u maju 2003. godine6	
5. Razvoj situacije između jula 2003. godine i juna 2004. godine...11	
6. Prenos vlasti na Privremenu vladu14	
B. Oružane snage Ujedinjenog Kraljevstva u Iraku od maja 2003. godine do juna 2004. godine14	
C. Pravila o otvaranju vatre.....17	
D. Istrage o smrtnim slučajevima iračkih civila u koje su umiješani britanski vojnici.....18	
1. Odluka o upućivanju slučaja jednog incidenta Kraljevskoj vojnoj policiji radi istrage.....18	
2. Istraga Kraljevske vojne policije (Specijalno odjeljenje za istrage) 19	
E. Smrt srodnika podnosioca predstavke.....22	
1. Prvi podnosilac predstavke.....22	
2. Druga podnositeljica predstavke23	
3. Treći podnosilac predstavke.....24	
4. Četvrti podnosilac predstavke25	
5. Peti podnosilac predstavke27	
6. Šesti podnosilac predstavke.....29	
F. Domaći postupci na osnovu Zakona o ljudskim pravima31	
1. Divisional Court31	
2. Apelacioni sud.....34	
3. Dom lordova.....37	
II RELEVANTNI MEĐUNARODNI PRAVNI DOKUMENTI41	
A. Međunarodno humanitarno pravo o vojnoj okupaciji41	
B. Sudska praksa Međunarodnog suda pravde koja se odnosi na međuodnos između međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i vanteritorijalne obaveze država koje proizilaze iz međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava.....42	

C. Obaveza da se provede istraga o navodnim povredama prava na život u situacijama oružanog sukoba i okupacije u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom i međunarodnim pravom koje se odnosi na ljudska prava	45
PRAVO	47
I. NAVODNA POVREDA ČLANA 2. KONVENCIJE	47
A. Prihvatljivost.....	47
1. U vezi sa pripisivanjem činjenica.....	47
2. Jurisdikcija.....	48
3. Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova	48
4. Status žrtve	49
5. Zaključak o prihvatljivosti.....	50
B. Meritum	50
1. Jurisdikcija.....	50
2. Navodna povreda obaveze da se provede istraga koja proizilazi iz člana 2.....	65
II PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE	75
A. Šteta	75
B. Troškovi i izdaci	76
C. Zatezna kamata	77
IZ TIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO,.....	77

U predmetu Al-Skeini i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava, zasjedajući u Velikom vijeću u sastavu:

Jean-Paul Costa, *predsjednik*,

Christos Rozakis,

Nicolas Bratza,

Françoise Tulkens,

Josep Casadevall,

Dean Spielmann,

Giovanni Bonello,

Elisabeth Steiner,

Lech Garlicki,

Ljiljana Mijović,

David Thór Björgvinsson,

Isabelle Berro-Lefèvre,

George Nicolaou,

Luis López Guerra,

Ledi Bianku,

Ann Power,

Mihai Poalelungi, *sudije*,

i Michael O'Boyle, *zamjenik sekretara*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost, koje je održano 9. i 16. juna 2010. godine i 15. juna 2011. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena posljednjeg navedenog dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu je pokrenut predstavkom (broj 55721/07) koju je Sudu podnijelo šestero iračkih državljana, gosp. Mazin Jum'Aa Gatteh Al-Skeini, gđa Fattema Zabun Dahesh, gosp. Hameed Abdul Rida Awaid Kareem, gosp. Fadil Fayay Muzban, gosp. Jabbar Kareem Ali i pukovnik Daoud Mousa (podnosioci predstavke) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske na osnovu člana 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda 11. decembra 2007. godine.

2. Podnosiocima predstavke, kojima je dodijeljena pravna pomoć, je zastupao *Public Interest Lawyers*, ured solisitora sa sjedištem u Birminghamu. Vladu Ujedinjenog Kraljevstva (Vlada) je zastupao njen zastupnik, gosp. D. Walton iz Ministarstva vanjskih poslova i Commonwealtha (*Foreign and Commonwealth Office*, u daljem tekstu: *Foreign Office*).

3. Podnosioci predstavke su naveli da su njihovi srodnici potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva kada su bili ubijeni i da nije provedena

djelotvorna istraga o njihovoj smrti, što je dovelo do kršenja člana 2. Konvencije.

4. Predstavka je dodijeljena Četvrtom odjeljenju Suda (pravilo 52. stav 1. Pravila Suda). Dana 16. decembra 2008. godine, Sud je odlučio da obavijesti Vladu o predavci. Sud je također odlučio da u isto vrijeme ispita meritum predstavke i njenu prihvatljivost (član 29. stav 1). Stranke u postupku su dostavile zapažanja u pisanoj formi o prihvatljivosti i meritumu predmeta. Dana 19. januara 2010. godine, Vijeće je odlučilo ustupi nadležnost Velikom vijeću.

5. Sastav Velikog vijeća je određen u skladu sa članom 27. st. 2. i 3. Konvencije i pravilom 24. Pravila Suda. Sudija Peer Lorenzen, predsjednik Petog odjeljenja, se povukao, a sudija Luis López Guerra, zamjenik, ga je zamijenio.

6. Podnosioci predstavke i Vlada su dostavili dodatni memorandum o prihvatljivosti i meritumu. Sljedeće organizacije, u svojstvu trećih lica-umješača, su također dostavile zajednička zapažanja: *Bar Human Rights Committee, European Human Rights Advocacy Centre, Human Rights Watch, Interights*, Međunarodna federacija za ljudska prava, *Law Society i Liberty*.

7. Javna rasprava je održana u Palati ljudskih prava u Strasbourgu 9. juna 2010. godine (pravilo 59. stav 3).

Pred Sudom su se pojavili:

(a) *u ime Vlade:*

Gosp. D. WALTON,

zastupnik,

Gosp. J. EADIE QC,

Gđa C. IVIMY,

Gosp. S. WORDSWORTH,

branitelji,

Gđa L. DANN,

Gđa H. AKIWUMI,

savjetnici;

(b) *u ime podnosilaca predstavke:*

Gosp. RABINDER SINGH QC,

Gosp. R. HUSAIN QC,

Gđa S. FATIMA,

Gđa N. PATEL,

Gosp. T. TRIDIMAS,

Gđa H. LAW,

branitelji,

Gosp. P. SHINER,

Gosp. D. CAREY,

Gđa T. GREGORY,

Gosp. J. DUFFY,

savjetnici.

Sud je saslušao izjave gosp. Eadieja i gosp. Singha.

ČINJENICE

I OKOLNOSTI PREDMETA

8. Činjenice predmeta se mogu rezimirati kako slijedi.

A. Okupacija Iraka od 1. maja 2003. godine do 28. juna 2004. godine

1. Kontekst: Rezolucija 1441 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija

9. Dana 8. novembra 2002. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija, djelujući na osnovu poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija, je usvojilo Rezoluciju 1441. Rezolucijom je odlučeno, *inter alia*, da je Irak počinio i da i dalje čini materijalnu povredu svojih obaveza iz prethodnih rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija da se razoruža i saraduje sa inspektorima za oružje Ujedinjenih nacija i Međunarodne agencije za atomsku energiju. Rezolucijom 1441 je odlučeno da se Iraku pruži posljednja mogućnost da se povinuje svojim obavezama da se razoruža i da uspostavi pojačani režim inspekcije. Osim toga, Vijeće sigurnosti je zatražilo od generalnog sekretara da Iraku odmah priopći tu rezoluciju, te je zahtijevalo da Irak saraduje bez odlaganja, bezuvjetno i aktivno sa inspektorima. Vijeće sigurnosti je donijelo zaključak podsjećanjem da je “više puta upozoravalo Irak da će se suočiti sa ozbiljnim posljedicama ako i dalje ne bude ispunjavao svoje obaveze”. Vijeće sigurnosti je odlučilo da i dalje aktivno prati situaciju.

2. Glavne borbene operacije: od 20. marta do 1. maja 2003. godine

10. Dana 20. marta 2003. godine, koalicija oružanih snaga pod jedinstvenom komandom, koju su vodile Sjedinjene Američke Države, u okviru koje je bio veliki broj britanskih vojnika i malih kontingenata iz Australije, Danske i Poljske, je započela invaziju na Irak. Britanski vojnici su zauzeli Basru 5. aprila 2003. godine, a trupe Sjedinjenih Država su preuzele kontrolu nad Bagdadom 9. aprila 2003. godine. Glavne borbene operacije u Iraku su proglašene okončanim 1. maja 2003. godine. Nakon toga, druge države su poslale svoje osoblje da bi pomoglo u procesu obnove.

3. Razvoj pravne i političke situacije u maju 2003. godine

11. Dana 8. maja 2003. godine, stalni predstavnici Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Država u Ujedinjenim nacijama su uputili zajedničko pismo predsjedniku Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, koje glasi:

“Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske i koalicioni partneri nastavljaju da djeluju zajedno da bi osigurali potpuno razoružanje Iraka od oružja za masovno uništenje i njegovih lansirnih sistema u skladu sa rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Države koje čine koaliciju će se striktno povinovati svojim obvezama u skladu sa međunarodnim pravom, uključujući one koje se odnose na osnovne humanitarne potrebe iračkog naroda. Mi ćemo djelovati da bismo osigurali da iračka nafta bude zaštićena i upotrebljana u korist iračkog naroda.

Da bi ostvarili te ciljeve i obaveze u postkonfliktnom periodu u Iraku, Sjedinjene Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri, djelujući u okviru postojećih rješenja u vezi sa komandom i kontrolom posredstvom komandanta koalicionih snaga, su stvorili Koalicijsku privremenu vlast (*Coalition Provisional Authority*), koja obuhvata Ured za obnovu i humanitarnu pomoć, kako bi vršila nadležnosti vlade privremeno a naročito, prema potrebi, obezbijedila sigurnost, omogućavala dostavljanje humanitarne pomoći i eliminirala oružje za masovno uništenje.

Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri, djelujući posredstvom Koalicijske privremene vlasti, će osigurati, *inter alia*, sigurnost u Iraku i upravljati tom zemljom privremeno, naročito sljedećim sredstvima: prevencijom neprijateljstava, očuvanjem teritorijalnog integriteta Iraka i obezbjeđivanjem granica Iraka; osiguravanjem, i uklanjanjem, onesposobljavanjem, eliminiranjem i uništavanjem (a) kompletnog iračkog oružja za masovno uništenje, balističkih raketa, bespilotnih letjelica i ostalih sistema za pokretanje hemijskog, biološkog i nuklearnog oružja i (b) svih elemenata iračkog programa za istraživanje, razvoj, dizajn, izradu, proizvodnju, sklapanje i korištenje takvog oružja i sistema i podsistema za njihovo pokretanje, te njihovih komponenti, uključujući, ali ne ograničavajući se na, zalihe hemijskih i bioloških agensa, materijala koji mogu poslužiti u proizvodnji nuklearnog oružja, i ostale slične materijale, tehnologije, opreme, instalacije i intelektualno vlasništvo koji su korišteni ili mogu materijalno doprinijeti tim programima; u konsultaciji sa relevantnim međunarodnim organizacijama, pomaganjem propisnog i dobrovoljnog povratka izbjeglica i raseljenih lica; održavanjem javnog reda, naročito podsticanjem međunarodnih napora da se ponovno osposobe iračke civilne policijske snage; eliminiranjem kompletne terorističke infrastrukture unutar Iraka i poduzimanjem mjera kako bi se onemogućilo da teroristi i terorističke grupe dobiju utočište; podržavanjem i koordiniranjem deminiranja i aktivnosti koje se odnose na deminiranje; promoviranjem odgovornosti za zločine i svirepa djela koja je počinio bivši irački režim; preuzimanjem neposredne kontrole nad iračkim institucijama koje su odgovorne za vojna i sigurnosna pitanja i djelovanjem, ako je potrebno, u svrhu demilitariziranja, demobiliziranja, kontroliranja, upravljanja, reformiranja, raspuštanja ili reorganiziranja tih institucija tako da ne mogu više predstavljati prijetnju iračkom narodu ili međunarodnom miru i sigurnosti, ali da budu u stanju da brane irački suverenitet i teritorijalni integritet.

Sjedinjene Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri priznaju urgentnu potrebu za stvaranjem klime u kojoj će irački narod moći slobodno odrediti svoju

političku budućnost. S tim ciljem, Sjedinjene Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri podstiču napore iračkog naroda da poduzme prve korake prema formiranju predstavničke vlade zasnovane na vladavini prava, koja poštuje osnovne slobode i jednaku zaštitu i pravdu u skladu sa zakonom bez ozira na etničku pripadnost, religiju ili spol. Sjedinjene Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri favoriziraju uspostavljanje vladinih predstavničkih institucija i omogućavaju odgovorno upravljanje iračkim finansijskim sektorom, humanitarnu pomoć, privrednu obnovu, transparentno djelovanje i obnovu iračke infrastrukture i prirodnih resursa, progresivno prenošenje upravnih odgovornosti na predstavničke institucije vlade, na odgovarajući način. Naš cilj je da se upravne nadležnosti prenesu na iračke predstavničke vlasti što je moguće brže.

Ujedinjene nacije imaju vitalnu ulogu u domenu pružanja humanitarne pomoći, podržavanja obnove Iraka i pomaganja formiranja privremene iračke vlasti. Sjedinjene Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri su spremni da rade u uskoj saradnji sa predstavnicima Ujedinjenih nacija i njenih specijaliziranih agencija, očekujući sa nestrpeljenjem da generalni sekretar imenuje specijalnog koordinatora. Mi također pozdravljamo podršku i doprinos država članica, međunarodnih i regionalnih organizacija i ostalih subjekata u okviru odgovarajućih sporazuma o saradnji sa Koalicijskom privremenom vlašću.

Bili bismo Vam zahvali ako biste ovo pismo prosljedili kao dokument Vijeća sigurnosti,.

(Potpis) Jeremy Greenstock
Stalni zastupnik Ujedinjenog Kraljevstva

(Potpis) John D. Negroponte
Stalni zastupnik Sjedinjenih Država

12. Kao što je naznačeno u navedenom pismu, okupacione države, posredstvom komandanta koalicionih snaga, su stvorile Koalicijsku privremenu vlast kako bi “vršila nadležnosti vlade privremeno” dok iračka vlada ne bude mogla biti uspostavljena. Taj organ je naročito imao ovlast da, *inter alia*, donosi propise. Dana 13. maja 2003. godine, sekretar odbrane Sjedinjenih Država, Donald Rumsfeld, je izdao memornadum kojim je formalno odredio ambasadora Paula Bremera za upravitelja Koalicijske privremene vlasti, koji je imao odgovornost da privremeno upravlja Irakom. Propisom broj 1 Koalicijske privremene vlasti (*Regulation No. 1*) od 16. maja 2003. godine, ambasador Bremer je propisao sljedeće:

“U skladu sa ovlastima koje su mi dodijeljene kao upravitelju Koalicijske privremene vlasti relevantnim rezolucijama Ujedinjenih nacija, uključujući Rezoluciju 1483 (2003), te zakonima i običajima ratovanja, proglašavam sljedeće:

Član 1.

Koalicijska privremena vlast

1) Koalijska privremena vlast će vršiti nadležnosti vlade privremeno da bi osigurala djelotvorno upravljanje Irakom za vrijeme perioda prelazne uprave, da bi ponovo stvorila uvjete za stabilnost i sigurnost, stvorila uvjete u kojima irački narod može slobodno odrediti svoju sopstvenu političku budućnost, naročito favoriziranjem napora za ponovno uspostavljanje i stvaranje nacionalnih i lokalnih predstavničkih institucija i potpomaganjem privrednog oporavka i održive obnove i razvoja.

2) Koalijska privremena vlast preuzima sve izvršne, zakonodavne i sudske nadležnosti koje su potrebne da bi ostvarila svoje ciljeve, koje će se vršiti u skladu sa relevantnim rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Nacija, uključujući Rezoluciju 1483 (2003), i zakonima i običajima ratovanja. Te nadležnosti će imati upravitelj Koalijske privremene vlasti.

3) U svojstvu komandanta koalijskih snaga, komandant Centralne komande Sjedinjenih Država će pružati direktnu podršku Koalijskoj privremenoj vlasti sprečavanjem neprijateljstava; održavanjem teritorijalnog integriteta Iraka i sigurnosti u zemlji; traženjem, neutraliziranjem i uništavanjem oružja za masovno uništenje i, generalno, pomaganjem provođenja koalicione politike.

Član 2.

Primjenjivo pravo

Osim ako ih Koalijska privremena vlast privremeno stavi van dejstva ili zamijeni, ili ih demokratske institucije Iraka zamijene drugim zakonodavstvom, zakoni na snazi u Iraku na dan 16. aprila 2003. godine će se i dalje primjenjivati pod uvjetom da ne sprečavaju Koalijsku privremenu vlast da ostvaruje svoja prava i ispunjava svoje obaveze, i pod uvjetom da nisu u suprotnosti sa ovim ili bilo kojim drugim propisom ili nalogom koji izda Koalijska privremena vlast. (...)"

13. Uprava Koalijske privremene vlasti je podijeljena u regionalne zone. Južna zona je bila pod odgovornošću i kontrolom Ujedinjenog Kraljevstva, sa regionalnim koordinatorom Ujedinjenog Kraljevstva. Ona je obuhvatala četiri najjužnije provincije od osamnaest iračkih provincija od kojih je svaka imala guvernera-koordinatora. Trupe Ujedinjenog Kraljevstva su bile raspoređene u istoj zoni. Ured specijalnog zastupnika Ujedinjenog Kraljevstva je zastupao Ujedinjeno Kraljevstvo u sjedištu Koalijske privremene vlasti. Prema Vladi, premda su specijalni zastupnik i njegov ured nastojali uticati na politiku i odluke Koalijske privremene vlasti, osoblje Ujedinjenog Kraljevstva nije imalo nikakvu formalnu moć odlučivanja u okviru Koalijske privremene vlasti. Sve upravne i zakonodavne odluke Koalijske privremene vlasti je donosio ambasador Bremer.

14. Rezolucija 1483 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, na koju se ambasador Bremer pozvao u Propisu broj 1 Koalijske privremene vlasti, je zapravo usvojena šest dana kasnije, 22. maja 2003. godine. Njeni relevantni dijelovi glase:

"Vijeće sigurnosti,

Podsjećajući na sve prethodne relevantne rezolucije,

Reafirmirajući suverenitet i teritorijalni integritet Iraka,

Reafirmirajući također važnost razoružanja Iraka od oružja za masovno uništenje i konačno potvrđivanje razoružanja Iraka,

Ističući pravo iračkog naroda da slobodno odluči o svojoj političkoj budućnosti i kontroli sopstvenih prirodnih resursa, pozdravljajući angažiranje svih strana u podržavanju stvaranja uvjeta koji će mu omogućiti da to uradi što je moguće ranije, i izražavajući odlučnost da dan kada će Iraci sami vladati mora doći brzo,

Podstičući napore iračkog naroda da oformi predstavničku vladu zasnovanu na vladavini prava kojom se dodjeljuju jednaka prava i garantira pravda svim iračkim građanima bez obzira na etničku pripadnost, religiju ili spol, i podsjećajući, u vezi s tim, na Rezoluciju 1325 (2000) od 31. oktobra 2000. godine,

(...)

Pozdravljajući prve korake iračkog naroda u tom pogledu, i ističući, u vezi s tim, deklaraciju iz Nasiriyaha od 15. aprila 2003. godine i Bagdadsku deklaraciju od 28. aprila 2003. godine,

Odlučan da Ujedinjene nacije imaju vitalnu ulogu u humanitarnoj pomoći, obnovi Iraka i ponovnom uspostavljanju i stvaranju nacionalnih i lokalnih institucija koje će omogućiti uspostavljanje predstavničke vlade;

(...)

Ističući pismo koje su stalni predstavnici Sjedinjenih Američkih Država i Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske uputili predsjedniku Vijeća sigurnosti 8. maja 2003. godine (S/2003/538), te priznavajući posebne nadležnosti, odgovornosti i obaveze tih država kao okupacionih sila pod jedinstvenom komandom na osnovu primjenjivog međunarodnog prava (Vlast),

Ističući dalje da druge države koje nisu okupacione sile sada rade ili će u budućnosti moći raditi pod okriljem Vlasti,

Pozdravljajući dalje spremnost država članica da doprinesu stabilnosti i sigurnosti u Iraku doprinoseći u osoblju, opremi i ostalim resursima pod okriljem Vlasti,

Zabrinut sudbinom velikog broja Kuvajćana i državljana trećih zemelja koji se smatraju nestalim od 2. augusta 1990. godine,

Smatrajući da situacija u Iraku, iako se poboljšala, i dalje predstavlja prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti,

Djelujući na osnovu poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. *Apelira* na države članice i organizacije da pomognu iračkom narodu u njegovim naporima da reformira svoje institucije i obnovi svoju zemlju, te da doprinesu u osiguravanju stabilnosti i sigurnosti u Iraku u skladu sa ovom rezolucijom;

2. *Podstiče* sve države članice, koje su u situaciji da to urade, da reagiraju odmah na apele Ujedinjenih nacija i ostalih međunarodnih organizacija za humanitarnu pomoć Iraku i da pomognu da se udovolji humanitarnim i ostalim potrebama iračkog naroda osiguravanjem hrane, lijekova i resursa potrebnih za obnovu i oporavak privredne infrastrukture Iraka;

3. *Apelira* na države članice da ne pružaju utočište pripadnicima bivšeg iračkog režima za koje se navodi da su odgovorni za zločine i svireposti i da podrže sve akcije da oni budu izvedeni pred lice pravde;

4. *Zahitjeva* od Vlasti, u skladu sa Poveljom Ujedinjenih nacija i relevantnim odredbama međunarodnog prava, da promovira dobrobit iračkog naroda osiguravanjem djelotvornog upravljanja teritorijom, trudeći se posebno da ponovo uspostavi sigurnost i stabilnost i da stvori uvjete koji omogućavaju iračkom narodu da slobodno odluči o svojoj sopstvenoj političkoj budućnosti;

5. *Zahitjeva* od svih relevantnih strana da u potpunosti ispune svoje obaveze na osnovu međunarodnog prava, naročito Ženeveske konvencije iz 1949. godine i Haškog pravilnika iz 1907. godine;

(...)

8. *Zahitjeva* od generalnog sekretara da odredi specijalnog predstavnika za Irak koji će imati, na neovisan način, odgovornost da podnosi redovne izvještaje Vijeću o svojim aktivnostima na osnovu ove rezolucije, da koordinira aktivnosti Ujedinjenih nacija u postkonfliktnom procesu u Iraku, da osigura koordiniranje aktivnosti agencija Ujedinjenih nacija i međunarodnih agencija koje pružaju humanitarnu pomoć i pomažu u obnovi Iraka i da, u saradnji sa Vlašću, pomaže iračkom narodu putem:

(a) koordiniranja humanitarne pomoći i pomoći u obnovi koju pružaju agencije Ujedinjenih nacija, i koordiniranja agencija Ujedinjenih nacija i nevladinih organizacija;

(b) promoviranja sigurnog, propisnog i dobrovoljnog povratka izbjeglica i raseljenih lica;

(c) intenzivnog rada sa Vlašću, narodom Iraka i ostalim relevantnim stranama na ponovnom uspostavljanju i stvaranju nacionalnih i lokalnih institucija koje će omogućiti uspostavljanje predstavničke vlade, te zajedničkog rada kako bi se potpomogao proces realiziranja međunarodno priznate predstavničke vlade Iraka;

(d) pomaganja u obnovi ključne infrastrukture u saradnji sa ostalim međunarodnim organizacijama;

(e) promoviranja privredne obnove i uvjeta održivog razvoja, uključujući osiguranje koordinacije sa nacionalnim i regionalnim organizacijama i, na odgovarajući način, civilnim društvom, donatorima i međunarodnim finansijskim organizacijama;

(f) podsticanja međunarodnih napora da bi se obezbijedile osnovne funkcije civilne uprave;

(g) promoviranja zaštite ljudskih prava;

(h) podsticanja međunarodnih napora kako bi iračka civilna policija bila ponovo operativna; i

(i) podsticanja međunarodnih napora da bi se promovirala pravna i sudska reforma;

9. *Podržava* formiranje, od strane iračkog naroda uz pomoć Vlasti i u saradnji sa specijalnim predstavnikom, privremene iračke uprave kao prelazne uprave kojom će rukovoditi Iračani, dok narod Iraka ne uspostavi međunarodno priznatu predstavničku vladu i ne preuzme odgovornosti Vlasti;

(...)

24. *Zahitjeva* od generalnog sekretara da podnosi Vijeću redovne izvještaje o radu specijalnog predstavnika s ciljem primjene ove rezolucije i o radu Međunarodnog savjetodavnog i nadzornog odbora (*International Advisory and Monitoring Board*) i *podstiče* Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske i Sjedinjene Američke Države da redovno informiraju Vijeće o naporima uložnim u okviru ove rezolucije;

25. *Odlučuje* da preispita implementiranje ove rezolucije u roku od 12 mjeseci od njenog usvajanja i da razmotri daljnje mjere koje bi mogle biti potrebne;

26. *Zahitjeva* od država članica i međunarodnih i regionalnih organizacija da doprinesu implementiranju ove rezolucije;

27. *Odlučuje* da će i dalje aktivno pratiti situaciju.”

5. *Razvoj situacije između jula 2003. godine i juna 2004. godine*

15. U julu 2003. godine, uspostavljeno je Vladajuće vijeće Iraka. Koalicijska privremena vlast je morala konsultirati Vijeće u vezi sa svim pitanjima koja su se odnosila na privremeno upravljanje Irakom.

16. Dana 16. oktobra 2003. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je donijelo Rezoluciju 1511, čiji relevantni dijelovi glase:

“*Vijeće sigurnosti*

(...)

Ističući da suverenitet Iraka počiva na iračkoj državi i *reafirmirajući* pravo iračkog naroda da slobodno odluči o svojoj političkoj budućnosti i da kontrolira svoje vlastite prirodne resurse, *ističući ponovo svoju odlučnost* da dan kada će Iračani sami vladati mora doći brzo, i *priznajući* važnost međunarodne podrške, naročito zemalja u regiji, susjeda Iraka i regionalnih organizacija, da bi taj proces napredovao brzo,

Smatrajući da je međunarodna podrška za ponovno uspostavljanje uvjeta stabilnosti i sigurnosti osnovna za dobrobit naroda Iraka te za mogućnost svih relevantnih strana da obave svoj zadatak u interesu iračkog naroda, te *pozdravljajući* doprinos država članica u ovom pogledu na osnovu Rezolucije 1483 (2003),

Pozdravljajući odluku Vladajućeg vijeća Iraka da formira pripremnu ustavnu komisiju za ustavnu konferenciju kako bi izradila nacrt ustava koji će obuhvatiti težnje iračkog naroda i *urgirajući* kod njega da obavi taj zadatak brzo,

(...)

Konstatirajući da situacija u Iraku, iako je poboljšana, i dalje predstavlja prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti,

Djelujući na osnovu poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija,

1. *Reafirmira* suverenitet i teritorijalni integritet Iraka i *ističe* u tom kontekstu da Koalicijska privremena vlast (Vlast) ima privremene nadležnosti, odgovornosti i obaveze na osnovu primjenjivog međunarodnog prava, koje su priznate i izražene u Rezoluciji 1483 (2003), dok narod Iraka ne uspostavi međunarodno priznatu predstavničku vladu i ne preuzme odgovornosti Vlasti, putem, *inter alia*, koraka predviđenih stavovima od 4. do 7. niže;

(...)

4. *Smatra* da su Vladajuće vijeće i njegovi ministri glavni organi privremene iračke uprave koja, bez dovođenja u pitanje njenog daljeg razvoja, otjelotvoruje suverenitet iračke države za vrijeme prelaznog perioda dok ne bude uspostavljena međunarodno priznata predstavnička vladu i ne preuzme odgovornosti od Vlasti;

5. *Potvrđuje* da će upravu Iraka postepeno osigurati buduće institucije privremene iračke uprave;

6. *Zahitjeva* od Vlasti, u tom kontekstu, da vrati vladajuće nadležnosti i ovlasti narodu Iraka čim to bude moguće i *zahitjeva* od Vlasti, u odgovarajućoj saradnji sa Vladajućim vijećem i generalnim sekretarom, da podnese izvještaj Vijeću o realiziranom napretku;

7. *Poziva* Vladajuće vijeće da mu saopći, najkasnije do 15. decembra 2003. godine, u saradnji sa Vlašću i, ako okolnosti to omogućavaju, specijalnim predstavnikom generalnog sekretara, plan i program izrade novog ustava za Irak i održavanja demokratskih izbora na osnovu tog ustava;

8. *Odlučuje* da Ujedinjene nacije, djelujući putem generalnog sekretara, njegovog specijalnog predstavnika i Misije pomoći Ujedinjenih nacija Iraku, trebaju ojačati svoju vitalnu ulogu u Iraku, naročito pružanjem humanitarne pomoći, promoviranjem privredne obnove i uvjeta za održivi razvoj u Iraku, i unapređivanjem napora za ponovno uspostavljanje i stvaranje nacionalnih i lokalnih institucija koje će omogućiti uspostavljanje predstavničke vlade;

(...)

13. *Smatra* da su sigurnost i stabilnost osnovni za uspješno okončanje političkog procesa iz stava 7. gore i sposobnosti Ujedinjenih nacija da djelotvorno doprinesu tom procesu i implementaciji Rezolucije 1483 (2003), i *ovlašćuje* multinacionalne snage pod jedinstvenom komandom da poduzmu sve potrebne mjere da bi doprinijele održavanju sigurnosti i stabilnosti u Iraku, naročito u svrhu osiguranja potrebnih

uvjeta za implementiranje plana i programa, te da bi doprinijele sigurnosti Misije pomoći Ujedinjenih nacija Iraku, Vladajućem vijeću Iraka i ostalim institucijama privremene iračke uprave i ključnoj humanitarnoj i privrednoj infrastrukturi;

14. *Urgira* kod država članica da pruže pomoć na osnovu mandata Ujedinjenih nacija, uključujući vojne snage, multinacionalnim snagama iz stava 13. gore;

15. *Odlučuje* da će Vijeće preispitati potrebe i misiju multinacionalnih snaga iz stava 13. gore najkasnije jednu godinu od dana ove rezolucije i da će u svakom slučaju mandat snaga isteći po okončanju političkog procesa opisanog u stavovima 4. do 7. i 10. gore, te *izražava* spremnost da razmotri tom prilikom bilo koju buduću potrebu da se zadrže multinacionalne snage, vodeći računa o mišljenju međunarodno priznate predstavničke vlade Iraka;

(...)

25. *Zahtijeva* da Ujedinjenje nacije, u ime multinacionalnih snaga iz stava 13. gore, podnose izvještaje Vijeću sigurnosti o naporima i napretku snaga, na odgovarajući način, najmanje svakih šest mjeseci;

26. *Odlučuje* da će i dalje aktivno pratiti situaciju.”

17. Dana 8. marta 2004. godine, Vladajuće vijeće je proglasilo Zakon o prelaznoj upravi iračke države za prelazni period (poznat kao “Upravni tranzicioni zakon”). On je obezbijedio privremeni pravni okvir za upravu zemlje za vrijeme prelaznog perioda koji je trebao početi 30. juna 2004. godine uspostavljenj Privremene iračke vlade (“Privremena vlada”) i raspuštanjem Koalicijske privremene vlasti.

18. Odredbe koje se odnose na novi režim su predviđene Rezolucijom Vijeća sigurnosti, koja je usvojena 8. juna 2004. godine i koja predviđa, *inter alia*, da Vijeće sigurnosti, djelujući na osnovu poglavlja VII Povelje Ujedinjenih nacija:

“1. *Odobrava* formiranje suverene Privremene vlade Iraka, kao što je predočena 1. juna 2004. godine, koja će preuzeti punu odgovornost i vlast do 30. june 2004. godine kako bi vladala Irakom, uzdržavajući se od poduzimanja bilo kakvih radnji koje bi ugrozile sudbinu Iraka nakon organičenog privremenog perioda dok izabrana Prelazna vlada Iraka ne preuzme funkciju kao što je predviđeno četvrtim stavom dole;

2. *Pozdravlja* da će se okupacija okončati do 30. juna 2004. godine, da će Koalicijska privremena vlast prestati postojati i da će Irak ponovo imati potpuni suverenitet;

(...)

8. *Pozdravlja* aktuelne napore Privremene vlade Iraka u razvijanju iračkih sigurnosnih snaga, naročito iračkih oružanih snaga (u daljem tekstu: iračke sigurnosne snage), koje djeluju pod vlašću Privremene vlade Iraka i njenih sljedbenika, koje će postepeno imati veću ulogu te konačno preuzeti punu odgovornost za održanje sigurnosti i stabilnosti u Iraku;

9. *Ističe* da su multinacionalne snage u Iraku prisutne na zahtjev nove Privremene vlade Iraka te, prema tome, *reafirmira* ovlaštenje koje je ona dala multinacionalnim snagama pod jedinstvenom komadom uspostavljenom Rezolucijom 1511 (2003), vodeći računa o dopisima u prilogu ove rezolucije;

10. *Odlučuje* da će multinacionalne snage imati ovlast da poduzmu sve potrebne mjere da bi doprinijele održavanju sigurnosti i stabilnosti u Iraku u skladu sa dopisima u prilogu ove rezolucije, gdje se nalazi zahtjev Iraka za, *inter alia*, kontinuirano prisustvo multinacionalnih snaga i definiranje njihovih zadataka, uključujući prevenciju i odvratanje od terorizma da bi, *inter alia*, Ujedinjene nacije mogle obaviti svoju ulogu u pomaganju iračkom narodu kao što je definirano u sedmom stavu gore i da bi irački narod mogao implementirati, slobodno i bez straha, plan i program političkog procesa i imati korist od aktivnosti u vezi sa obnovom i oporavkom; (...)"

6. Prenos vlasti na Privremenu vladu

19. Dana 28. juna 2004. godine, vlast je u potpunosti prenesena sa Koalicijske privremene vlasti na Privremenu vladu, te je Koalicijska privremena vlast prestala postojati. Multinacionalne snage, uključujući britanske snage, koje su činile dio multinacionalnih snaga, su nakon toga ostale u Iraku u skladu za zahtjevima iračke vlade i na osnovu ovlaštenja koje je dalo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija.

B. Oružane snage Ujedinjenog Kraljevstva u Iraku od maja 2003. godine do juna 2004. godine

20. Koalicijske snage su se za vrijeme tog perioda sastojale od šest divizija koje su bile pod vrhovnom komandom generala Sjedinjenih Država. Četiri od tih divizija su bile američke, a dvije multinacionalne. Svaka od divizija je imala odgovornost za određeno geografsko područje u Iraku. Ujedinjeno Kraljevstvo je imalo komandu nad Multinacionalnom divizijom Jugoistok koja je bila odgovorna za provincije Al-Basrah, Maysan, Thi Qar i Al-Muthanna, koje su obuhvatale područje od 96 000 kvadratnih kilometara sa 4,6 miliona stanovnika. Oko 14 500 vojnika koalicije, od kojih je bilo 8150 britanskih vojnika, je bilo u Multinacionalnoj diviziji Jugoistok. Provincije Al-Basrah i Maysan, sa ukupnim brojem stanovnika od 2,75 miliona, su bile glavno mjesto operacija britanskih snaga u okviru te divizije. Nešto više od 8000 britanskih vojnika je bilo raspoređeni tamo; od tog broja, nešto malo više od 5000 vojnika je imalo operativne odgovornosti.

21. Britanske snage u Iraku su od 1. maja 2003. godine imale dvije glavne misije. Prva je bila održavanje sigurnosti na teritoriji Multinacionalne divizije Jugoistok, naročito u provincijama Al-Basrah i Maysan. Glavni zadatak u domenu sigurnosti je bio da se ponovo uspostave iračke sigurnosne snage, uključujući iračku policiju. Drugi zadaci su obuhvatali patrole, hapšenja, antiterorističke operacije, osiguravanje javnog

reda prilikom građanskih demonstracija, zaštita osnovnih resursa i infrastrukture i zaštita policijskih stanica.

Druga osnovna misija se sastojala u pružanju podrške civilnoj upravi u Iraku na razne načine, od osiguranja veze između Koalicijske privremene vlasti i Vladajućeg vijeća Iraka, s jedne strane, i lokalne vlade, s druge strane, do pomaganja u obnovi infrastrukture.

22. U izvještaju Aitken (stav 69. dole), koji je pripremljen u ime načelnika generalštaba, postkonfliktna situacija u Iraku je opisana kako slijedi:

“Kontekst operacija koje se vode u Iraku je izuzetno kompleksan. Nije na autoru ovog izvještaja da iznese zapažanja o aspektima *jus ad bellum* operacije, a ni mišljenje javnosti o invaziji. Ipak je važno istaći da su postkonfliktni planovi Koalicije koncentrirani više na pomoć, kako bi se izbjegla humanitarna katastrofa (koja, konačno, nema uopšte očekivani opseg), a manje na kriminalnu djelatnost i pobunu koje su aktuelne. Jedna od posljedica toga je bila da nismo imali dovoljno vojnika na terenu da bismo se djelotvorno suočili da situacijom u kojoj smo se našli. U okviru operacije održanja mira, potrebno je znatno više vojnika da bi se poštovao javni red, nego što je potrebno za vođenje rata: naši su jako rasuti na terenu. Za vrijeme ispitivanja (u aprilu 2005. godine) o incidentu zvanom *Korpa za hljeb* [navodno zlostavljanje iračkih zatvorenika koji su osumnjičeni da su pljačkali skladište humanitarne pomoći], brigadni general Carter je opisao uvjete u Iraku kako slijedi:

‘(...) U maju 2003. godine, neke četiri sedmice nakon što su britanske snage započele prelazak sa intenzivnih operacija na stabiliziranje, situacija je bila promjenjiva. Borbenim grupama su dodjeljivana geografska područja odgovornosti koja su generalno odgovarala njihovim početnim taktičkim ciljevima. Borbene operacije su zvanično okončane i pravila otvaranja vatre su se prema tome mijenjala. Međutim, postojao je trend rasta incidentnog otvaranja vatre. Iako su se puškanja prvenstveno dešavala između Iračana, koji su nastojali da poravnaju stare račune i koji su se odavali kriminalnim aktivnostima, izvjesne naznake su pokazivale od samog početka da su britanski vojnici sve više ugroženi (...) Struktura britanskih snaga se mijenjala. Većina teškog oružja koje je bilo potrebno za invaziju je poslano kući. Neke jedinice su bile dodijeljene drugim operacijama izvan zemlje te je vršen pritisak iz Ujedinjenog Kraljevstva da se brzo smanje snage na prihvatljiviji broj. (...) Stav lokalnog stanovništva se također mijenjao. Entuzijazam, koji je na početku manifestiralo šitsko stanovništvo Basre i njene okoline, koje je ranije bilo ugnjetavano, je zamijenjen nepovjerenjem, a potom, do sredine maja, razočarenjem. Težnje i očekivanja nisu bili ispunjena. Uprava i iračke javne vlasti nisu postojale. Snabdijevanje gorivom i vodom za piće je bilo slabo, snabdijevanje strujom je bilo isprekidano, bolnice su bile pune osoba koje su bile ranjene u fazi borbenih operacija. Mostovi i ključni putevi su bili uništeni bombardovanjem Koalicije. Zakon i red su bili u potpunom kolapsu. Iračka policija se rasplinula; nekoliko zaštitara koji su ostali su bili stari i nesposobni; irački vojnici su bili zarobljeni, razišli su se ili su dezertirali. Kriminalci su bili pušteni na ulice, a zatvori ispražnjeni. Predstavnici pravosuđa su se krili. Sve vladine zgrade su bile opustošene i sve što je moglo biti odneseno je odneseno. Nezaštićene zgrade su zauzeli bespravni stanari. Kriminal je bio prevladavajuća pojava, a situacija u nekim dijelovima Basre je bila skoro anarhična. Oružani prepadi, kidnapovanje djece, ubistva iz osвете, krađa automobila i provalne krađe su bile uobičajene. Bogatstvo je bilo raspodijeljeno u veoma kratkom vremenskom periodu.’

U takvom okruženju, britanska armija je bila jedini predstavnik reda i zakona u okviru svog područja djelovanja. Za vrijeme svoje posjete Iraku u maju 2003. godine, gosp. Paul Kernaghan, šef za međunarodne poslove Asocijacije policijskih komesara, je rekao da ne bi preporučio raspoređivanje pripadnika civilne policije u zonu operacija zbog loše sigurnosne situacije. Posljednji put kada je britanska vojska obavljala funkcije okupacione vojske je bio 1945. godine, a trebalo joj je više mjeseci da se pripremi za tu ulogu; u maju 2003. godine, od istih onih vojnika koji su se borili u konvencionalnom ratu visokog intenziteta se očekivalo da se skoro preko noći pretvore u jedine osobe sposobne da osiguraju funkcioniranje vladinih službi i pružanje humanitarne pomoći narodu južnog dijela Iraka. Bobene grupe (koje su se sastojale od oko 500 vojnika kojima je komandovao jedan potporučnik) su bile raspodjeljene u zone odgovornosti koje su obuhvatale površinu od više stotina kvadratnih kilometara, a čete (koje su se sastojale od oko 100 vojnika pod komandom majora) su upravljale cijelim gradovima. Britanski planovi invazije su oprezno predvidjeli da nanošenje moguće štete materijalnoj infrastrukturi bude što je moguće manje; međutim, budući da su samo vojnici bili na raspolaganju da bi funkcionirala ta infrastruktura, a pomoć je pružalo lokalno osoblje čiji je broj bio ograničen, zadatak je predstavljao ogromnu poteškoću za vojsku.

Jedna od posljedica nedostatka civilne infrastrukture je bila dilema sa kojom su se suočili britanski vojnici suočeni sa svakodnevnim kriminalom. Naše iskustvo u Sjevernoj Irskoj i u okviru operacija održanja mira svuda u svijetu je dovelo do usadivanja jasnog principa prvenstva policije u domenu suzbijanja kriminala u operativnim zonama. Vojnici prihvataju da će se suočiti sa kriminalcima i da će se od njih povremeno zahtijevati da hapse te kriminalce; međutim (uprkos našem iskustvu tog tipa na Kosovu 1999. godine), naša doktrina i praksa nas nije pripremila da se suočimo sa kriminalcima kada ne postoje snage civilne policije, ni pravosudni sistem koji bi se suočio sa prestupnicima, a ni zatvori u koje bi bili zatvoreni. Čak i kada su početne iračke policijske snage ponovo uspostavljene 2003. godine, vojnici na terenu su imali malo povjerenja u svoju sposobnost da se pravično i razumno suoče sa kriminalcima koji su im predati. Sa ove vremenske distance znamo da su neki vojnici djelovali protuzakonito u pogledu lokalnih kriminalaca. Koliko god da su bili pažljivi, komandanti nisu bili u stanju da budu svugdje tako da nisu fizički mogli nadgledati svoje trupe do stepena do kojeg su trebali; iz toga proizilazi da je teže bilo otkriti i spriječiti te iregularnosti.”

23. Vojne evidencije Velike Britanije pokazuju da je između 1. maja 2003. godine i 30. juna 2004. godine bilo oko 178 demonstracija i 1050 nasilnih napada protiv koalicijskih snaga u okviru Multinacionalne divizije Jugoistok. Nasilni napadi su se sastojali od 5 protuavionskih napada, 12 napada bombama, 101 napad upotrebom improviziranih eksplozivnih naprava, 52 pokušaja napada upotrebom improviziranih eksplozivnih naprava, 145 minobacačkih napada, 147 raketnih napada, 535 korištenja vatrenog oružja i 53 ostalih nasilnih napada. Prema istoj evidenciji, između maja 2003. godine i marta 2004. godine, ustanovljeno je da je 49 Iračana ubijeno u incidentima u kojima su britanske trupe koristile silu.

C. Pravila o otvaranju vatre

24. Upotreba sile britanskih trupa za vrijeme operacija je regulirana relevantnim Pravilama o otvaranju vatre. Pravila o otvaranju vatre koja su regulirala upotrebu smrtonosne sile britanskih trupa u Iraku za vrijeme relevantnog perioda su naznačena na jednoj karti koja je izdata svakom vojniku, a koja je poznata kao karta Alfa. Pravila o otvaranju vatre, kako su naznačena na karti Alfa, glase:

“KARTA A – UPUTE O OTVARANJU VATRE ZA OSOBLJE KOJEM JE DOZVOLJENO DA NOSI ORUŽJE I MUNICIJU PRILIKOM VRŠENJA SVOJE DUŽNOSTI

OPĆE UPUTE

1. Ove upute ne utiču na vaše prirodno pravo na samoodbranu. Međutim, bez obzira na situaciju, silu ne smijete koristiti više nego što je apsolutno potrebno.

VATRENO ORUŽJE MORA BITI KORIŠTENO SAMO KAO KRAJNJA MJERA

2. Prilikom čuvanja imovine, smijete koristiti smrtonosnu silu samo u svrhu **zaštite ljudskog života**.

ZAŠTITA LJUDSKOG ŽIVOTA

3. Protiv neke osobe smijete otvoriti vatru samo ako ona čini ili tek što nije počinila djelo koje **ugrožava život, te ako nema nikakvog drugog načina da se spriječi opasnost**.

UPOZORENJE

4. Upozorenje se MORA dati prije otvaranja vatre, osim:

a. ako biste vi ili druge osobe koje nisu napadač/i bili izloženi većem riziku od smrti ili teške ozljede,

ILI

b. ako ste vi ili druge osobe u neposrednoj blizini predmet oružanog napada.

5. Upozorenje dajte uzvikujući:

‘MORNARICA, VOJSKA, VAZDUHOPLOVNE SNAGE, **STANITE ILI PUCAM !**’

Ili druge riječi s tim ciljem.

OTVARANJE VATRE

6. Ako ste prinuđeni otvoriti vatru, dužni ste:

a. pucati samo u određene ciljeve;

I

b. izbjegavati ispaljivanje više metaka nego što je potrebno,

I

c. poduzeti sve razumne mjere opreza da biste izbjegli ranjavanje bilo koga drugog ko nije vaša meta.”

D. Istrage o smrtnim slučajevima iračkih civila u koje su umiješani britanski vojnici

1. Odluka o upućivanju slučaja jednog incidenta Kraljevskoj vojnoj policiji radi istrage

25. Dana 21. juna 2003. godine, brigadni general Moore (koji je komandovao 19. mehaniziranom brigadom u Iraku od juna do novembra 2003. godine) je izdao formalne upute o istragama incidenata u vezi sa otvaranjem vatre. Te upute su predviđale da bilo koji incident u vezi sa otvaranjem vatre mora biti prijavljen, te da divizionni načelnik vojne policije (*Divisional Provost Marshall*) mora biti informiran o njemu. Podoficiri Kraljevske vojne policije su potom morali ispitati incident i odlučiti da li on potpada pod Pravila o otvaranju vatre. Ako se odluči da incident potpada pod Pravila o otvaranju vatre, bilo je potrebno uzeti izjave i ispunjeni izvještaj proslijediti putem zapovijednog lanca. Ako se pokazalo da incident ne potpada pod Pravila o otvaranju vatre, ali je u njemu došlo smrti ili teškog ranjavanja, divizionni načelnik vojne policije je morao, u najkraćem roku, povjeriti istragu Specijalnom odjeljenju za istrage Kraljevske vojne policije (vidi, stav 28. dole).

26. Međutim, brigadni general Moore je odlučio da izmijeni upute 28. jula 2003. godine. Prema novim uputama, svaki vojnik koji je bio umiješan u pucanje je morao odmah prijaviti takve incidente Multinacionalnoj diviziji Jugoistok putem izvještaja o teškom incidentu. Njegov komandir čete ili komandujući oficir je zatim morao istražiti činjenice o incidentu. U svojoj izjavi pred domaćim sudovima, general Moore je objasnio sljedeće:

“Forma istraživanja incidenta bi varirala u ovisnosti o sigurnosnoj situaciji na terenu i okolnostima svakog pojedinačnog predmeta. Generalno, komandir čete ili komandujući oficir je uzimao izjave od pripadnika predmetne patrole i preslušavao komunikacioni radio-žurnal. Mogle su biti uključene i fotografije sa mjesta događaja. Ponekad bi se istraga nastavila ispitivanjem porodice/plemena ubijene osobe. Međutim, na nivou vojne jedinice, istraga nije obuhvatala kompletnu kriminalističku ekspertizu budući da brigada nije raspolagala adekvatnim materijalom.”

Ako je komandujući oficir bio ubijeđen, na osnovu informacija koje su mu bile na raspolaganju, da je vojnik djelovao u skladu sa zakonom i Pravilima o otvaranju vatre, on se nije morao obraćati Specijalom odjeljenju za istrage radi pokretanja istrage. Komandujući oficir bi morao saopćiti svoju odluku u pismenoj formi generalu Mooru. Ako komandujući oficir nije bio ubijeđen da je vojnik djelovao u skladu sa zakonom i Pravilima o otvaranju vatre ili nije imao dovoljno informacija da bi donio odluku, on se morao obratiti Specijalnom odjeljenju za istrage radi pokretanja istrage.

27. U periodu između januara i aprila 2004. godine, te upute su dalje razmatrane zbog činjenice da situacija nije više bila tako neprijateljska a i zbog znatnog interesa medija i parlamenta za incidente u kojima su poginuli Iračani, a u koje su bile upletene snage Ujedinjenog Kraljevstva. Dana 24. aprila 2004. godine, komandant Multinacionalne divizije Jugoistok je usvojio nove upute prema kojima je Specijalno odjeljenje za istrage moralo ispitati sve incidente u vezi sa otvaranjem vatre u kojima su ubijeni ili ranjeni civili, a koji su uključivali djelovanje snaga Ujedinjenog Kraljevstva. U izuzetnim slučajevima, komandir brigade je mogao odlučiti da istraga nije potrebna. Bilo koja takva odluka je morala biti priopćena u pisanoj formi komandantu Multinacionalne divizije Jugoistok.

2. Istraga Kraljevske vojne policije (Specijalno odjeljenje za istrage)

28. Kraljevska vojna policija čini dio armije i prati armiju u operacijama u inostranstvu, ali ima sopstveni zapovjedni lanac. Vojni policijski oficiri su podređeni načelniku vojne policije (*Provost Marshall*) koji je podređen generalu-ađutantu (*Adjutant General*). U okviru Kraljevske vojne policije, Specijalno odjeljenje za istrage je odgovorno za istrage teških zločina koje su počinili pripadnici britanskih snaga prilikom vršenja dužnosti, incidenta koji uključuju kontakte između vojnika i civila te bilo koju specijalnu istragu, uključujući incidente koji se odnose na smrtne slučajeve civila koje su uzrokovali britanski vojnici. Da bi osiguralo svoju praktičnu neovisnost za vrijeme operacija, Specijalno odjeljenje za istrage je podijeljeno na potpuno autonomne jedinice koje imaju sopstveni zapovjedni lanac na čijem čelu se nalaze oficiri vojne policije (*Provost Officers*) koji se raspoređuju u tu svrhu u okviru operacija.

29. U Iraku, Specijalno odjeljenje za istrage je pokretalo istrage o smrtnim slučajevima iračkih civila u koje su umiješani britanski vojnici na zahtjev komandujućeg oficira relevantne jedinice ili *ex officio* po saznanju o takvim incidentima drugim sredstvima. Međutim, ono je moralo okončati istragu koju je započelo na sopstvenu inicijativu ako je *Provost Marshall* ili komandujući oficir jedinice dao upute da se ona obustavi.

30. U pogledu istraga Specijalnog odjeljenja za istrage u Iraku, postojalo je više poteškoća kao što su sigurnosni problemi, nedostatak prevodilaca, kulturološka pitanja (na primjer, islamska praksa je iziskivala sahranjivanje tijela u roku od 24 sata te se tijelo nije smjelo dirati 40 dana), nedostatak

patologa i materijala potrebnih za sudsku medicinu, nedostatak službenih dokumenata, problemi u vezi a logistikom te klima i generalni uvjeti za rad. U izvještaju Aitken (vidi stav 69. dole), situacija je opisana kako slijedi:

“Borbene trupe nisu bile jedine koje su bile preopterećene u tim okolnostima. Takav kakav je, naš vojni krivični sistem je koristan, neovisan i adaptiran da posluži misiji; međutim, čak i sa najdjelotvornijim sistemom krivičnog pravosuđa je teško voditi istragu, ispitati dosje i pokrenuti postupak ako civilna infrastruktura ne postoji. Tako, odmah nakon rata na terenu, vojna policija se suočila sa posebnim poteškoćama pri sakupljanju dokaza koji bi zadovoljili veoma visoke standarde koje iziskuje englesko pravo. Nacionalne službene evidencije – koje obično predstavljaju referentnu tačku za krivične istrage – uveliko nedostaju; različite percepcije prava koje ima irački narod i britanska policija podstiču atmosferu neprijateljstva i sumnjičavosti; osim toga, vojska se nalazi u operativnom okruženju koje je sve više opasno. Tako je 24. juna 2003. godine, šestero pripadnika Kraljevske vojne policije ubijeno u Al Amarahu. Lokalni običaji na sličan način predstavljaju prepreku primjeni britanskih standarda pravosuđa: u predmetu Nadhem Abdullah, na primjer, porodica preminulog je odbila da preda tijelo u svrhu forenzičkog ispitivanja – što je znatno naškodilo kvalitetu dokaza koji se odnose na okolnosti njegove smrti.”

U izvještaju Aitken se također ističu problemi sa kojima se suočilo Specijalno odjeljenje za istrage pri pokušajima da istraži navode o ozbiljnim zloupotrebama usljed odluke vojnika da budu lojalni prema drugovima vojnicima, što je dovelo do nedostatka saradnje sa njima, što je sudija u postupku vojnog suda u vezi a smrću šestog podnosioca predstavke nazvao “zid šutnje” nekog od svjedoka vojnika koji su pozvani da predoče dokaze.

31. Svaki član zadužen za istrage Specijalnog odjeljenja za istrage je morao, po okončanju istrage, podnijeti izvještaj u pisanoj formi komandujućem oficiru predmetne jedinice. Takav izvještaj je obuhvatao pismo obrazloženja i kratak ekspoze činjenica, te kopiju svakog dokaza relevantnog za istragu u formi izjava svjedoka i istražitelja. Izvještaj nije sadržavao nikakvu odluku o činjenicama, niti zaključke o onome što se desilo. Na komandujućem oficiru je potom bilo da odluči da li će proslijediti predmet ili neće tužiteljstvu u svrhu eventualnog postupka pred vojnim sudom.

32. U izvještaju Aitken (od 25. januara 2008. godine, vidi, stav 69. dole), u vezi sa krivičnim gonjenjem pripadnika oružanih snaga umiješanih u smrtnu slučajeve iračkih civila, je navedeno sljedeće:

“Četiri smrtna slučaja Iračana do kojih je došlo namjernom zloupotrebom su istražena, a potom proslijeđena Vojnom tužiteljstvu (*Army Prosecuting Authority*, u daljem tekstu: APA) budući da su izvjesni dokazi naznačavali da su žrtve ubile britanske trupe na nezakonit način. U tri od tih slučajeva, APA je pokrenula postupak krivičnog gonjenja uz obrazloženje da, prema APA-i, postoje stvarni izgledi u osuđujuću presudu i da je postupak u interesu javnosti i službe. Ipak, nije zabilježena nijedna osuđujuća presuda za ubistvo iz nehata ili s predumišljajem.

Stav armije u pogledu krivičnog gonjenja je jasan. Pravni savjeti su na raspolaganju komandujućim oficirima i njihovim nadređenim kada je potrebno da donesu odluke o

prosljeđivanju predmeta APA-i. Direktora pravne službe armije (*Director Army Legal Services*, u daljem tekstu DALS), koji je odgovoran *Adjutant Generalu* za pružanje pravnih usluga armiji, dodatno postavlja Kraljica na funkcije APA-e. U tom svojstvu, on ima odgovornost da odlučuje o pokretanju postupka u vezi sa svim predmetima koje mu prosljedi zapovjedni lanac i o procesuiranju svih predmeta pred vojnim sudovima, tj. *Standing Civilian Court* i *Summary Appeal Court*, te žalbama pred Vojnim žalbenim sudom (*Court-Martial Appeal Court*) i Domom lordova. DALS delegira te funkcije članovima svoje službe koji su određeni za tužitelje u okviru APA-e, a brigadni tužitelj (*Brigadier Prosecutions*) vodi svakodnevno tekuće predmete APA-e. APA je pod generalnom nadležnošću *Attorney-General*a te je, kako i odgovara, neovisna o zapovjednom lancu armije: APA sama odlučuje da li će se obratiti vojnom sudu i ustrajati u tačkama optužnice, te ni armijski zapovjedni lanac, ni ministri, zvaničnici, niti bilo koja druga osoba ne može donijeti takve odluke. Međutim, koliko god da je kompleksna situacija u kojoj se našla, armija mora djelovati u okviru zakona u svakom momentu; kada APA donese svoju odluku (na osnovu dokaza i zakona), armija mora prihvatiti posljedice krivičnog gonjenja pojedinaca ili optužbi koje mogu naškoditi njenoj reputaciji.

Izostanak bilo kakve krivične osude za ubistvo s namjerom ili iz nehata koja su prouzrokovana namjernim zloupotrebama počinjenim u Iraku može biti zabrinjavajuće, ali se može objasniti. Dokazi se moraju prikupiti (i, kao što je već naznačeno, to nije lak postupak); ti dokazi moraju biti predočeni sudu; branjenici se smatraju nevinim dok tužiteljstvo ne predoči dokaze van svake razumne sumnje. Kriteriji su dakle striktni onoliko koliko su striktni kriteriji koji se primjenjuju pred našim civilnim sudovima. U širem kontekstu, podaci koj se odnose na ishod postupaka pred vojnim sudovima koje je pokrenula APA su skoro identični podacima o ishodima postupaka pred civilnim sudovima: na primjer, krajem 2006. godine, stopa osuđujućih presuda pred vojnim sudom je bila 12%, a 13% pred kraljevskim sudovima (*Crown Courts*). Neizbježno je da se neka krivična gonjenja neće okončati; međutim, to ne znači da ona nisu trebala biti pokrenuta. Konačno, sudovi su ti koji odlučuju o krivici, ne tužiocima. Uistinu, činjenica da je samo mali broj od nekih 200 predmeta koje je istražila vojna policija u Iraku doveo do krivičnog gonjenja se može tumačiti i kao pozitivan, a i kao negativan znak: pozitivan jer dokazi i kontekst nisu bili u korist pokretanja postupka krivičnog gonjenja; a negativan jer znamo da je vojnoj policiji u nekim slučajevima bilo uveliko onemogućeno da sakupi dovoljno čvrstih dokaza kako bi predmeti bili uspješno procesuirani.

Važno je istaći da ništa od svega toga ne upućuje na fundamentalni propust koji bi naškodio efikasnosti sistema vojnog krivičnog pravosuđa. I Specijalno odjeljenje za istrage Kraljevske vojne policije (RMP(SIB)) i APA su bili predmet neovisne kontrole u toku 2007. godine. U svom izvještaju, policijska inspekcija je naznačila da 'Inspekcija službe za krivično gonjenje Krune je procijenila da Specijalno odjeljenje za istrage Kraljevske vojne policije ima sposobost i resurse da vodi reaktivnu istragu nivoa 36 (teška krivična djela)', a kontrola APA-e, koju je u februaru i martu 2007. godine obavila 'Inspekcija službe za krivične progone, je pokazala sljedeće: '(...) APA ispunjava svoje obaveze na sveobuhvatan i profesionalan način, često u teškim okolnostima', dodajući da je 95,7% odluka da se predmet prosljedi na suđenje osnovano u pogledu dokaza i da je 100% tih istih odluka da se predmet prosljedi na suđenje bilo opravdano razlozima u vojnom ili javnom interesu.'

E. Smrt srodnika podnosioca predstavke

33. Sljedeći prikazi su zasnovani na svjedočenjima podnosioca predstavke i britanskih vojnika koji su bili umiješani u incidente. Te izjave su dostavljene domaćim sudovima koji su ih, u pogledu svih podnosioca predstavke osim petog, saželi u svojim presudama (naročito presudi koju je donio *Divisional Court*)

1. Prvi podnosilac predstavke

34. Prvi podnosilac predstavke je brat Hazima Jum'aa Gatteha Al-Skeinija (Hazim Al-Skeini) koji je preminuo u dobi od 23 godine. Hazim Al-Skeini je jedan od dvojice Iračana iz plemena Beini Skein koje je ubio narednik A, komandir jedne britanske patrole, u Basri, kvartu Al-Majidiyah, malo prije ponoći 4. augusta 2003. godine.

35. U svojoj izjavi datoj u svojstvu svjedoka, prvi podnosilac predstavke je objasnio da se više članova njegove porodice sastalo zbog pogrebne ceremonije u jednoj kući u kvartu Al-Majidiyah relevantne večeri. U Iraku je običaj da se ispali počasna paljba na sahrani. Prvi podnosilac predstavke je izjavio da je primao goste u kući koji su dolazili na ceremoniju i da je vidio kako su britanski vojnici pogodili njegovog brata dok je hodao ulicom prema kući. Prema prvom podnosiocu predstavke, njegov brat nije bio naoružan te se nalazio na udaljenosti od samo desetak metara od vojnika kad je pogođen i ubijen. Drugi muškarac koji je bio s njim je također ubijen. Prvi podnosilac predstavke nema pojma zašto su vojnici otvorili vatru.

36. Prema britanskoj verziji incidenta, patrola, koja se približavala pješke u veoma tamnoj noći, je čula snažnu pucjavu koja dolazila sa više različitih mjesta kvarta Al-Majidiyah. Kada je patrola zašla dublje u kvart, naišla je na dvojicu Iračana koji su bili na ulici. Jedan od njih se nalazio na udaljenosti od oko pet metara od narednika A. koji je komandovao patrolom. Narednik A. je vidio da je on naoružan te je usmjerio oružje prema njemu. Budući da je bila tama, nije bilo moguće reći gdje se nalazio drugi čovjek. Smatrajući da je njegov život i život drugih vojnika patrole u direktnoj opasnosti, narednik A. je otvorio vatru na dvojicu muškaraca bez upozorenja.

37. Narednik A. je sutradan dao izjavu u pisanoj formi u kojoj je opisao incident. Izjava je prosljeđena komandujućem oficiru njegovog bataljona, pukovniku G, koji je smatrao da nikakvo pravilo o otvaranju vatre nije prekršeno u toku incidenta te je propisno napisao izvještaj u tu svrhu. Pukovnik G. je poslao izvještaj brigadi. Izvještaj je razmotrio brigadni general Moore koji je ispitao da li je drugi muškarac usmjerio svoje oružje prema patroli. Narednik G. je sastavio dodatni izvještaj. Prvobitni izvještaj nije sačuvan u arhivi brigade. Nakon što je razmotrio dodatni izvještaj narednika G, što su uradili i njegov zamjenik načelnika štaba i njegov

pravni savjetnik, general Moore je smatrao da je narednik A. djelovao u skladu sa Pravilima o otvaranju vatre tako da nije naredio bilo kakvu dalju istragu.

38. Pukovnik G. je razgovarao sa članovima plemena preminule osobe 11, 13. i 16. augusta 2003. godine. On je objasnio zašto je narednik A. otvorio vatru te je plemenu dao donaciju iz fonda Komiteta za naknade britanske armije (*Goodwill Payment Committee*) u iznosu od 2500 američkih dolara (USD) zajedno sa pismom u kojem se objašnjavaju okolnosti smrti i priznaje da preminula osoba nije namjeravala nikoga ubiti.

2. Druga podnositeljica predstavke

39. Druga podnositeljica predstavke je udovica Muhammada Salima, kojeg je pogodio i smrtno ranio narednik C. dana 6. novembra 2003. godine ubrzo nakon ponoći.

40. Druga podnositeljica predstavke nije bila prisutna kada je njen muž pogođen te su njeni dokazi zasnovani na onome što su joj rekli oni koji su bili prisutni. Ona je izjavila da je, 5. novembra 2003. godine, za vrijeme ramazana, Muhammad Salim otišao da posjeti šogora u Basri. Oko 23h30, britanski vojnici su provalili u kuću. Jedan od britanskih vojnika se našao licem u lice sa mužem od druge podnositeljice predstavke u hodniku kuće, te je pucao i pogodio ga u stomak. Britanski vojnici su ga odveli u Češku vojnu bolnicu gdje je preminuo 7. novembra 2003. godine.

41. Prema britanskoj verziji incidenta, patrola je dobila informaciju od poznanika jednog od prevodilaca da je grupa muškaraca, koji su bili naoružani oružjem dugih cijevi, bombama i ručnim raketnim bacačima, viđena kako ulazi u kuću. Izdat je nalog za operaciju brzog pretresa i hapšenja. Patrola nije uspjela da uđe u kuću nakon kucanja tako da je provalila vrata. Narednik C. je ušao u kuću kroz ulazna vrata sa dvojicom vojnika i pregledao prvu prostoriju. U momentu kada je ušao u drugu prostoriju čuo je pucnjeve iz automatskog oružja koji su dolazili iz unutrašnjosti kuće. Kada je narednik C. krenuo prema sljedećoj prostoriji stepenicama, ugledao je dvojicu muškaraca koji su bili naoružani oružjem dugih cijevi koji su trčali niz stepenice prema njemu. Nije bilo dovoljno vremena za usmeno upozorenje. Narednik C. je mislio da mu je život u neposrednoj opasnosti, ispalio je jedan metak u smjeru prvog čovjeka, muža druge podnositeljice predstavke, i pogodio ga u stomak. Potom je uperio svoje oružje u drugog muškarca koji je bacio svoje oružje. Članovi porodice druge podnositeljice predstavke su nakon toga obavijestili patrolu da su advokati i da su u sporu sa jednom drugom porodicom advokata u vezi sa vlasništvom poslovnih prostorija, zbog kojeg su bili predmet dva oružana napada koje su prijavili policiji, od kojih jedan tri dana, a drugi samo trideset minuta prije provale patrole u kuću.

42. Dana 6. novembra 2003. godine, komandir čete je sastavio izvještaj o incidentu u kojem je zaključio da je druga stranka u navedenom sporu namjerno dostavila patroli lažne informacije. Nakon što je razmotrio izvještaj i razgovarao sa komandrom čete, pukovnik G. je došao do zaključka da Pravila o otvaranju vatre nisu prekršena u toku incidenta te da ne iziskuje dalju istragu Specijalnog odjeljenja za istrage. Dakle, istog dana je sastavio izvještaj u tom smislu i prosljedio ga brigadi gdje ga je razmotrio brigadni general Jones. Brigadni general Jones je razmotrio predmet sa svojim zamjenikom načelnika štaba i svojim pravnim savjetnikom. On je također razmotrio predmet sa svojim političkim savjetnikom. Brigadni general Jones je iz toga zaključio da se radi o jasnom predmetu u kojem Pravila o otvaranju vatre nisu prekršena te je sastavio izvještaj u tom smislu. Druga podnositeljica predstavke, koja je morala izdržavati troje djece i svezkrvu, je dobila 2000 USD iz fonda Komiteta za naknade britanske armije (*Goodwill Payment Committee*) zajedno sa pismom u kojem su naznačene okolnosti smrti.

3. Treći podnosilac predstavke

43. Treći podnosilac predstavke je udovac Hannan Mahaibas Sadde Shmailawi, koja je bila pogođena i smrtno ranjena 10. novembra 2003. godine unutar Instituta za obrazovanje u kvartu Al-Maaqal u Basri, gdje je treći podnositelj predstavke radio kao noćni čuvar i gdje je bio smještena sa svojom ženom i porodicom.

44. Prema izjavi trećeg podnosioca predstavke kao svjedoka, oko 20h00, kada je cijela porodica sjedila za stolom i večerala, iznenadni rafal iz automatskog oružja je ispaljen izvan zgrade. Njegova supruga je pogođena u glavu i nožne zglobove, a jedno od djece u ruku. Supruga i dijete trećeg podnosioca predstavke su odvedeni u bolnicu gdje se dijete oporavilo, ali je supruga umrla.

45. Prema britanskoj verziji incidenta, supruga trećeg podnosioca predstavke je pogođena u toku razmjene vatre između jedne britanske patrole i više naoružanih muškaraca. Kada je područje osvijetljeno signalnom raketom s padobranom, zapažena su najmanje tri muškarca naoružana oružjem dugih cijevi, od kojih su dvojica pucali direktno na britanske vojnike. Jedan od naoružanih ljudi je ubijen u toku razmjene vatre sa patrolom. Pucnjava je prestala nakon otprilike sedam do deset minuta te su naoružani ljudi počeli bježati. Prilikom pretraživanja zgrada, vojnici su našli jednu ženu (suprugu trećeg podnosioca predstavke) koja je bila pogođena u glavu i dijete ranjeno u ruku. Oboje su odvedeni u bolnicu.

46. Komandir čete je sljedeće jutro podnio izvještaj u vezi sa incidentom, zajedno sa izjavama vojnika umiješanih u incident. Nakon što je razmotrio izvještaj i izjave, pukovnik G. je zaključio da Pravila o otvaranju vatre nisu prekršena u toku incidenta te da nije potrebna dalja istraga Specijalnog odjeljenja za istrage. On je propisno sastavio izvještaj u

tom smislu te ga potom proslijedio brigadi. Izvještaj je razmotrio brigadni general Jones, koji je razmotrio incident sa svojim zamjenikom načelnika štaba i svojim pravnim savjetnikom, te sa narednikom G. General Jones je zaključio da su Pravila o otvaranju vatre ispoštovana u toku incidenta i da nema osnova za dalju istragu.

4. Četvrti podnosilac predstavke

47. Četvrti podnosilac predstavke je brat Waleeda Sayaya Muzbana, kojeg je razvodnik S. pogodio i smrtno ranio u dobi od 43 godine u toku noći 24. augusta 2003. godine u kvartu Al-Maqaal u Basri.

48. Četvrti podnosilac predstavke nije bio prisutan kad je njegov brat ubijen, ali tvrdi da su susjedi svjedoci incidenta. U svom svjedočenju, on je izjavio da prema onome kako je on razumio, njegov brat se vraćao kući s posla oko 20h30 relevantne večeri. On je vozio minibus ulicom Souq Hitteen, blizu mjesta gdje su on i četvrti podnosilac predstavke živjeli. Iz nepoznatih razloga, prema izjavi podnosioca predstavke, minibus “je izrešetan mecima” usljed čega je Waleed smrtno ranjen u vrat i stomak.

49. Razvodnik S. je bio član patrole koja je nadgledala zonu jedne koalicijske vojne baze (*Fort Apache*) gdje su ubijena trojica pripadnika Kraljevske vojne policije iz vatrenog oružja iz jednog vozila prethodnog dana. Prema iskazu britanskog vojnika o incidentu, razvodnik S. je imao sumnje u pogledu minibusa, jer su zavjese na prozorima bile navučene, kretao se sporo prema patroli, sa kratkim svjetlima. Kada je dao znak vozilu da stane, vozilo je pokušalo da izbjegne vojnike tako da je razvodnik S. usmjerio svoje oružje u vozača i naredio mu da stane. Vozilo se zaustavilo te se razvodnik približio vozačevim vratima (brat četvrtog podnosioca predstavke) i pozdravio ga. Vozač je reagirao na agresivan način te se činilo da više nešto preko ramena ljudima u stražnjem dijelu minibusa koji je bio sakriven zavjesama. Kada je razvodnik S. pokušao da pogleda prema stražnjem dijelu vozila, vozač ga je odgurnuo tako što ga je udario šakom u prsa. Vozač je potom nešto uzviknuo prema stražnjem dijelu vozila i napravio pokret da bi se dočepao oružja razvodnika S. Razvodnik S. je morao upotrijebiti silu da bi se oslobodio. Vozač je potom krenuo ubrzavajući i psujući u pravcu drugih članova patrole. Razvodnik S. je pucao u gume vozila koje se zaustavilo stotinjak metara od patrole. Vozač se okrenuo te ponovo nešto viknuo prema stražnjem dijelu minibusa. Činilo se da nastoji da se dočepa nekog oružja. Misleći da će vozač i ostali u vozilu pucati po njegovom timu, razvodnik S. je ispalio oko pet metaka prema cilju. Kako se vozilo udaljavalo, razvodnik S. je ispalio druga dva metka u pravcu stražnjeg dijela vozila. Nakon kratkog intervala, vozilo je naglo stalo. Vozač je izašao i vikao na britanske vojnike. Naređeno mu je da legne na tlo. Patrola se potom približila vozilu da bi provjerila da li ima naoružanih ljudi u vozilu. Ispostavilo se da je vozilo bilo prazno. Vozač je bio pogođen sa tri metka u leđa i u kuk. Prva pomoć mu je ukazana na licu

mjesta, a potom su ga odvezli u Češku vojnu bolnicu gdje je preminuo kasnije tog dana ili narednog dana.

50. Specijalno odjeljenje za istrage je pokrenulo istragu 29. augusta 2003. godine. Istražitelji su pokupili djeliće metaka i prazne čahure te su fotografisali mjesto incidenta. Vozilo je pokupljeno, zatim prebačeno u Ujedinjeno Kraljevstvo. Budući da je tijelo preminulog vraćeno porodici da bi bilo sahranjeno i da nikakva autopsija nije obavljena, Specijalnom odjeljenju za istrage su dali izjave dvojica iračkih hirurga koji su ga operirali. Ugovoren je sastanak sa porodicom kako bi se dobila njihova saglasnost za ekshumaciju i autopsiju, ali je on bio odgođen. Devetorica vojnih svjedoka koji su bili umiješani u incident su bili ispitani te su dali izjave, i četiri druge osobe su bile ispitane, ali se na kraju ispostavilo da nemaju ništa korisno reći. Međutim, razvodnik S. nije ispitan. Budući da ga je Specijalno odjeljenje za istrage osumnjičilo da je djelovao suprotno Pravilima o otvaranju vatre, praksa tog odjeljenja je bila da ga ne ispita dok nema dovoljno dokaza da bi ga optužila. Forenzičko ispitivanje je obavljeno na mjestu incidenta 6. septembra 2003. godine.

51. Dana 29. augusta 2009. godine, pukovnik G. je poslao svoj prvobitni izvještaj koji se odnosio na incident brigadnom generalu Mooreu. U izvještaju je izjavio da je ubijeđen da je razvodnik S. djelovao u uvjerenju da poštuje Pravila o otvaranju vatre. Međutim, pukovnik G. je dodao da se, prema njemu, radi o kompleksnom predmetu za koji je potrebna istraga Specijalnog odjeljenja za istrage. Nakon što je brigadni general Moore ispitao izvještaj pukovnika G, razmotrio predmet sa svojim zamjenikom načelnika štaba i svojim pravnim savjetnikom, odlučio je da bi predmet mogao biti riješen istragom na nivou jedinice, pod uvjetom da se dobije zadovoljavajući odgovor na izvjestan broj pitanja. Rezultat toga je bio da je pukovnik G. predočio novi izvještaj, od 12. septembra 2003. godine, u kojem je odgovorio na određena pitanja i zaključio da istraga Specijalnog odjeljenja za istrage nije više potrebna. Nakon što je ponovo razmotrio predmet sa svojim zamjenikom načelnika štaba i dobio pravni savjet, brigadni general Moore je konačno zaključio da su Pravila o otvaranju vatre ispoštovana.

52. U toj fazi, brigadni general Moore je bio informiran da je Specijalno odjeljenje za istrage započelo istragu o incidentu. Dana 17. septembra 2003. godine, pukovnik G. je pismeno zatražio od Specijalnog odjeljenja za istrage da okonča istragu. Isti zahtjev je uputio brigadni general Moore putem svog načelnika štaba za vrijeme jednog sastanka sa višim istražnim oficijom Specijalnog odjeljenja za istrage. Istraga Specijalnog odjeljenja za istrage je okončana 23. septembra 2003. godine. Porodica preminulog je dobila 1400 USD od Komiteta za naknade britanske armije (*Goodwill Payment Committee*) i 3000 USD za minibus.

53. Nakon što je četvrti podnosilac predstavke podnio zahtjev za sudsko preispitivanje (vidi, stav 73. dole), predmet su ponovo razmotrili viši

istražni oficiri Specijalnog odjeljenja za istrage, te je donesena odluka da se istraga ponovo pokrene. Istraga je ponovo otvorena 7. juna 2004. godine, a okončana je 3. decembra 2004. godine uprkos poteškoćama koje su prouzrokovane opasnim uvjetima u Iraku u to vrijeme.

54. Po okončanju istrage, Specijalno odjeljenje za istrage je predalo svoj izvještaj komandujućem oficiru koji je proslijedio predmet Vojnom tužiteljstvu u februaru 2005. godine. Vojno tužiteljstvo je odlučilo da je potrebno održati formalno preliminarno ispitivanje svjedoka da bi se otklonile nejasnoće i dvosmislenosti u pogledu dokaza. Vojno tužiteljstvo je uzelo izjave od vojnika koji su bili prisutni prilikom pucanja i koji su bili jedini poznati svjedoci. Konsultiran je i neovisni branitelj. Prema njemu, materijalna nemogućnost da se ustanovi da razvodnik S. nije pucao u samoodbrani otklanja svaku stvarnu mogućnost da se on osudi. Spis je proslijeđen državnom pravobranitelju (*Attorney General*) koji je odlučio da ne koristi svoje ovlasti u smislu krivičnog gonjenja.

5. *Peti podnosilac predstavke*

55. Peti podnosilac predstavke je otac Ahmeda Jabbara Kareema Alija koji je umro 8. maja 2003. godine u dobi od 15. godina.

56. Prema izjavama koje je dao peti podnosilac predstavke u svrhu postupka pred britanskim pravosudnim organima, dana 8. maja 2003. godine, njegov sin se nije vratio kući u 13h30 kako je bilo predviđeno. Peti podnosilac predstavke je otišao do trga Al-Saad da ga traži, gdje mu je rečeno da su britanski vojnici uhapsili neke mlade Iračane ranije tog dana. Podnosilac predstavke je nastavio da traži svog sina, a sljedeće jutro ga je kontaktiralo lice A, jedan drugi irački mladić koji mu je saopćio da su njega, sina podnosioca predstavke i drugu dvojicu uhapsili britanski vojnici dan ranije, pretukli ih, a zatim ih prisilili da se bace u rijeku Šat al-Arab. Kasnije 9. maja 2003. godine, brat podnosioca predstavke je informirao "britansku policiju" o incidentu, te je od njega zatraženo da preda Ahmedovi ličnu kartu. Dana 10. maja 2003. godine, nakon nekoliko dana čekanja i potrage, podnosilac predstavke je našao tijelo svog sina u rijeci.

57. Podnosilac predstavke je odmah odnio tijelo svog sina u "stanicu britanske policije" gdje mu je rečeno da odnese tijelo u lokalnu bolnicu. Irački ljekar na dužnosti je rekao podnosiocu predstavke da nije kvalificiran da obavi autopsiju i da nijedan patolog nije na raspolaganju. Budući da se prema islamskoj praksi ukop treba obaviti u roku od 24 sata od smrti, podnosilac predstavke je odlučio da sahrani svog sina.

58. Oko 10 do 15 dana nakon sahrane svog sina, podnosilac predstavke se vratio u "stanicu britanske policije" da zahtijeva istragu, ali je informiran da nije na "britanskoj policiji" da intervenira u takvim stvarima. On je ponovo došao u "policijsku stanicu" nekoliko dana kasnije te je bio obaviješten da Kraljevska vojna policija želi da ga kontaktira i da bi trebao

otići u Predsjedničku palatu. Podnosilac predstavke se naredni dan sastao sa oficirima Specijalnog odjeljenja za istrage u Predsjedničkoj palati te je bio informiran da će se voditi istraga.

59. Specijalno odjeljenje za istrage je ispitalo osobu A. i uzelo izjavu od nje. Ono je uzelo izjave od podnosioca predstavke i članova njegove porodice. Najmanje jedan mjesec nakon incidenta, istražitelji su otišli do trga Al-Saad i tamo pronašli odjeću koja je pripadala sinu podnosioca predstavke i drugom mladiću koji je bio uhapšen u isto vrijeme. Na kraju perioda žalosti od četrdeset dana, podnosilac predstavke je pristao da tijelo njegovog sina bude ekshumirano u svrhu autopsije. Međutim, u toj fazi se nije više moglo ustanoviti da li je Ahmed bio pretučen prije smrti, a nije se mogao ustanoviti ni uzrok smrti. Podnosilac predstavke je istakao da nikada nije dobio objašnjenje u pogledu nalaza autopsije i da nije u potpunosti informiran o napredovanju istrage generalno, budući da su mnogi dokumenti koje je dobio bili na engleskom ili su loše prevedeni na arapski.

60. Podnosilac predstavke tvrdi da je prošlo osamnaest mjeseci nakon ekshumacije tijela njegovog sina i da za to vrijeme nije imao kontakt sa istražiteljima. U augustu 2005. godine, on je informiran da su četvorica vojnika optužena za ubistvo i da će suđenje biti organizirano u Engleskoj. Postupak pred vojnim sudom je vođen između septembra 2005. godine i maja 2006. godine. U međuvremenu su trojica od sedmorice vojnika, koji su bili optuženi za njegovo ubistvo, napustili armiju, a druga dvojica su bila odsutna bez dozvole. Prema tužiteljstvu, vojnici su pomagali iračkoj policiji da uhapsi četvoricu adolescenata pod sumnjom pljačkanja, te su ih odveli u automobilu do rijeke gdje su ih prisilili da skoče u vodu prijeteci oružjem da bi im “dali lekciju”. Podnosilac predstavke i osoba A. su predočili dokaze pred vojnim sudom u aprilu 2006. godine. Podnosilac predstavke je smatrao da je suđenje bilo konfuzno i prijeteće te je imao utisak da je vojni sud bio pristrasan u korist optuženih. Osoba A. je izjavila da, premda je sin podnosioca predstavke bio u opasnosti u vodi, vojnici su otišli u svom vozilu, a da mu nisu pomogli. Međutim, on nije bio u stanju da identificira optužene kao vojnike koji su bili umiješani u incident. Optuženi su negirali bilo kakvu odgovornost za smrt te su oslobođeni jer je iskaz osobe A. bio nedosljedan i nepouzdan.

61. Predmet u vezi sa sinom petog podnosioca predstavke je bio jedan od šest predmeta ispitanih u izvještaju Aitken (stav 69. dole). U dijelu tog izvještaja pod naslovom “Učenje lekcija iz disciplinskih predmeta”, navedeno je sljedeće:

“(…) znamo da su dva preliminarne policijska izvještaja predočena u maju 2003. godine, koji se odnose na navode, prema kojima su u dva različita navrata, ali iste noći, britanski vojnici izazvali utapanje iračkih državljana u rijeci Šat al-Arab. Irelevantno je da jedan od tih slučajeva nije nakon toga procesuiran; zapravo, navedeno je da se u to vrijeme desio jedan očigledno neobičan događaj, dva puta u kratkom vremenskom razmaku. Imajući u vidu sve ostale odgovornosti koje su imali

na terenu, komandirima se ne može razumno prebacivati što se nisu zapitali da li predmetne činjenice ukazuju na jednu novu praksu; međutim, brži i djelotvorniji sistem za signaliziranje takve vrste informacija drugim instancama koje ih mogu analizirati, bi omogućio da se identificira, ako je potrebno, početak takve prakse. Naime, dokazi pokazuju da su to bili izolirani incidenti; ali, da su bili simptom fundamentalnijeg propusta, moglo se desiti da te slučajeve nadležne vlasti previde. Poređenja radi, da su u vremenskom periodu od jedne noći prijavljena dva slučaja upotrebe novog oružja od strane pobunjenika kako bi napali britansko blindirano vozilo, sigurno je da bi proces "učenja lekcije" omogućio da se identificira značaj tog oružja, da se odrede protumjere potrebne za njegovu neutralizaciju i da se brzo rašire novi postupci da bi se ublažio rizik. Činjenica da se taj isti proces ne primjenjuje na disciplinske stvari se može samo djelomično objasniti potrebom za povjerljivošću i očuvanje dokaza; ipak, radi se o nedostatku u sistemu koji bi mogao biti lako ispravljen a da se ne ugrozi fundamentalni princip presumpcije nevinosti."

U dijelu izvještaja pod naslovom "Kašnjenje" navodi se sljedeće:

"Vrijeme koje je bilo potrebno da bi se riješili neki od predmeta koji su ispitani u ovom izvještaju je neprihvatljivo. (...) Bilo je potrebno čekati septembar 2005. godine, tj. 28 mjeseci nakon smrti Ahmeda Jabbera Kareema da bi zasijedao vojni sud kojem je dostavljen spis. U međuvremenu, trojica od sedmorice vojnika koji su optuženi za njegovu smrt su napustili armiju, a druga dvojica su bila odsutna bez dozvole.

U većini slučajeva, neodgovarajuće je da armija poduzima administrativne mjere protiv bilo kojeg oficira ili vojnika dok se ne okonča disciplinski postupak zbog rizika od uticaja na postupak. Kada taj disciplinski traje dugo, kao što je to slučaj u većini predmeta, dejstvo eventualne administrativne sankcije je znatno reducirano – zapravo, takve sankcije će vjerovatno biti kontraproduktivne. Osim toga, što disciplinski postupak duže traje, to je manja je vjerovatnoća da će zapovjedni lanac poduzeti proaktivne mjere da bi ispravio situaciju koja prvobitno doprinijela da se počine zločini."

62. Peti podnosilac predstavke je pokrenuo građanski postupak protiv Ministarstva odbrane zbog nanošenja štete uzrokovane smrću njegovog sina. Spor je riješen u preliminarnom stadiju isplatom iznosa od 115 000 funti sterlinga (GBP) 15. decembra 2008. godine. Osim toga, 20. februara 2009. godine, general divizije Cubitt je uputio petom podnosiocu predstavke formalno izvinjenje u ime britanske armije zbog uloge koju je ona imala u smrti njegovog sina.

6. Šesti podnosilac predstavke

63. Šesti podnosilac predstavke je pukovnik policijskih snaga Basre. Njegov sin, Baha Mousa, je imao 26 godina kada je preminuo dok je bio u rukama britanske armije, tri dana nakon što su ga uhapsili vojnici 14. septembra 2003. godine.

64. Prema šestom podnosiocu predstavke, u noći između 13. i 14. septembra 2003. godine, njegov sin je radio kao recepcionista u hotelu Ibn Al-Haitham u Basri. U rano jutro 14. septembra, podnosilac predstavke je otišao u hotel po svog sina. Po dolasku je primijetio da je jedna britanska jedinica opkolila hotel. Sin podnosioca predstavke i šestero drugih

uposlenika su ležali na podu hotelskog lobija, sa rukama na potiljku. Podnosilac predstavke je izrazio svoju zabrinutost poručniku koji je bio zadužen za operaciju, ali ga je on razuvjerio rekavši da se radi o rutinskoj istrazi koja će se završiti za jedan ili dva sata. Treći dan nakon što je njegov sin uhapšen, šestog podnosioca predstavke je posjetila jedinica Kraljevske vojne policije. Rečeno mu je da je njegov sin ubijen u pritvoru u britanskoj vojnoj bazi u Basri. Od njega se tražilo da identificira tijelo. Tijelo sina podnosioca predstavke i njegovo lice su bili prekriveni krvlju i modricama; njegov nos je bio slomljen, a dijelovi kože na licu su bili zguljeni.

65. Jedan od ostalih uposlenika hotela koji su uhapšeni 14. septembra 2003. godine je izjavio u svojstvu svjedoka u svrhu sudskog postupka u Ujedinjenom Kraljevstvu da se po dolasku u bazu zatvorenica stavlja kapuljača preko glave, prisiljavaju ih da budu u umarajućim položajima, uskraćuje im se hrana i udaraju ih šakama i nogama. Za vrijeme pritvora, Baha Mousa je odveden u drugu prostoriju tako da se čulo kako vrišti i stenje.

66. Kasnog poslijepodneva 15. septembra 2003. godine, brigadni general Moore, koji je učestvovao u operaciji u kojoj su hotelski uposlenici bili uhapšeni, je bio informiran da je Baha Mousa mrtav i da su ostali pritvorenici bili zlostavljani. Specijalno odjeljenje za istrage je odmah pozvano da istraži smrt. Budući da su lokalne bolnice štrajkovale, pozvan je patolog iz Ujedinjenog Kraljevstva koji je na tijelu Bahe Mouse identificirao 93 povrede te je zaključio da je uzrok smrti asfiksija. Prema osmero ostalih Iračana se također postupalo na nečovječan način, a dvojici od njih je bila potrebna hospitalizacija. Istraga je okončana početkom aprila 2004. godine, a izvještaj je prosljeđen zapovjednom lancu jedinice.

67. Dana 14. decembra 2004. godine, *Divisional Court* je zaključio da istraga o smrti sina šestog podnosioca predstavke nije bila djelotvorna (vidi, stav 77. dole). Dana 21. decembra 2005. godine, Apelacioni sud, konstatirajući da situacija nije napredovala, je odlučio da uputi pitanje *Divisional Courtu* (vidi, stav 81. dole).

68. Dana 19. jula 2005. godine, sedmorica britanskih vojnika su optuženi za krivična djela u vezi sa smrću Bahe Mouse. Dana 19. septembra 2006. godine, na početku postupka pred vojnim sudom, jedan od vojnika je izjavio da se osjeća krivim za ratni zločin nečovječnog postupanja, ali ne i za ubistvo. Dana 14. februara 2007. godine, optužbe protiv četvorice od sedmorice vojnika su povučene, a 13. marta 2007. godine, dvojica ostalih vojnika su bili oslobođeni. Dana 30. aprila 2007. godine, vojnik proglašen krivim za nečovječno postupanje je osuđen na zatvorsku kaznu od jedne godine i otpust iz armije.

69. Dana 25. januara 2008. godine, Ministarstvo odbrane je objavilo izvještaj koji je napisao brigadni general Robert Aitken u vezi sa šest predmeta o navodenoj namjernoj zloupotrebi i smrtnim slučajevima iračkih

civila, uključujući smrt sinova petog i šestog podnosioca predstavke (izvještaj Aitken).

70. Podnosilac predstavke je pokrenuo građanski postupak protiv Ministarstva odbrane, koji se okončao u julu 2008. godine formalnim i javnim priznanjem odgovornosti i isplatom odštete u iznosu od 575 000 GBP.

71. U izjavi u pisnoj formi predloženoj Parlamentu 14. maja 2008. godine, ministar odbrane je najavio otvaranje javne istrage o smrti Bahe Mouse. Istražnoj komisiji, na čijem čelu je penzionisani sudija Apelacionog suda, je povjeren sljedeći zadatak:

“Da provede istragu i podnese izvještaj o okolnostima smrti Bahe Mouse i postupanja prema onima koji su bili pritvoreni s njim, vodeći računa o istrazi koja je već vođena, naročito o pitanju ko je odgovoran za odobravanje prakse kondicioniranja pritvorenika koju su mogli usvojiti izvjesni pripadnici 1. bataljona Kraljevske regimente Lankašir u Iraku 2003. godine, te da donese preporuke.”

U vrijeme usvajanja ove presude, usmena saslušanja u okviru istrage su okončana, ali izvještaj još uvijek nije podnesen.

F. Domaći postupci na osnovu Zakona o ljudskim pravima

1. Divisional Court

72. Dana 26. marta 2004. godine, ministar odbrane je odlučio, u vezi sa smrtnim slučajevima 13 iračkih civila, uključujući srodnike šestero podnosilaca predstavke: (1) da se ne vodi neovisna istraga o smrti; (2) da se ne prihvati odgovornost za smrt; (3) da se ne plati pravična odšteta.

73. Trinaestero podnosilaca zahtjeva je zatražilo sudsko preispitivanje tih odluka tražeći da se ustanovi da su predmetni smrtni slučajevi i odbijanje ministra da pokrene istragu o njima doveli do neispunjavanja proceduralnih i materijalnih obaveza Ujedinjenog Kraljevstva iz člana 2 (i člana 3. u predmetu šestog podnosioca zahtjeva). Dana 11. maja 2004. godine, sudija *Divisional Courta* je naložio saslušanje šest pilot-predmeta (uključujući predmete prvog, drugog, trećeg, četvrtog i šestog podnosioca predstavke), te je odlučio da će postupak u sedam drugih predmeta (uključujući predmet petog podnosioca predstavke) biti obustavljen do rješavanja prethodnih pitanja.

74. Dana 14. decembra 2004. godine, *Divisional Court* je odbio zahtjeve prva četiri podnosioca predstavke, ali je usvojio zahtjev šestog podnosioca predstavke ([2004] EWHC 2911 (Admin)). Nakon što je preispitao sudsku praksu, naročito odluku u predmetu *Banković i ostali protiv Belgije* [VV] (odluka), no. 52207/99, ECHR 2001-XII, *Divisional Court* je odlučio da je jurisdikcija u smislu člana 1. Konvencije u osnovi teritorijalna premda postoje izuzeci. Jedan izuzetak se primjenjuje kada država strana u ugovoru ima efektivnu kontrolu nad nekim područjem van svoje teritorije. Sud je

dodao da se takav osnov jurisdikcije može primijeniti samo u slučaju kada neka država ugovornica kontrolira teritoriju druge države ugovornice budući da Konvencija u osnovi djeluje u okviru sopstvene regionalne sfere i ne omogućava u tom pogledu nikakvu prazninu. Sud je, prema tome, zaključio da se taj osnov jurisdikcije ne može primijeniti u Iraku.

75. *Divisional Court* je istakao jedan drugi izuzetak, koji proizilazi iz vršenja vlasti od strane predstavnika države ugovornice bilo gdje u svijetu, ali koji je ograničen na posebne slučajeve koji su priznati međunarodnim pravom i naznačeni u djelićima u sudskoj praksi Suda. Sud je dodao da nikakva opća logika u pogledu te grupe izuzetaka ne proizilazi iz sudske prakse Suda, ali da slučajevi priznati do sada proizilaze iz vršenja državne vlasti u mjestu ili sa mjesta koje je po prirodi autonomno, kvaziteritorijalno, ili kada je prisustvo državnog predstavnika u stranoj državi odobrila ta država i kada je zaštićeno međunarodnim pravom, kao što su ambasade, konzulati, plovila i zrakoplovi registrirani u tuženoj državi. Prema *Divisional Courtu*, britanski vojni zatvor, koji je djelovao u Iraku uz saglasnost iračkih suverenih vlasti i u kojem su se nalazile uhapšene osumnjičene osobe, je mogao biti obuhvaćen tim uskim opsegom. Može se smatrati da je presuda *Öcalan protiv Turske*, broj 46221/99, od 12. marta 2003, također obuhvaćena tim izuzetkom budući da je podnosilac predstavke uhapšen u turskom avionu, a odmah zatim odveden u Tursku. Međutim, *Divisional Court* nije smatrao da ta presuda “baca novo svjetlo” budući da Turska nije podnijela nikakav prigovor o nedostatku jurisdikcije u fazi prihvatljivosti predmeta.

76. *Divisional Court* je zaključio da smrtni slučajevi koji su rezultirali iz vojnih operacija na terenu, kao što su one na koje se žale prva četiri podnosioca predstavke, ne potpadaju pod opseg jurisdikcije Ujedinjenog Kraljevstva na osnovu član 1. Konvencije, ali da smrt sina šestog podnosioca predstavke, u britanskom vojnom zatvoru, potpada. *Divisional Court* je dalje odlučio da je opseg Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine identičan opsegu Konvencije u tom pogledu.

77. Sud je zaključio da je došlo do povrede obaveze da se provede istraga iz članova 2. i 3. Konvencije u pogledu sina šestog podnosioca predstavke budući da su rezultati istrage do jula 2004. godine, nekih deset mjeseci nakon ubistva, bili nepoznati. Sud je dodao:

“329. (...) Premda postoje dokazi opće prirode o poteškoćama vođenja istrage u Iraku u to vrijeme – osnovni sigurnosni problemi u vezi sa odlaskom u iračke domove da bi se obavili razgovori sa ljudima, nedostatak prevodilaca, kulturološke razlike, problemi u vezi sa logistikom, nedostatak službenih dokumenata, itd. – nemoguće je razumijeti, bez većeg razumijevanja zaključaka u izvještaju [Specijalnog odjeljenja za istrage], zbog čega je relevantan, ako je uopšte, bilo koji od tih elemenata za smrt koja se nije desila na javnim putevima u Iraku, nego u vojnom zatvoru pod kontrolom britanskig snaga. (...)

330. Premda je kapetan Logan objasnila da je vrlo teško organizirati prepoznavanja u vrsti sa logističke tačke gledišta, da se pritvorenici prebacuju s jednog mjesta na drugo i da su se neki vojni svjedoci vratili u Ujedinjeno Kraljevstvo, ona također kaže da ti problemi samo usporavaju postupak, ali ne onemogućavaju da se on odvija na 'zadovoljavajući način' (...). Ne postoji ništa pred nama što bi omogućilo da se objasne kašnjenja u istražnom postupku: što bi se eventualno moglo biti uporediti sa progresom, i ispitivanjem otvorenim za javnost, do kojeg se došlo, kako smo primijetili, u ostalim istragama koje su proizašle iz mogućih prestupa u zatvorima pod kontrolom snaga Sjedinjenih Država. U pogledu samog izvještaja [Specijalnog odjeljenja za istrage], imajući u vidu dosje (...) on nije sadržavao nikakvu odluku u pogledu činjenica, a ni najmanji zaključak o onome što se desilo ili što se moglo desiti.

331. Imajući u vidu te okolnosti, ne možemo prihvatiti tvrdnju [branitelja Vlade] da je istraga adekvatna u smislu proceduralne obaveze iz člana 2. Konvencije. Čak i da se može reći da je istraga isključivo u rukama [Specijalnog odjeljenja za istrage] neovisna, uz obrazloženje da je [Specijalno odjeljenje za istrage] hijerarhijski i praktično neovisno o vojnim jedinicama pod istragom, u pogledu čega sumnjamo imajući posebno u vidu da [Specijalno odjeljenje za istrage] podnosi izvještaj zapovjednom lancu same jedinice, ne može se reći da je istraga u ovom predmetu pravovremena, otvorena ili djelotvorna.”

U pogledu ostalih pet smrtnih slučajeva, sud je smatrao da, ako je pogriješio u pogledu pitanja jurisdikcije i ako zahtjevi ne potpadaju pod opseg Konvencije, obaveza da se provede istraga iz člana 2. nije ispunjena iz sljedećih razloga:

“337. (...) u svim ovim slučajevima, kao u slučaju gosp. Mouse, vlasti Ujedinjenog Kraljevstva su kao polaznu tačku uzeli princip da se Konvencija ne primjenjuje. To je razlog zašto su, u skladu sa praksom, prve istrage svaki put vodile predmetne jedinice: samo je u u četvrtom predmetu, koji se odnosi na gosp. Waleeda Muzbana, interveniralo [Specijalno odjeljenje za istrage], koje je uostalom prekinulo istragu prije nego što je ona opet pokrenuta (nepreciziranog dana) nakon preispitivanja dosjea koji je poslan u Ujedinjeno Kraljevstvo. Prema tome, istrage nisu bile neovisne. Nisu bile ni djelotvorne jer su se u suštini sastojale samo od relativno površnih mjera zasnovanih na svjedočenjima vojnika koji su sami bili umiješani, pa čak i tada na nedovoljnim ispitivanjima ili svjedočenjima, unilateralnim mjerama u toku kojih je zanemarena upotreba forenzičkih dokaza koji bi omogućili balističku ili medicinsku ekspertizu.

(...)

339. U vezi sa ovim predmetima, glavni argument [branitelja Vlade] je da su vlada i vlasti, u krajnje teškim situacijama, sa stanovišta operacija vođenih na terenu i u smislu istraga nakon događaja, učinili najbolje što su mogli. On je posebno istakao sljedeće aspekte u vezi sa dosjeima. U Iraku nije postojala vladavina prava; policijske snage nisu uopšte postojale na početku okupacije ili, u najboljem slučaju, bile su potpuno neefikasne jer su bile pod stalnim napadima; iako su irački sudovi funkcionirali, oni su podvrgavani zastrašivanju; nije postojao sistem domaće građanske istrage, a ni sredstva za to; domaći komunikacioni sistemi nisu funkcionirali; nije bilo ni mrtvačnica, ni sredstava za autopscju, a ni pouzdanih patologa; sigurnosna situacija koju su ikada iskusili iskusni vojnici nikada nije bila

gora; borbe između plemenskih i kriminalnih bandi su bile svakodnevnice; broj raspoloživih vojnika je bio mali; i kulturološke razlike su otežavale sve poteškoće.

340. Ne uzimamo s rezervom ove poteškoće, koje su u cjelini morale predstavljati ozbiljne prepreke za svakoga ko se brine da na najbolji način provede istragu. Međutim, neovisno o tvrdnji [branitelja podnosioca zahtjeva], koja je zasnovana na turskim predmetima, prema kojoj se neispunjavanje obaveza da se provede istraga iz člana 2. ne može opravdati sigurnosnim problemima, zaključujemo da se ne može smatrati da su istrage zadovoljile potrebne zahtjeve. Nisu bile neovisne; bile su jednostrane; i predmetni komandiri nisu pokušali da daju sve od sebe u smislu člana 2.

341. Međutim, to ne znači da bismo u drugim okolnostima ignorirali strateške poteškoće situacije. Svi turski predmeti se odnose na smrtno slučajeve koji su se desili na sopstvenoj teritoriji države ugovornice. U tom kontekstu, Sud ima pravo da bude krajnje skeptičan u pogledu poteškoća koje država navodi da je imala na putu provođenja istrage za koji se u svakom slučaju ne može reći da je izabrala (...). Čini nam se i da taj skepticizam nije lako prenosiv na vanteritorijalni okvir. (...)"

2. *Apelacioni sud*

78. Prva četiri podnosioca predstavke su podnijeli apelacije protiv zaključka *Divisional Courta* da njihovi srodnici nisu potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva. Ministar odbrane je također podnio protuapelaciju protiv zaključka u pogledu sina šestog podnosioca predstavke; premda je priznao pred Apelacionim sudom da je svaki Iračanin u rukama britanskih vojnika u pritvorskom vojnom centru u Iraku potpadao pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva u skladu sa članom 1. Konvencije, on je smatrao da Zakon o ljudskim pravima nema vanteritorijalno dejstvo i da domaći sudovi zbog toga ne mogu rješavati zahtjev šestog podnosioca predstavke.

79. Dana 21. decembra 2005. godine, Apelacioni sud je odbio apelacije i protuapelaciju ([2005] EWCA Civ 1609). Nakon što je preispitao sudsku praksu Suda koja se odnosi na član 1. Konvencije, sudija Brooke, koji je donio vodeću presudu, je presudio da država može imati vanteritorijalnu jurisdikciju kada nad nekim podnosiocem zahtjeva ima kontrolu i vlast (što on naziva vlast koju vrše predstavnici države, u daljem tekstu: SAA) ili kada efektivno kontrolira teritoriju van svojih granica (efektivna kontrola teritorije, u daljem tekstu: ECA). U tom pogledu, on je istakao sljedeće u stavu 80:

"80. Zbog toga bih bio oprezniji od *Divisional Courta* u pogledu svog pristupa presudi *Bankovic*. Čini mi se da se u toj odluci ne izjašnjava o pitanju da li je vanteritorijalna jurisdikcija u tom predmetu bila zasnovana na pristupu SAA ili na pristupu ECA, premda je u stavu 60. odluke je naznačeno da se tom putu bilo kojeg priznavanja vršenja vanteritorijalne jurisdikcije, u smislu Konvencije, mora pristupiti sa oprezom zbog toga što bi pristup SAA mogao predstavljati povredu suvereniteta druge države (na primjer, kada predstavnici neke države kidnapuju neku osobu na teritoriji druge države bez poziva ili pristanka te druge države)."

On je razmotrio, *inter alia*, predmete *Öcalan protiv Turske* [VV], broj 46221/99, ECHR 2005-IV; *Freda protiv Italije* (odluka), broj 8916/80, odluka Komisije od 7. oktobra 1980, *Decisions and Reports* (DR) 21, str. 250; i *Sánchez Ramirez protiv Francuske*, (odluka), broj 28780/95, odluka Komisije od 24. juna 1996, DR 86-A, str. 155, i zapazio da ti predmeti nemaju veze sa principom javnog međunarodnog prava koji se odnosi na aktivnosti unutar nekog zrakoplova koji je registriran u jednoj državi, a prelijeće preko teritorije druge države. Umjesto toga, zaključci u vezi sa jurisdikcijom u tim predmetima su primjeri doktrine vlasti koju vrše predstavnici države koja se primjenjuje kada se neka osoba nalazi pod kontrolom i vlašću države ugovornice, čak izvan *espace juridique* (pravnog prostora) Vijeća Evrope, i bez obzira da li je država prihvata pristala ili nije na vršenje kontrole i vlasti na svom tlu. Primjenjujući relevantne principe na činjenice ovog predmeta, on je zaključio da je sin šestog podnosioca predstavke bio pod kontrolom i vlašću Ujedinjenog Kraljevstva, te, prema tome, njegovom jurisdikcijom od momenta njegovog hapšenja u hotelu. Srodnicima ostalih podnosilaca žalbi nisu bili pod kontrolom i vlašću britanskih vojnika u vrijeme kada su ubijeni te, prema tome, nisu bili pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva. U vezi s tim, on je zaključio:

“110. (...) Osnovno je, prema meni, da se odrede pravila koja su lako razumljiva. Ako su vojnici namjerno i efektivno ograničili slobodu neke osobe, ona se nalazi pod njihovom kontrolom. To se nije desilo u bilo kojem od ovih pet predmeta.”

80. On je zatim razmotrao pitanje da li se moglo reći, imajući u vidu spis, da su britanski vojnici efektivno kontrolirali grad Basru u relevantnom periodu na način da je Ujedinjeno Kraljevstvo tamo vršilo svoju vanteritorijalnu jurisdikciju na osnovu doktrine efektivne kontrole teritorije. U vezi sa tim pitanjem, sudija Brooke je zaključio sljedeće:

“119. Grad Basra je bila smještena u regionalnoj zoni [Koalicijske privremene vlasti] zvanj KPJ Jug (*CPA South*). Za vrijeme vojne okupacije, Ujedinjeno Kraljevstvo je imalo značajne odgovornosti i vlast u zoni KPJ Jug iako je raspoloživo osoblje dolazilo iz pet različitih zemalja, a regionalni koordinator do kraja jula 2003. godine je bio Danac. Zapravo, samo jedan od četiri guvernerska tima u zoni KPJ Jug je bio predvođen britanskim koordinatorom. Međutim, premda je zapovjedni lanac britanskih snaga prisutnih u Iraku vodio ka generalu Sjedinjenih Država, provincije Al Basra i Maysan su predstavljale zonu pod direktnom britanskom vojnom odgovornošću. Kao što sam već rekao (...), ministar priznaje da je Ujedinjeno Kraljevstvo bila okupaciona sila u smislu člana 42. Haškog pravilnika (...), barem u južnom području Iraka, a naročito u gradu Basri u kojem su britanski vojnici imali dovoljno vlasti u tu svrhu.

120. Međutim, kakav god da je status Ujedinjenog Kraljevstva na osnovu Haškog pravilnika, pitanje koje ovaj sud mora riješiti je da li su britanski vojnici efektivno kontrolirali grad Basru u smislu ECA. Situacija u Iraku između augusta i novembra 2003. godine se jasno razlikuje od situacija u sjevernom dijelu Kipra i dijelu moldavske teritorije koju je okupirala Rusija koje su prikazane u strazburškoj sudskoj praksi. U svakom od ova dva posljednja predmeta, dio teritorije države ugovornice je

okupirala druga država ugovornica koja imala odlučnu namjera da tamo dugoročno vrši kontrolu. Civilna uprava tih teritorija je bila pod kontrolom okupacijske države.

121. [Izjava brigadnog generala Moorea, pod čijom komandom su bile britanske snage u području Basre između maja i novembra 2003. godine] nam govori sasvim nešto drugo. On nije imao na raspolaganju dovoljno vojnika i ostalih resursa kako bi omogućio svojoj brigadi da vrši efektivnu kontrolu nad gradom Basrom. (...) [O]n je naznačio da lokalna policija nije podržavala poštivanje zakona. Ako bi britanski vojnici uhapsili neku osobu i predali je iračkoj policiji, ta policija bi je predavala pravosudnim organima koji su bili izloženi zastrašivanju lokalnih plemena, a osumnjičeni kriminalci su vraćani na ulice u roku od jednog ili dva dana. Takvo stanje stvari nije ulijevalo Britancima povjerenje u sistem lokalnog krivičnog pravosuđa. To je također oslabilo njihvo kredibilitet kod lokalnog stanovništva. Zaštita koju su britanski vojnici osiguravali sudijama na lokalnom nivou nije bila ništa drugačija. U vezi sa zatvorima, oni jedva da su funkcionirali.

122. Nakon što je opisao druge aspekte krajnje eksplozivne situacije u kojoj je relativno malobrojno britansko vojno osoblje pokušavalo da održava red i mir kako je najbolje moglo u velikom gradu, brigadni general Moore je rekao (...):

‘Zbog kombinacije terorističkih aktivnosti, eksplozivne situacije i nedjelotvornosti iračkih sigurnosnih snaga, sigurnosna situacija za vrijeme većeg dijala naše misije je ostala vrlo nestabilna. Uprkos našem revnosnom radu i svim našim naporima, osjećao sam, na kraju mjeseca augusta 2003. godine, da smo na rubu ambisa. Tek kada smo dobili pojačanje (...) i kada smo počeli dobijati informacije od nekih od islamskih stranaka, ja sam počeo ponovo preuzimati inicijativu.’

123. Za razliku od turske armije na sjeveru Kipra, britanske vojne snage nisu vršile nikakvu kontrolu nad civilnom upravom Iraka. (...)

124. Prema meni, nije moguće reći da je Ujedinjeno Kraljevstvo, iako okupaciona sila u smislu Haškog pravilnika i Ženevske konvencije (IV), efektivno kontroliralo grad Basru u smislu sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u relevantno vrijeme. Da je to bilo tako, Ujedinjeno Kraljevstvo bi bilo obavezno, prema presudi *Bankovic*, osigurati svakome u gradu Basri prava i slobode zagarantrane Konvencijom. Iskazivanje te hipoteze je dovoljno da bi se pokazalo do koje mjere je ona u potpunosti nerealna. Ujedinjeno Kraljevstvo nije imalo nikakve druge izvršne, zakonodavne ili sudske vlasti u gradu Basri osim ograničene vlasti koja je bila dodijeljena vojnim snagama, a kao okupaciona sila, ono je bila obavezno da poštuje zakone na snazi u Iraku, osim u slučaju apsolutne zabrane (vidi, član 143. Haškog pravilnika (...)). Ona se ne može izjednačiti sa civilnom vlašću: ona je tamo jednostavno bila da održava sigurnost i da podrži civilnu upravu u Iraku na više načina (...).”

U vezi sa tim pitanjem, sudija Sedley je rekao:

“194. S jedne strane, ne priliči uopšte jednoj državi, koja je pomogla da se ukloni i silom skine civilna vlast u nekoj drugoj državi, da tvrdi da je kontrola koju tamo vrši kao okupaciona sila toliko ograničena da ne može preuzeti odgovornost za zaštitu osnovnih prava stanovnika. (...) [Međutim, s druge strane], činjenica je da ona to ne može: invazija je prouzrokovala prazninu i smislu postojanja civilne vlasti koju britanske vlasti nisu mogle i još uvijek ne mogu popuniti. Iz dokaza predočenih

Apelacionom sudu proizilazi da su te snage uspijevale sa velikom mukom da izbjegnu anarhiju najmanje u periodu između sredine 2003. godine i sredine 2004. godine.”

81. Apelacioni sud je jednoglasno zaključio da Ujedinjeno Kraljevstvo nije imalo jurisdikciju u smislu člana 1. Konvencije, osim u slučaju smrti sina šestog podnosioca predstavke, koji je potpada pod izuzetak “vlasti koju vrše predstavnici države”. Sud je odlučio da zahtjev šestog podnosioca predstavke također potpada pod opseg Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine. Od vremena kada je *Divisional Court* ispitivao predmet, nove informacije su se pojavile u vezi sa istragom o smrti sina šestog podnosioca predstavke, naročito u vezi sa pokretanjem vojnog postupka protiv izvjesnog broja vojnika. Apelacioni sud je zbog toga vratio predmet *Divisional Courtu* da bi preispitao pitanje, čim se okonča postupak pred vojnim sudom, da li je vođena adekvatna istraga.

82. Uprkos njegovom zaključku o jurisdikciji, sudija Brooke, na izričit poziv Vlade, je predočio sljedeće komentare o adekvatnosti istrage koja je vođena o smrtnim slučajevima:

“139. Konačno, dva prva člana [Konvencije] izražavaju samo sadašnju brigu kompletne Evropske zajednice o važnosti koju uvijek treba pridati svakom ljudskom životu (...) Nepotrebno je reći da bi poštivanje obaveze počinovanja tim čvrsto uspostavljenim međunarodnim normama o ljudskim pravima iziskivalo, između ostalog, daleko veće investiranje u resurse na raspolaganju Kraljevskoj vojnoj policiji od onih koji su joj bili na raspolaganju u Iraku i potpunu neovisnost istrage od vojnog zapovjednog lanca.

140. Drugim riječima, ako se međunarodne norme moraju poštivati, istrage o incidentima u kojima su ljudski život oduzele britanske snage moraju biti u potpunosti odvojene od vojnog zapovjednog lanca i biti povjerene [Kraljevskoj vojnoj policiji]. Ona ima potrebnu neovisnost sve dok ima slobodu da sama odlučuje kada će pokrenuti i kada će okončati istragu, i sve dok podnosi izvještaje, prije svega, [Vojnom tužiteljstvu], a ne vojnom zapovjednom lancu. Ona potom mora voditi djelotvornu istragu i trebali bi joj u tom zadatku pomoći izvodi iz sudske prakse Evropskog suda koje sam citirao. Mnogi nedostaci predočeni u dokazima u ovom predmetu će biti otklonjeni ako [Kraljevska vojna policija] obavlja tu ulogu i ako raspoláže osobljem koje je propisno edukovano i zadovoljavajućim resursima da vodi svoje istrage sa potrebnim stepenom temeljitosti.”

3. *Dom lordova*

83. Prva četiri podnosioca predstavke su uložili žalbe, a ministar odbrane protužalbu Domu lordova, koji je donio presudu 13. juna 2007. godine ([2007] UKHL 26). Većina u Domu lordova (lord Rodger of Earlsferry, baronica Hale of Richmond, lord Carswell i lord Brown of Eaton-under-Heywood) je smatrala da je opći cilj Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine da obezbijedi lijek u domaćem pravu da bi se poštivala prava zagwarantirana Konvencijom te da se, prema tome, Zakon iz 1998. godine treba tumačiti na način da se primjenjuje gdje god Ujedinjeno Kraljevstvo ima jurisdikciju na osnovu člana 1. Konvencije. Lord Bingham

of Cornhill, koji se nije složio, je smatrao da Zakon o ljudskim pravima nema vanteritorijalnu primjenu.

84. U pogledu žalbenih navoda prva četiri podnosioca predstavke, većina u Domu lordova je zaključila da srodinici umrlih osoba nisu potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva u momentu njihove smrti. Budući da, prema njegovom mišljenju, Zakon iz 1998. godine nema vanteritorijalnu primjenu, lord Bingham nije smatrao korisnim da se izjašnjava o pitanju da li je Ujedinjeno Kraljevstvo vršilo jurisdikciju u smislu člana 1. Konvencije.

85. Lord Brown, sa kojim se složila većina, je prvo zapazio da je konačno na Evropskom sudu da kaže kako se član 1. treba tumačiti i primjenjivati budući da domaći sud ima samo zadatak da ide u korak sa sudskom praksom Suda; činjenica da neki nacionalni sud tumači Konvenciju preširoko u korist podnosioca predstavke može predstavljati problem budući da tužena država onda nema sredstava da se obrati Sudu. Lord Brown je kao polaznu tačku uzeo odluku Velikog vijeća u u predmetu *Banković* (citirana gore), koju je opisao kao “prekretnicu u svjetlu koje strazburška jurisprudencija mora biti u cjelini preispitana”. On je smatrao da sljedeći principi priozilaze iz odluke *Banković* (stav 109, presude Doma lordova):

“(1) Član 1. reflektira ‘u osnovi teritorijalno poimanje jurisdikcije’ (izraz koji je ponovljen više puta u presudi Suda), a ‘ostali osnovi jurisdikcije su izuzetni i iziskuju specijalno opravdanje u određenim okolnostima svakog predmeta (stav 61). Konvencija djeluje, pod uvjetima iz člana 56, ‘u kontekstu koji je u osnovi regionalan, a naročito u pravnom prostoru (*espace juridique*) država ugovornica’ (stav 80) (tj. u okviru teritorija država članica Vijeća Evrope);

(2) Sud priznaje da jurisdikcija u smislu člana 1. mora omogućiti izbjegavanje ‘vakuuma u zaštiti ljudskih prava’ u slučajevima u kojima bi predmetna teritorija ‘normalno bila obuhvaćena Konvencijom’ (stav 80) (tj. u zemlji Vijeća Evrope) i u kojima bi se, usljed efektivne kontrole koju ima treća država (kao u Sjevernom Kipru), stanovnici našli “isključeni iz korištenja garancija iz sistema Konvencije koje su ranije uživali’ (stav 80);

(3) Prava i slobode definirane u Konvenciji se ne mogu ‘dijeliti ni adaptirati’ (stav 75).

(4) Slučajevi u kojima je Sud izuzetno priznao vršenje vanteritorijalne jurisdikcije države uključuju:

(i) kada država ‘putem efektivne kontrole koju vrši na teritorijom izvan svojih granica i stanovnicima, usljed vojne okupacije ili putem saglasnosti, poziva ili prećutnog prihvatanja vlade te teritorije, vrši sve ili neke od javnih ovlasti koje bi normalno trebala vršiti [vlada te teritorije]’ (stav 71) (tj. kada bi inače postojao vakuum u okviru zemlje Vijeća Evrope, jer vlada te zemlje smatra da nije u stanju da ‘ispuni obaveze na koje se obavezala na osnovu Konvencije’ (stav 80) (kao u Sjevernom Kipru);

(ii) ‘predmete koji se odnose na aktivnosti diplomatskih i konzularnih predstavnika u inostranstvu, ili u zrakoplovima i plovilima koji su registrirani u toj državi, ili plove pod zastavom te države [kada] su običajno međunarodno pravo i odredbe ugovora priznali vanteritorijalno vršenje jurisdikcije’ (stav 73);

(iii) neki druge slučajeve u kojima bi odgovornost države ‘mogla, u principu, postojati zbog aktivnosti (...) koje su proizvele djestva ili su obavljene van njene teritorije’ (stav 69). Presuda *Drozd protiv Francuske* (1992) 14 EHRR 745 (stav 91) je jedini precedent koji je izričito citiran u odluci *Bankovic* kao primjer te kategorije izuzetka od općeg pravila. Međutim, u presudi *Drozd*, Sud je samo istakao da, ako bi neki francuski sudija vršio jurisdikciju vanteritorijalno u Andori u svojstvu francuskog sudije, onda bi se smatralo da svako ko se žali da je taj sudija povrijedio njegova prava iz Konvencije potpada pod francusku jurisdikciju;

(iv) predmete tipa *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1989) 11 EHRR 439, koji se odnose, kao što je Sud istakao, na radnje koje obavlja država a koje se odnose na osobe koje se nalaze na ‘njenoj teritoriji, jasno u okviru njene jurisdikcije’ (stav 68), a ne, prema tome, na vršenje državne jurisdikcije u inostranstvu.”

Lord Brown se pozvao na predmete tipa *Öcalan*, *Freda* i *Sánchez Ramirez* (citirani gore), u kojima su podnosioci predstavke silom protjerani iz zemlje koja nije članica Vijeća Evrope, uz punu saradnju inostranih vlasti, da bi im bilo suđeno na teritoriji tužene države. On je istakao da se taj tip predmeta odnosi na “iregularne ekstradicije” koji pripadaju kategoriji “izuzetnih” slučajeva koji su izričito predočeni u odluci *Banković* predstavljajući “posebno opravdanje” za priznanje vanteritorijalne jurisdikcije na osnovu člana 1. On nije smatrao da su predmeti prva četiri podnosioca predstavke obuhvaćeni izuzecima od teritorijalnog principa koje je do sada priznao Sud.

86. Lord Brown je potom razmotrio presudu Suda u predmetu *Issa i ostali protiv Turske*, broj 31821/96, stav 71, od 16. novembra 2004, na koji su se pozvali podnosioci predstavke. On je istakao sljedeće:

“127. Ako i u mjeri u kojoj apelanti u ovoj apelaciji smatraju da presuda *Issa* u potpunosti podržava šire tumačenje jurisdikcije u smislu člana 1, ja ne mogu prihvatiti tu hipotezu. Prije svega, dijelovi na koje su se pozvali se moraju smatrati *obiter dicta*. Drugo, kao što je upravo objašnjeno, citirani precedenti (u svakom slučaju, oni koje Veliko vijeće smatra relevantnim u svojoj odluci *Bankovic*) ne podržavaju takav širi koncept jurisdikcije. Treće, takav širi koncept jurisdikcije bi jasno bio nesuglasan obrazloženju u presudi *Bankovic* a, naročito, dispozitivu presude. Ili bi on vodio proširenju principa efektivne kontrole na Irak, zemlju koja, poput SRJ u predmetu *Bankovic*, nije članica Vijeća Evrope i koja se nalazi izvan njegovog prostora (dok se navedeni princip ranije primjenjivao samu u okviru tog prostora, tj, kao što smo vidjeli, na sjeverni dio Kipra, Autonomnu Republiku Adžariju u Gruziji i na Transnistriju), što bi uostalom bilo u suprotnosti sa neizbježnom logikom sudske prakse Suda o članu 56. Ili bi on vodio prekidu širenja koncepta vanteritorijalne jurisdikcije na osobe podvrgnute ‘vlasti i kontroli’ države. Jedna je stvar priznati specifične uske kategorije predmeta izuzetnim, koje sam pokušao rezimirati gore; sasvim druga stvar bi bila prihvatiti da, kad god neka država ugovornica djeluje (vojno ili na drugi način) putem svojih predstavnika u inostranstvu, oni koji su

pogođeni takvim djelatnostima budu obuhvaćeni jurisdikcijom na osnovu člana 1. Takva tvrdnja bi išla mnogo dalje. Ona bi lišila smisla veliki dio onog što je rečeno u odluci *Bankovic*, a naročito ideju da je Konvencija ‘ustavni instrument Evropskog javnog reda’ koji djeluje ‘u kontekstu koji je u osnovi regionalan’, i ‘nije zamišljena da se primjenjuje svuda u svijetu, čak u pogledu ponašanja država ugovornica’ (stav 80). Ona bi uostalom učinila suvišnim princip efektivne kontrole neke teritorije: zašto bi on bio potreban ako bi jurisdikcija proizilazila, u svakom slučaju, iz generalnog principa ‘vlasti i kontrole’ neovisno o tome da li se područje (a) efektivno kontrolira ili je (b) smješteno u prostor Vijeća Evrope?

128. Postoji jedan drugi osnovni prigovor na stvaranje šireg osnova za jurisdikciju koja počiva na konceptu ‘kontrola i vlast’, koji su istakli apelanti u ovom predmetu, a koji je širi od osnova koji proizilaze iz usko priznatih kategorija o kojima se već raspravljalo gore, ali ipak manje širok od osnova efektivne kontrole neke teritorije u okviru područja Vijeća Evrope. U odluci *Bankovic* (i kasnije *Assanidze*), branjena je nedjeljiva priroda jurisdikcije u smislu člana 1, koja se ne može ‘dijeliti ni adaptirati’. Kao što je već naznačeno u odluci *Bankovic* (stav 40), ‘tumačenje pojma jurisdikcija od strane podnosioca predstavke bi izvrmula pozitivnu obavezu država ugovornica da osiguraju materijalnaa prav definirana u Konvenciji na način koji nikada nije bio predviđen članom 1. Konvencije.’ Pored toga, kada se primjenjuje, Konvencija djeluje kao ‘živi instrument.’ Presuda *Öcalan* je primjer toga, priznanje da je tumačenje člana 2. promijenjeno zbog toga što su ‘teritorije koje potpadaju pod jurisdikciju država članica Vijeća Evrope sada postale zona u kojoj ne postoji smrtna kazna’ (stav 163). (Mogu primijetiti da se u stavovima 64. i 65. odluke *Bankovic* pravi kontrast između, s jedne strane, ‘materijalnih odredbi Konvencije’ i ‘nadležnosti organa Konvencije’, u pogledu kojih se ona mora interpretirati kao ‘živi instrument’ i, s druge strane, opsega člana 1—’opsega a i dometa cijele Konvencije ‘—koji se ne mora interpretirati na taj način). Potrebno je imati u vidu strogoću sa kojom Sud primjenjuje Konvenciju, koja je ilustrirana serijom predmeta koji se odnose na zonu sukoba na jugoistoku Turske gdje, uprkos poteškoćama sa kojima se suočava država, nije dozvoljno umanjivanje istražnih obaveza koje proizilaze iz čl. 2. i 3.

129. Dakle, suština je sljedeća: država se ne može nadati, osim ako uistinu vrši efektivnu kontrolu, da će se na nekoj teritoriji koja nije njena priznati prava definirana Konvencijom te rizikuje u svakom slučaju, osim ako je ta teritorija smještena u prostor Vijeća Evrope, da se tamo utvrdi nesuglasnost izvjesnih prava iz Konvencije koje ona mora priznati običajima lokalnog stanovništva. Ići ću još dalje. Niko ne osporava da je Ujedinjeno Kraljevstvo, u toku relevantnog perioda u ovom predmetu, bilo okupaciona sila u Južnom Iraku te je bilo obavezano IV ženevskom konvencijom i Haškim pravilnikom. Član 43. Haškog pravilnika propisuje da ‘će okupator poduzeti sve mjere koje u njegovoj moći da bi ponovo uspostavio i osigurao javni red i sigurnost, uz poštivanje, osim u slučaju apsolutne zabrane, zakona u zemlji.’ Apelanti tvrde da okupacija u smislu Haškog pravilnika nužno uključuje da okupator ima efektivnu kontrolu nad teritorijom te, prema tome, da je odgovoran da tamo osigura prava i slobode iz Konvencije. Pretpostavljajući da je taj argument osnovan, okupator ima obavezu da poštuje ‘zakone na snazi’, ne da ih usvaja ili da uvodi sredstva za njihovu provedbu (na primjer, sudove i pravosudni sistem) na način da zadovolji zahtjeve iz Konvencije. Često bi (na primjer, gdje sje Šerijat na snazi) prava iz Konvencije jasno bila nesukladna zakonima okupirane teritorije.”

87. Lord Rodger (vidi, stav 83), sa kojim se baronica Hale složila, i lord Carswell (stav 97) su izričito smatrali da u relevantno vrijeme

Ujedinjeno Kraljevstvo nije vršilo efektivnu kontrolu nad gradom Basrom i njenom okolinom u smislu jurisdikcije na osnovu člana 1.

88. Ministar odbrane je prihvatio da činjenice u vezi šestog podnosioca predstavke potpadaju pod jurisdikciju Ujedinjenog kraljevstva u smislu člana 1. Konvencije. Prema tome, stranke su se složile da, pretpostavljajući da su polje primjene Zakona o ljudskim pravima iz 1998. godine i Konvencije isti (kao što je većina smatrala), predmet bi trebao biti vraćen *Divisional Courtu*, kao što je naložio Apelacioni sud. Prema tome, nepotrebno je da Dom lordova ispituje pitanje jurisdikcije koje se odnosi na smrt sina šestog podnosioca predstavke. Međutim, lord Brown, sa kojim se većina složila, je zaključio:

“132. (...) U pogledu šestog podnosioca predstavke, ja bih priznao jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva nad gosp. Mousom samo na uskom osnovu koji je priznao *Divisional Court*, u osnovi analogijom sa vanteritorijalnim izuzetkom koji je stvoren za ambasade (analogija koja je priznata u odluci Komisije u predmetu *Hess protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (1975) 2 DR 72, u kontekstu stranih zatvora, a u kojoj je citiran predmet *X protiv Savezne Republike Njemačke* koji se odnosi na jednu amabasadu.”

II RELEVANTNI MEĐUNARODNI PRAVNI DOKUMENTI

A. Međunarodno humanitarno pravo o vojnoj okupaciji

89. Obaveze okupacione sile su prije svega izražene u članovima 42. do 56. Pravilnika o zakonima i običajima ratovanja na kopnu (Hag, 18. oktobra 1907. godine, u daljem tekstu: Haški pravilnik) i članovima 27. do 34. i 47. do 78. Konvencije (IV) koja se odnosi na zaštitu građanskih osoba za vrijeme rata (Ženeva, 12. augusta 1949. godine, u daljem tekstu: Četvrta ženevska konvencija), te nekim odredbama Dopunskog protokola uz ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine, koji se odnosi na zaštitu žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), od 8. juna 1977. godine (u daljem tekstu: Dopusni protokol I).

Članovi 42. i 43. Haškog pravilnika propisuju sljedeće:

“42. Teritorija se smatra okupiranom kada je stvarno stavljena pod vlast neprijateljske vojske. Okupacija obuhvata samo teritoriju na kojoj je uspostavljena takva vlast i na kojoj može biti vršena.

43. Budući da je legitimna vlast faktički prešla u ruke okupatora, on je dužan da poduzme sve mjere koje u njegovoj moći da bi ponovo uspostavio i osigurao, koliko je to moguće, javni red i sigurnost, uz poštivanje, osim u slučaju apsolutne zabrane, zakona u zemlji.”

Član 64. Četvrte ženevske konvencije propisuje da okupaciona sila može ukinuti ili obustaviti krivično zakonodavstvo samo ako ono predstavlja opasnost po sigurnost ili prepreku za primjenu Četvrte ženevske konvencije. Njim se preciziraju tipovi mjera zakonodavnog reda koje okupaciona sila može poduzeti. To su:

“odredbe koje su neophodne da bi ona mogla izvršavati svoje obaveze koje proističu iz ove konvencije, i obezbijediti redovnu upravu tom teritorijom kao i bezbjednost bilo okupacione sile, bilo članova i imovine okupacionih snaga ili okupacione uprave, te ustanova i saobraćajnih linija koje ona koristi”.

Sporazumi zaključeni između okupacione sile i lokalnih vlasti ne mogu lišiti stanovništvo okupirane teritorije zaštite koju dodjeljuje međunarodno humanitarno pravo, a same zaštićene osobe ne mogu se ni u kojem slučaju odreći svojih prava (članovi 8. i 47. Četvrte ženevske konvencije). Okupacija ne utiče na status teritorije (vidi, član 4. Dopunskog protokola I) koji se može izmijeniti samo mirovnim ugovorom ili aneksijom iza koje slijedi priznanje. Bivši suveren ostaje suveren, a državljanstvo stanovnika se ne mijenja.

B. Sudska praksa Međunarodnog suda pravde koja se odnosi na međuodnos između međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i vanteritorijalne obaveze država koje proizilaze iz međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava

90. U okviru postupka koji se odnosi na konsultativno mišljenje Međunarodnog suda pravde koje je od njega zatraženo u vezi sa *Pravnim posljedicama izgradnje zida na okupiranoj palestinskoj teritoriji (Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory)* (od 9. jula 2004), Izrael je osporio primjenjivost na okupiranoj palestinskoj teritoriji instrumenata za zaštitu ljudskih prava u kojima je Izrael strana u ugovoru, uključujući Međunarodni pakt i građanskim i političkim pravima, te je istakao (stav 102) da

“humanitarno pravo je tip zaštite koje se dodjeljuje u konfliktima kao što je onaj u Cisjordaniji i u pojasu Gaze, dok je cilj ugovora o ljudskim pravima da zaštiti građane od njihove vlastite vlade za vrijeme mira.”

Da bi odredio da li su ti instrumenti bili primjenjivi na okupiranu palestinsku teritoriju, Međunarodni sud pravde je prvo razmotrio pitanje odnosa između međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava, ističući sljedeće:

“106. (...) Sud smatra da zaštita koju pružaju konvencije o ljudskim pravima ne prestaje u slučaju oružanog konflikta, osim putem dejstva derogativnih odredbi tipa onih koje su predviđene članom 4 [Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima]. U pogledu odnosa između međunarodnog humanitarnog i međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava, proizilazi da postoje tri moguće situacije: neka

prava mogu proizilaziti isključivo iz međunarodnog humanitarnog prava; druga mogu proizilaziti isključivo iz prava koje se odnosi na ljudska prava; dok opet neka druga mogu proizilaziti iz te dvije grane međunarodnog prava. Da bi odgovorio na pitanje koje mu je postavljeno, sud će uzeti u obzir obje grane međunarodnog prava, naime pravo koje se odnosi na ljudska prava i, kao *lex specialis*, međunarodno humanitarno pravo.”

Međunarodni sud pravde je potom razmatrao pitanje da li se Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima može primjenjivati izvan teritorije države članice i da li se primjenjuje na okupiranoj palestinskoj teritoriji. Sud je istakao sljedeće (reference i citati su izostavljeni):

“108. Opseg primjene [Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima] je definiran članom 2. stav 1, koji glasi:

‘Države članice ovog pakta obavezuju se da poštuju i da jamče prava priznata u ovom paktu svim pojedincima koji se nalaze na njihovoj teritoriji i potpadaju pod njihovu vlast bez ikakvog razlikovanja, naročito u pogledu rase, boje kože, spola, jezika, veroispovijesti, političkog ili svakog drugog ubjeđenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, imovine, rođenja ili drugog statusa. ‘

Ta odredba se može tumačiti na način da se samo odnosi na osobe koje se nalaze na teritoriji jedne države i podliježu jurisdikciji te države. Ona može biti shvaćena i na način da se odnosi istovremeno na osobe koje se nalaze na teritoriji jedne države i one koje se nalaze izvan njene teritorije, ali podliježu jurisdikciji te države. Sud će prema tome ispitati smisao koji treba dati tom tekstu.

109. Sud primjećuje da se jurisdikcijom država, koja je prije svega teritorijalna, može ponekad vršiti van nacionalne teritorije. Razmatrajući predmet i cilj [Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima], čini se prirodnim da, čak i kada je to slučaj, države strane u Paktu budu obavezane da se povinuju njegovim odredbama.

Konstantna praksa Komiteta za ljudska prava je u skladu sa ovim. Prema tome, Komitet je zaključio da je Pakt primjenjiv kada država vrši svoju jurisdikciju na stranoj teritoriji. On se izjasnio o legalnosti djelovanja Urugvaja u predmetima hapšenja koja su obavili urugvajski agenti u Brazilu ili u Argentini (...). Komitet je odlučio u istom smislu u predmetu koji se odnosio na konfiskaciju pasoša u urugvajskom konzulatu u Njemačkoj (...).

110. U tom pogledu, Sud ističe stav koji je zauzeo Izrael, u vezi sa primjenjivošću Pakta, u saopćenjima Komitetu za ljudska prava, te stavove Komiteta. Izrael je izjavio 1998. godine da se prilikom pripremanja svog izvještaja Komitetu morao suočiti sa pitanjem ‘da li osobe koje stanuju na okupiranim teritorijama efektivno potpadaju pod jurisdikciju Izraela u smislu primjene Pakta (...). Izrael je zauzeo stanovište da ‘se Pakt i slični instrumenti ne primjenjuju direktno na trenutnu situaciju u okupiranim teritorijama’ (...) Komitet je, u svojim zaključnim zapažanjima koja je formulirao nakon ispitivanja izvještaja, izrazio zabrinutost zbog stava Izraela te je istakao ‘dugotrajno prisustvo Izraela na [okupiranim] teritorijama, dvosmislen stav Izraela prema njegovom budućem statusu te vršenje efektivne jurisdikcije sigurnosnih snaga Izraela tamo’ (...). Suočen sa nepromijenjenim stavom Izraela 2003. godine, koji je smatrao da se ‘Pakt ne primjenjuje van njegove teritorije, naročito na Zapadnoj obali i Gazi (...)’, Komitet je došao do sljedećeg zaključka:

‘imajući u vidu sadašnje okolnosti, odredbe Pakta se primjenjuju u korist stanovništva okupiranih teritorija, u pogledu svih djelovanja vlasti ili predstavnika države članice na tim teritorijama, koja ugrožavaju uživanje prava obuhvaćenih Paktom i potpadaju pod opseg državne odgovornosti Izraela na osnovu principa javnog međunarodnog prava’ (...).

111. *In conclusio*, Sud smatra da je [Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima] primjenjiv u pogledu djela države koja je djelovala u vršenju svoje jurisdikcije van svoje sopstvene teritorije.”

Pored toga, Međunarodni sud pravde je smatrao da bi čak i u pogledu vanteritorijalnih akata u principu bilo moguće da država odstupi od svojih obaveza koje proizilaze iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, čiji član 4. stav 1. glasi:

“U slučaju da izuzetna opća opasnost ugrozi opstanak nacije i da je to objavljeno službenim aktom, države članice ovog pakta mogu da poduzmu, u onom strogom obimu u kojem to stanje zahtijeva, mjere koje odstupaju od obaveza predviđenih ovim paktom, pod uvjetom da te mjere ne budu u nesuglasnosti sa ostalim obavezama koje im nameće međunarodno pravo i da nemaju za posljedicu diskriminaciju zasnovanu samo na rasi, boji, spolu, jeziku, vjeri ili društvenom porijeklu.”

Tako je Međunarodni sud pravde, u stavu 136. svog konsultativnog mišljenja, razmotrio da li su predmetni akti opravdani prema međunarodnom humanitarnom pravu na osnovu vojnih imperativa, te je zaključio:

“136. Sud dalje zapaža da neke konvencije koje se odnose na ljudska prava, a naročito Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, sadrže odredbe na koje se države strane u konvencijama mogu pozvati da bi odstupile, po raznim osnovama, od nekih od svojih obaveza koje proizilaze iz konvencija. U tom pogledu, Sud će ipak podsjetiti da se saopćenje Izraela, koje je dostavljeno generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija na osnovu člana 4. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, odnosi samo na član 9. Pakta, koji se odnosi na pravo na slobodu i sigurnost ličnosti (vidi, stav 127. gore); prema tome, Izrael je obavezan da poštuje sve ostale odredbe tog instrumenta.”

91. U svojoj presudi *Vojne aktivnosti na teritoriji Konga (Demokratska Republika Kongo (DRC))* (od 19. decembra 2005), Međunarodni sud pravde je razmatrao da li je Uganda, za vrijeme relevantnog perioda, bila okupaciona sila na jednom dijelu teritorije Demokratske Republike Kongo u smislu običajnog međunarodnog prava, kao što to reflektira član 42. Haškog pravilnika (st. 172-173). Međunarodni sud pravde je zaključio da su ugandske snage stacionirane u distriktu Ituri i da vrše vlast umjesto kongoanske vlade (st. 174-176). Međunarodni sud pravde je dalje istakao:

“178. Prema tome, Sud zaključuje da je Uganda bila okupaciona sila u distriktu Ituri u relevantno vrijeme. Kao takva, ona je imala obavezu, prema članu 43. Haškog pravilnika iz 1907. godine, da poduzme sve mjere u njenoj moći da bi ponovo uspostavila i osigurala, koliko je to moguće, javni red i sigurnost na okupiranoj teritoriji poštujući, osim u slučaju apsolutne zabrane, zakone na snazi u Demokratskoj

Republici Kongo. Ta obaveza je obuhvatala dužnost da se osigura poštivanje primjenjivih pravila međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i međunarodnog humanitarnog prava da bi zaštitila stanovništvo okuprane teritorije od djela nasilja i da ne tolerira takvo nasilje koje čini treća strana.

179. Nakon što je zaključio da je Uganda bila okupaciona sila u distriktu Ituri u relevantno vrijeme, Sud je ustanovio odgovornost Ugande i za djela njenih oružanih snaga koje su prekršile svoje međunarodne obaveze a i za izostanak opreznosti koja je bila potrebna da bi se spriječile povrede ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava ostalih aktera prisutnih na okupiranoj teritoriji, uključujući pobunjeničke grupe koje su djelovale u njeno ime.

180. Sud ističe da je Uganda odgovorna za sva djela i propuste svojih oružanih snaga na teritoriji Demokratske Republike Kongo koje krše svoje obaveze koje proizilaze iz pravila međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i međunarodnog humanitarnog prava, koja su relevantna i primjeniva na ovu specifičnu situaciju.”

Međunarodni sud pravde je zatim ustanovio činjenice koje se odnose na teške povrede ljudskih prava, koje se navodno pripisuju Ugandi, u okupiranoj regiji Ituri i i na drugim mjestima (st. 205-212). Da bi odredio da li je predmetno postupanje predstavljalo kršenje međunarodnih obaveza Ugande, Međunarodni sud pravde je podsjetio na svoj zaključak u navedenom konsultativnom mišljenju o Pravnim posljedicama izgradnje zida u okupiranoj palestinskoj teritoriji (*Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*), prema kojem se i međunarodno humanitarno pravo i međunarodno pravo koje se odnosi na ljudska prava moraju uzeti u obzirm te se međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava mogu primjenjivati vanteritorijalno, “naročito u okupiranim teritorijama” (stav 216). Međunarodni sud pravde je zatim odredio “primjenjiva pravila međunarodnog prava koje se odnosi na ljudska prava i međunarodnog humanitarnog prava”, nabrajajući ugovore u kojima su i Uganda i Demokratska Republika Kongo strane u tim ugovorima, te relevantne principe običajnog međunarodnog prava (st. 217-219).

C. Obaveza da se provede istraga o navodnim povredama prava na život u situacijama oružanog sukoba i okupacije u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom i međunarodnim pravom koje se odnosi na ljudska prava

92. Član 121. Treće ženevske konvencije propisuje da sila koja drži ratne zatvorenike mora provesti zvaničnu istragu o smrti ratnog zarobljenika kada postoji sumnja da je taj zarobljenik ubijen. Član 131. Četvrtе ženevske konvencije glasi:

“Svaka smrt ili ozbiljna rana internirane osobe koju je prouzrokovao ili za koje postoji sumnja da ih je prouzrokovao neki stražar, druga internirana osoba ili ma koja druga osoba, kao i svi smrtni slučajevi čiji je uzrok nepoznat biće odmah predmet

zvanične istrage od strane Sile koja drži internirane osobe. O tome slučaju će odmah biti poslan izveštaj Sili zaštitnici. Prikupiće se izjave svjedoka; o njima će se sastaviti izveštaj i dostaviti pomenutoj Sili. Ako istraga ustanovi krivicu jedne ili više osoba, Sila koja drži internirane osobe će poduzeti sve mjere za sudsko gonjenje odgovorne ili odgovornih osoba.”

Ženevske konvencije nameću i obavezu Visokoj strani ugovornici da pokrene istragu i krivično gonjenje u slučaju navodnih teških kršenja konvencija, uključujući namjerna ubistva zaštićenih osoba (čl. 49. i 50. Prve ženevske konvencije; čl. 50-51 Druge ženevske konvencije; čl. 129. i 130. Treće ženevske konvencije; čl. 146. i 147. Četvrte ženevske konvencije).

93. U svom izvještaju broj E/CN.4/2006/53 o vansudskim, samovoljnim pogubljenjima i pogubljenjima po kratkom postupku (od 8. marta 2006. godine), specijalni izvjestitelj Ujedinjenih nacija, Philip Alston, je zapazio sljedeće u vezi sa pravom na život iz člana 6. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u situacijama oružanog sukoba i okupacije (fusnote izostavljene):

“36. Oružani sukob i okupacija ne oslobađaju državu obaveze da istraži povrede ljudskih prava i da krivično goni počinioc. Pravo na život nije podložno odstupanju bez obzira na okolnosti. Dakle, bilo koja praksa koja se sastoji od neprovođenja istrage o navodnim povredama za vrijeme oružanog sukoba ili okupacije je zabranjena. Kao što je Komitet za ljudska prava istakao, ‘element svojstven zaštiti prava za koja je eksplicitno priznato da nisu podložna odstupanju (...) je da ona moraju biti osigurana proceduralnim garancijama (...). Odredbe [Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima] koje se odnose na proceduralne garancije ne mogu biti predmet mjera kojima bi se zaobišla zaštita prava koja ne podliježu odstupanju.’ Neosporno je da će okolnosti za vrijeme oružanih sukoba ponekad predstavljati prepreku istrazi. Takve okolnosti ne oslobađaju nikada od obaveze da se provede istraga – pravo na život bi tim bilo lišeno svog karaktera da ne podliježe odstupanjima – ali one mogu uticati na modalitete ili karakteristike istrage. Pored činjenice da su u potpunosti odgovorne za postupke svojih predstavnika, države su i obavezne da se drže, u pogledu djela privatnih subjekata, određenog standarda dužne opreznosti, kako za vrijeme oružanog sukoba, tako i za vrijeme mira. Od slučaja do slučaja, država može koristiti manje djelotvorne mjere istrage da bi vodila računa o konkretnim ograničenjima. Na primjer, kada neprijateljske snage kontroliraju mjesto ubistva, realiziranje autopsije se može pokazati nemogućim. Međutim, bez obzira na okolnosti, istraga se uvijek mora voditi kako je moguće djelotvorno i ne smije nikada biti svedena na puku formalnost.”

94. U svojoj presudi u *predmetu Masakr Mapiripán protiv Kolumbije (Case of Mapiripán Massacre v. Columbia)*, od 15. septembra 2005. godine, u vezi sa propustom tužene države da provede istragu o masakru civila koji je počinila jedna paramilitarna grupa uz navodnu pomoć državnih vlasti, Međamerički sud za ljudska prava je istakao, *inter alia*, sljedeće:

“238. U tom pogledu, Sud priznaje teške okolnosti u Kolumbiji, gdje se stanovništvo i javne vlasti bore da bi uspostavile mir. Međutim, koliko god da je situacija teška, ona ne oslobađa državu stranu u Američkoj konvenciji obaveze koja proizilazi iz tog ugovora, za koju ostaje odgovorna naročito u predmetu kao što je ovaj. Sud je već istakao da država koja, nakon što je vodila ili tolerirala akcije koje su vodile pogubljenjima van svakog pravnog okvira, ne provede adekvatnu istragu o

takvim djelima i ne kazni one koji su odgovorni na odgovarajući način, krši obavezu da se poštuju prava priznata Konvencijom i da osigura njihovo slobodno i potpuno ostvarivanje, ne samo u pogledu navodne žrtve nego i njenih bližnjih; ona ne dozvoljava društvu da sazna šta se desilo i ponovo stvara uvjete nekažnjivosti koji omogućavaju da se ponovo dese činjenice tog tipa.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANA 2. KONVENCIJE

95. Podnosioci predstavke tvrde da su njihovi srodnici potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva u smislu člana 1. Konvencije u momentu smrti i da, osim u pogledu šestog podnosioca predstavke, Ujedinjeno Kraljevstvo nije ispunilo svoju obavezu da provede istragu koja proizilazi iz člana 2. Konvencije.

96. Vlada prihvata da je sin šestog podnosioca predstavke bio pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva, ali ne prihvata da je Ujedinjeno Kraljevstvo imalo jurisdikciju nad bilo kojim od ostalih preminulih. Vlada je istakla da se djela koja su vodila njihovoj smrti mogu pripisati Ujedinjenim nacijama, ne Ujedinjenom Kraljevstvu budući da su srodnici drugog i trećeg podnosioca predstavke bili ubijeni nakon usvajanja Rezolucije 1511 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (vidi, stav 16. gore). Pored toga, Vlada je istakla da bi predmet petog podnosioca predstavke trebao biti proglašen neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova, te da peti i šesti podnosilac predstavke nemaju više status žrtve.

A. Prihvatljivost

1. U vezi sa pripisivanjem činjenica

97. Vlada je istakla da su se operacije koje su dovele do smrti srodnika drugog i trećeg podnosioca predstavke desile 16. oktobra 2003. godine, kada je Vijeće sigurnosti usvojilo Rezoluciju 1511. Stav 13. te rezolucije je ovlastio multinacionalne snage da poduzmu “sve potrebne mjere da bi doprinijele održanju sigurnosti i stabilnosti u Iraku” (vidi, stav 16. gore). Iz toga slijedi da vojnici Ujedinjenog Kraljevstva nisu vodili relevantne operacije u kojima su srodinci drugog i trećeg podnosioca predstavke ubijeni na osnovu suverene vlasti Ujedinjenog Kraljevstva, nego na osnovu međunarodne vlasti Multinacionalnih snaga koje su djelovale u skladu sa obavezujućom odlukom Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija.

98. Podnosioci predstavke su istakli da Vlada nije istakla taj argument ni u jednoj fazi domaćeg postupka. Osim toga, Vlada je istakla identičan argument u jednom drugom predmetu *R (on the application of Al-Jedda) (FC) (Appellant) v. Secretary of State for Defence (Respondent)* [2007] UKHL 58, koji je Dom lordova odbacio.

99. Sud podsjeća da je pozvan da ima supsidijarnu ulogu u odnosu na nacionalne sisteme za zaštitu ljudskih prava. Prema tome, poželjno je da nacionalni sudovi imaju na početku mogućnost da odluče o pitanjima sukladnosti domaćeg prava Konvenciji i da Sudu, ako se predstavka ipak poslije podnese Sudu, mišljenja nacionalnih sudova budu od koristi, koji su u direktnom i stalnom kontaktu sa snagama svojih zemalja. Prema tome, važno je da argumenti koje je Vlada iznijela pred domaće sudove budu u skladu sa argumentima koje iznosi pred Sudom. Naime, Vlada ne može predočiti Sudu argumente koji su nisu u skladu da stavom koji je predočila pred domaćim sudovima (*A. i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], broj 3455/05, stav 154, ECHR 2009-...).

100. Vlada nije tvrdila pred domaćim sudovima da se bilo koje od ubistava srodnika podnosilaca predstavke ne može pripisati Ujedinjenom Kraljevstvu. Sud, zbog toga, smatra da Vlada ne može podnijeti takav prigovor u ovom postupku.

2. Jurisdikcija

101. Vlada je dalje istakla da su se predmetna djela desila u južnom dijelu Iraka, dakle izvan jurisdikcije Ujedinjenog Kraljevstva u smislu člana 1. Konvencije. Jedini izuzetak je ubistvo sina šestog podnosioca predstavke, koje se desilo u britanskoj vojnoj bazi nad kojom je Ujedinjeno Kraljevstvo zaista imalo jurisdikciju.

102. Sud smatra da je pitanje da li predmeti podnosilaca predstavke potpadaju pod jurisdikciju tužene države usko vezano za meritum njihovih žalbenih navoda. Sud zbog toga pridružuje prethodno pitanje meritumu.

3. Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova

103. Vlada je istakla da bi predmet petog podnosioca predstavke trebao biti proglašen neprihvatljivim zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova. Ona je istakla da je on podnio zahtjev za sudske preispitivanje žaleći se na povrede svojih proceduralnih i materijalnih prava iz članova 2. i 3, ali je njegov postupak bio obustavljen dok se ne riješi pet pilot-predmeta (vidi, stav 73. gore). Nakon što su ti zahtjevi riješeni, podnosilac predstavke se mogao obratiti *Divisional Courtu* da bi se mogao nastaviti postupak, ali on to nije učinio. Njegov predmet se nije odnosio na otvaranje vatre tako da domaći sudovi nisu imali mogućnost da razmotre činjenice koje su

relevantne za njegovu tvrdnju da je njegov sin potpadao pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva i da je došlo do kršenja proceduralnih obaveza.

104. Podnosioci predstavke su pozvali Sud da odbaci taj prigovor. Peti podnosilac predstavke je podnio zahtjev za sudsko preispitivanje 5. maja 2005. godine. Postupak je obustavljen dogovorom do ishoda šest pilot-predmeta (vidi, stav 73. gore). Za petog podnosioca predstavke ne bi bilo razumnog izgleda u uspjeh da je, nakon što je Dom lordova donio presudu u predmetu *Al-Skeini*, tražio nastavak postupka. Niži sudovi bi bili vezani tumačenjem člana 1. koje je dao Dom lordova i slijedili bi to tumačenje da kako zaključili da preminuli sin podnosioca predstavke nije potpadao pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva.

105. Sud zapaža da je, prema petom podnosiocu predstavke, njegov sin umro kada je, nakon što su ga uhapsili vojnici Ujedinjenog Kraljevstva pod sumnjom pljačkanja, odvezen u vozilu armije do rijeke i te je bio prisiljen da skoči u nju. Imajući u vidu navedene činjenice, njegov predmet se razlikuje od predmeta prvog, drugog i četvrtog podnosioca predstavke, čije su srodinike ubili britanski vojnici; trećeg podnosioca predstavke, čija je supruga ubijena za vrijeme razmjene vatre između britanskih vojnika i nepoznatih naoružanih lica; i šestog podnosioca predstavke čiji je sin ubijen dok je bio pritvoren u britanskoj vojnoj bazi. Istina je da Dom lordova, u postupku *Al-Skeini*, nije imao pred sobom predmet sličan predmetu petog podnosioca predstavke, u kojem je irački civil preminuo dok je bio u rukama britanskih vojnika, a ne pritvoren u britanskom vojnom zatvoru. Ipak, Sud smatra da podnosioci predstavke osnovano tvrde da peti podnosilac predstavke ne bi imao izgleda u uspjeh da je poslije tražio nastavak sudskog preispitivanja pred domaćim sudovima. Lord Brown, sa kojim se većina u Domu lordova složila, je jasno naznačio da on, u vezi sa pitanjem jurisdikcije u slučaju šestog podnosioca predstavke, daje prednost obrazloženju *Divisional Courta*, prema kojem jurisdikcija u pogledu Bahe Mouse može biti prihvaćena samo na osnovu činjenice da je umro dok je bio pritvoren u britanskom vojnom zatvoru (vidi stav 88. gore). Imajući u vidu te okolnosti, Sud ne smatra da se peti podnosilac predstavke može kritizirati zbog toga što nije pokušao da traži obnovu postupka pred *Divisional Courtom*. Slijedi da prethodni prigovor Vlade zasnovan na neiscrpljivanju domaćih lijekova mora biti odbačen.

4. Status žrtve

106. Vlada je istakla da peti i šest podnosilac predstavke ne mogu više tvrditi da su žrtve bilo kakve povrede prava zagarantiranih članom 2. budući da su domaće vlasti u potpunosti istražile smrtne slučajeve njihovih sinova i isplatile odštetu podnosiocima predstavke.

107. Sud smatra da je to pitanje također usko vezano za meritum te ga treba ispitati u okviru merituma žalbenih navoda u vezi sa članom 2.

5. *Zaključak o prihvatljivosti*

108. Sud smatra da predstavka pokreće ozbiljna činjenična i pravna pitanja koja su toliko kompleksna da se o njima treba odlučiti ispitivanjem u meritumu. Prema tome, ona se ne može smatrati očigledno neosnovanom u smislu člana 35. stav 3. Konvencije, a nije ustanovljeni nijedan drugi razlog zbog kojeg vi bila proglašena neprihvatljivom. Dakle, ona se mora proglasiti prihvatljivom.

B. Meritum

1. *Jurisdikcija*

(a) **Argumenti stranaka**

(i) *Vlada*

109. Vlada je istakla da je vodeća doktrina o konceptu “jurisdikcije” u smislu člana 1. Konvencije izražena u odluci Suda *Banković i ostali protiv Belgije i ostalih* [VV] (odluka), broj 52207/99, ECHR 2001-XII). Sud je u odluci *Banković* ustanovio da činjenica da je neki pojedinan pretrpio štetu zbog djela koje je počinila država ugovornica ili njeni predstavnici nije dovoljna da bi se ustanovilo da je on potpadao pod jurisdikciju države. Jurisdikcija na osnovu člana 1. je “prvenstveno” ili “u osnovi” teritorijalna te je njeno protezanje van teritorije države ugovornice “izuzetno” i iziskuje “posebno opravdanje u ovisnosti od okolnosti svakog predmeta”. Sud je istakao u odluci *Banković* da se prava zagwarantirana Konvencijom ne mogu “dijeliti i adaptirati”. U okviru svoje jurisdikcije, država ugovornica ima obavezu da osigura sva prava i slobode definirane Konvencijom. Sud je također istakao u odluci *Banković* da je Konvencija “instrument evropskog javnog reda” i “multilateralni ugovor koji djeluje, pod uvjetima iz člana 56. Konvencije, u kontekstu koji je u osnovi regionalan, a naročito na pravnom prostoru (*espace juridique*) država ugovornica”. Priroda jurisdikcije koja je u osnovi teritorijalna reflektira principe međunarodnog prava i uzima u obzir praktične i pravne poteškoće sa kojima se suočava država koja djeluje na teritoriji druge države, naročito u regijama koje ne dijele vrijednosti država članica Vijeća Evrope.

110. Prema tvrdnji Vlade, Veliko vijeće je, u odluci *Banković*, obavilo sveobuhvatno preispitivanje sudske prakse te identificiralo izvjestan broj izuzetaka od teritorijalnog principa. Glavni izuzetak je sudska praksa o sjevernom dijelu Kipra i primjenjuje se kada neka država, usljed vojne akcije, ima efektivnu kontrolu nad nekim područjem koje je izvan njene državne teritorije. U slučajevima u kojima je Sud zaključio da se taj izuzetni osnov jurisdikcije primjenjuje, on je istakao da država koja vrši efektivnu

kontrolu zbog toga odgovorna za osiguravanje kompletnog spektra materijalnih prava zagaraniranih Konvencijom na kontroliranoj teritoriji (vidi, *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), od 23. marta 1995, stav 62, Serija A broj 310; *Kipar protiv Turske* [VV], broj 25781/94, st. 75-80, ECHR 2001-IV; *Banković*, citirana gore, st. 70-71; *Ilaşcu i ostali protiv Moldavije i Rusije* [VV], broj 48787/99, st. 314-316, ECHR 2004-VII). Osim toga, uprkos činjenici da je Sud formulirao izvjesne *obiter dicta* u suprotnom smislu u presudi koje je donijelo Vijeće u predmetu *Issa i ostali protiv Turske*, broj 31821/96, od 16. novembra 2004, Veliko vijeće je u odluci *Banković* jasno naznačilo da se osnov jurisdikcije utemeljen na "efektivnoj kontroli neke teritorije" primjenjuje samo u okviru pravnog prostora Konvencije. Pored kontrole koju vrši Turska u sjevernom dijelu Kipra, Sud je primijenio taj izuzetak još samo na jednu regiju, Transnistriju, koja se nalazi na teritoriji druge države ugovornice. Bilo koje drugo stajalište bi dovelo do rizika da se od države zahtijeva da nameće strane kulturološke standarde, što krši pravo naroda na samoopredjeljenje.

111. Prema Vladi, u sudskoj praksi Suda o članu 56. Konvencije je dalje naznačeno da se ne može smatrati da neka država ima jurisdikciju u smislu člana 1. na nekoj prekomorskoj teritoriji isključivo na osnovu vršenja efektivne kontrole na toj teritoriji: vidi, *Quark Fishing Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 15305/06, ECHR 2006-XIV. Primjena izuzetka zasnovanog na efektivnoj kontroli teritorije van teritorije država ugovornica bi vodilo zaključku da država ima mogućnost da izabere da li će ili neće proširiti Konvenciju i njene protokole na teritoriju koja nije matična teritorija te zemlje, izvan "*espace juridique*" Konvencije, koju bi mogla kontrolirati decenijama, ali da nema mogućnost da proširi Konvenciju na teritorije van tog prostora nad kojim vrši samo privremeno efektivnu kontrolu kao rezultat vojne akcije, na primjer dok se mir i sigurnost ponovo ne uspostave.

112. Vlada je istakla da se izuzetna jurisdikcija utemeljena na "efektivnoj kontroli teritorije" ne može primijeniti budući da Irak ne potpada pod pravni prostor Konvencije. U svakom slučaju, Ujedinjeno Kraljevstvo nije nikada imalo "efektivnu kontrolu" na bilo kojim dijelom Iraka u relevantno vrijeme. To je bio zaključak domaćih sudova, koji su raspolagali svim raspoloživim dokazima. Broj snaga koalicije, uključujući snage Ujedinjenog Kraljevstva, je bio mali: u jugoistočnom dijelu Iraka, području čija je površina 96 000 km² i sa 4,6 miliona stanovnika, je bilo 14 500 vojnika koalicije, uključujući 8150 vojnika Ujedinjenog Kraljevstva. Vojnici Ujedinjenog Kraljevstva su djelovali u provincijama Al-Basrah i Maysan, koje imaju 2,76 miliona stanovnika, gdje je raspoređeno 8119 vojnika. Snage Ujedinjenog Kraljevstva u Iraku su se suočile sa stvarnim praktičnim poteškoćama pri uspostavljanju uvjeta sigurnosti i stabilnosti da bi omogućile iračkom narodu da slobodno odluči o svojoj političkoj budućnosti. Osnovni razlog za to je da na početku okupacije nije postojao

efikasan lokalni sistem za održavanje reda, dok je, u isto vrijeme, bio naširoko raširen kriminal, terorizam i borbe plemena uz upotrebu lakog i teškog oružja.

113. Vlada ističe da je Koalicijska privremena vlast, koju je predvodio ambasador Sjedinjenh Država i koja nije bila subordinirajuća vlast Ujedinjenom Kraljevstvu, vršila javne ovlasti za vrijeme okupacije u Iraku. Pored toga, od jula 2003. godine je postojalo centralno Vladajuće vijeće i izvjetan broj lokalnih iračkih vijeća. Status Koalicijske privremene vlasti i iračke uprave se u potpunosti razlikovao od Turske Republike Sjeverni Kipar (u daljem tekstu: TRSK) na Kipru i Pridnjestrovske Moldavske Republike (u daljem tekstu: PMR) u Transnistriji, koje je Sud okvalificirao kao “samoproklamirane vlasti koje je priznala međunarodna zajednica”. Međunarodna zajednica je priznala vlast Koalicijske privremene vlasti i iračku upravu putem Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija. Osim toga, cilj zajedničke okupacije Ujedinjenog Kraljevstva u Iraku je bilo prenošenje vlasti, što je moguće ranije, na predstavničku iračku upravu. U skladu sa tim ciljem, okupacija je trajala nešto malo više od jedne godine.

114. Prema tvrdnji Vlade, činjenica da je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo okupaciona sila u smislu Haškog pravilnika (vidi, stav 89. gore) između maja 2003. godine i juna 2004. godine nije, po sebi, stvarala obavezu da se osiguraju prava i slobode zagwarantirane Konvencijom stanovnicima jugoističnog dijela Iraka. Kao okupaciona sila, Ujedinjeno Kraljevstvo nije imalo suverenitet na Iraku, te nije imalo pravo da tretira područje koje je okupiralo kao svoju teritoriju ili kao koloniju podčinjenu svojoj kompletnoj vlasti. Haški pravilnik ne dodjeljuje Ujedinjenom Kraljevstvu ovlasti da mijenja iračke zakone i ustav da bi bili u skladu sa domaćim pravom Ujedinjenog Kraljevstva ili regionalnim multilateralnim međunarodnim obavezama kao što je Konvencija. Sasvim suprotno, Haški pravilnik nameće ograničenja vlastima Ujedinjenog Kraljevstva, naročito obavezu da poštuju zakone na snazi u Iraku, osim u slučaju “apsolutne zabrane”. Osim toga, rezolucije koje je donijelo Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija su priznale da Koalicijska privremena vlast vrši javne ovlasti za vrijeme okupacije u Iraku i da je cilj okupacije da se prenese vlast, što je moguće ranije, na predstavničku iračku upravu. Prema tome, daleko od toga da je uspostavljao obavezu da Ujedinjeno Kraljevstvo osigura prava zagwarantirana Konvencijom u Iraku, međunarodni pravni okvir je naznačavao da bi Ujedinjeno Kraljevstvo djelovalo suprotno međunarodnim obavezama da je zahtijevalo da se izmijeni irački ustav tako da bude u skladu sa Konvencijom. U svakom slučaju, sudska praksa Suda pokazuje da Sud pristupa pitanju, da li država ima vanteritorijalnu jurisdikciju, kao činjeničnom pitanju u svjetlu posebne prirode i istorije Konvencije. Obaveze koje nameće Četvrta ženevska konvencija i Haški pravilnik su pažljivo adaptirane okolnostima okupacije i ne mogu po sebi imati uticaj na pitanje, koje je veoma različito, jurisdikcije na osnovu Konvencije.

115. Vlada je prihvatila da je u sudskoj praksi moguće identificirati izvjestan broj drugih izuzetnih slučajeva za koje se može smatrati da država ima jurisdikciju van svoje teritorije i van prostora Konvencije. U odluci *Banković* (citirana gore), Veliko vijeće se pozvalo na ostale predmete koji se odnose na aktivnosti diplomatskih i konzularnih predstavnika u inostranstvu, ili u zrakoplovima i plovilima koji su registrirani ili lete pod zastavom države. U odluci *Banković*, Sud je također citirao, kao primjer, presudu *Drozđ i Janousek protiv Francuske i Španije*, od 26. juna 1992, Serija A broj 240, koja je pokazala da država može imati jurisdikciju ako je pojedinca izvela pred sopstveni sud, van svoje teritorije, da bi primijenila sopstveno krivično pravo. U presudi *Öcalan protiv Turske* [VV], broj 46221/99, ECHR 2005-IV, Veliko vijeće je smatralo da je Turska imala jurisdikciju nad podnosiocem predstavke kada “su ga uhapsili pripadnici turskih sigurnosnih snaga izvan zrakoplova koji je registriran u Turskoj u međunarodnoj zoni aerodroma Najrobi”, a zatim “turska službena lica fizički prisilila da se vrati u Tursku, te je bio pod njihovom kontrolom i vlašću nakon hapšenja u vraćanja u Tursku”. Prema tvrdnji Vlade, nijedan od tih izuzetaka se ne bi primijenio na predmete prvog, drugog, trećeg i četvrtog podnosioca predstavke.

116. Vlada je istakla da je tvrdnja podnosilaca predstavke, prema kojoj su vojnici Ujedinjenog Kraljevstva, pri pucanju na njihove srodnike, vršili “vlast i kontrolu” nad preminulim osobama na način da su iz stavili pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva, direktno u suprotnosti sa odlukom *Banković* (citirana gore). U odluci *Banković*, Veliko vijeće je ispitalo primjenjivost Konvencije na vanteritorijalne vojne operacije općenito, imajući naročito u vidu, *inter alia*, državnu praksu i član 15. Konvencije, te je zaključilo da se Konvencija ne primjenjuje na vojne akcije tuženih država koje su rezultirale smrću bližnjih podnosilaca predstavke u ovom predmetu. Isto tako, u ovom predmetu, vojna akcija vojnika Ujedinjenog Kraljevstva prilikom pucanja na srodnike podnosilaca predstavke u okviru njihovih sigurnosnih operacija u Iraku ne bi predstavljala vršenje jurisdikcije nad preminulim osobama. Ne može se napraviti razlika u tom pogledu između smrti koja je uzrokovana bombardovanjem od smrti uzrokovane pucanjem u toku operacije na terenu.

117. Vlada je odbacila argument podnosilaca predstavke da postoji jurisdiksijska veza zbog toga što su vojnici Ujedinjenog Kraljevstva imali “pravnu vlast” nad preminulim osobama, koja proizilazi iz obaveze propisane Haškim pravilnikom da se osigura “javni red i sigurnost” na okupiranoj teritoriji. Značenje člana 1. Konvencije je autonomno i ne može biti određeno pozivanjem na potpuno različita pravila međunarodnog humanitarnog prava. Osim toga, navedena obaveza bi trebala biti od koristi svakom iračkom građaninu u okviru okupirane teritorije te bi se, ako je hipoteza podnosilaca predstavke tačna, od Ujedinjenog Kraljevstva zahtijevalo da osigura prava zagarantirana Konvencijom svima njima. Ne

može se reći ni da su vojnici Ujedinjenog Kraljevstva vršili “javne funkcije” u skladu sa odredbama Konvencije u relevantno vrijeme (vidi, *Banković*, citirana gore, stav 73). Naime, vojnici Ujedinjenog Kraljevstva su vršili vojne ovlasti da bi stvorili situaciju u kojoj bi se mogle obavljati funkcije vlade i u kojoj bi vladavina prava mogla propisno djelovati. Ne bi se mogla napraviti jasna razlika između različitih tipova vojnih operacija koje su oni poduzimali. Ne postoji osnov da se zaključi da bi primjenjivost Konvencije trebala ovisiti o prirodi aktivnosti koju je neki vojnik obavljao u vrijeme navedene povrede, tj. ulične patrole, kopnene ofanzive ili zračnog bombardovanja.

118. *In conclusio*, Vlada je istakla da su domaći sudovi ispravno zaključili da Ujedinjeno Kraljevstvo nije vršilo nikakvu jurisdikciju u smislu člana 1. nad srodnicima prvog, drugog, trećeg i četvrtog podnosioca predstavke u vrijeme njihove smrti. Prema Vladi, ovi slučajevi se ne mogu razlikovati od smrtnih slučajeva u odluci *Banković* (citirana gore). Nisu dovoljne ni činjenice u predmetu petog podnosioca predstavke da bi se on razlikovao u tom pogledu od predmeta prva četiri podnosioca predstavke. Sin petog podnosioca predstavke nije bio uhapšen pod okolnostima koje su slične onima na kojima počiva jurisdikcija u predmetu *Öcalan* (citiran gore). Zbog toga što je bio osumnjičen za pljačkanje u situaciji ekstremnog javnog nereda neposredno nakon prestanka glavnih borbenih aktivnosti, vojnici Ujedinjenog Kraljevstva su ga silom odveli sa mjesta pljačkanja na drugu lokaciju. Mjere vojnika Ujedinjenog Kraljevstva su iziskivale korištenje vojnih ovlasti u pogledu sina petog podnosioca predstavke, ali ne više. Vlada prihvata da je sin šestog podnosioca predstavke bio pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva kada je umro, ali samo na osnovi koju je ustanovio *Divisional Court*, a zatim lord Brown, sa kojim su se složili lordovi Rodger i Carswell i baronica Hale, tj. da je ta jurisdikcija ustanovljena kada je preminuli pritoren u britanskom pritvorskom vojnom centru koji se nalazio u britanskoj bazi, u osnovi analogijom sa izuzetkom o vanteritorijalnosti koji se odnosi na ambasade. Na raspravi pred Sudom, braniitelj Vlade je potvrdio stav Vlade, prema kojem, na primjer, pojedinac koji je odveden u britanski pritvorski centar na stranom tlu u britanskom vojnom vozilu ne potpada pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva do momenta ulaska vozila sa pojedincem u zonu centra.

119. Prema Vladi, to ne znači da britanski vojnici mogu nekažnjeno da djeluju u Iraku. Kao što je lord Bingham zapazio u presudi Doma lordova, djelovanje snaga Ujedinjenog Kraljevstva podliježe i regulirano je međunarodnim humanitarnim pravom. Vojnici Ujedinjenog Kraljevstva u Iraku podliježu i domaćem krivičnom pravu Ujedinjenog Kraljevstva te mogu biti predmet krivičnog gonjenja pred domaćim sudovima. Međunarodni krivični sud ima jurisdikciju da procesuirat ratne zločine ako država nije voljna ili ne može da ih procesuirat. Građanski postupci za naknadu štete također mogu biti pokrenuti pred sudovima Ujedinjenog

Kraljevstva protiv službenih lica i vlasti koji su navodno uzrokovali štetu osobama u Iraku.

(ii) *Podnosioci predstavke*

120. Podnosioci predstavke prihvataju da je jurisdikcija u smislu člana 1. u osnovi teritorijalna. Međutim, oni ističu da to nije isključivo tako i da je moguće da država ugovornica ima vanteritorijalnu jurisdikciju. Postupak na osnovu člana 56. omogućava državama da prošire opseg Konvencije na druge teritorije, uz poštivanje lokalnih zahtjeva, sredstvima saopćenih izjava. Međutim, iz sudske prakse jasno proizilazi da vanteritorijalna primjenjivost Konvencije može proizilaziti ne samo iz člana 56. nego i iz drugih mehanizama.

121. Podnosioci predstavke su istakli da sudska praksa Suda i Komisije priznaje državama vršenje vanteritorijalne jurisdikcije i putem principa "SAA" i putem principa "ECA". Komisija je bila prva ta koja je ustanovila jurisdikciju utemeljenu na principu SAA u dijelu svoje odluke o prihvatljivosti u predmetu *Kipar protiv Turske* (br. 6780/74 i 6950/75, odluka Komisije o prihvatljivosti od 26. maja 1975. godine, vol. 2 *Decisions and Reports (DR)*) str. 125), stav 136, gdje je ona istakla da: "(...) predstavnici države (...), ne samo da ostaju pod njenom jurisdikcijom u inostranstvu nego i stavljaju bilo koju drugu osobu ili imovnu 'pod jurisdikcijom u mjeri u kojoj ti predstavnici imaju vlast nad takvim osobama i imovinom". Taj princip je zatim primijenjen u istom predmetu *Kipar protiv Turske*, br. 6780/74 i 6950/75, Izvještaj komisije od 10. jula 1976. godine, u kojem je Komisija zaključila da je Turska vršila jurisdikciju prilikom akcija turskih vojnika na Kipru. Te akcije su obuhvatale ubijanje civila, od kojih su neki pogubljeni po nalogu jednog oficira, drugi su ubijeni dok su pokušavali da vrata svoju imovinu koja je bila pod turskom kontrolom; silovanje žena u praznim kućama i na ulici; samovoljno pritvaranje civila; okrutni postupci prema pritvorenicima; raseljavanje civila; i vojna konfiskacija imovine. Budući da Turska nije prihvatila jurisdikciju Suda do 1990. godine, Sud nikada nije ispitao predmet. Međutim, u izvještaju Komisije se ne podržava tvrdnja da samo vojna pritvorska vlast koju su vršili vojnici predstavlja vezu koja je dovoljna za vlast i kontrolu.

122. Podnosioci predstavke su istakli da je u naknadnim predmetima protiv Turske, koji se odnose na sjeverni dio Kipra, a koje su ispitali Komisija i Sud 1990. godine, Turska prihvatila da je vršila jurisdikciju u smislu člana 1. u pogledu akcija koje su direktno vodili njeni vojnici. Međutim, Vlada Turske je istakla argument, na jednom drugom osnovu, da se ne može smatrati da je imala jurisdikciju jer predmetna djela nisu počinili njeni vlastiti predstavnici, nego predstavnici TRNC-a, kao lokalne autonomne uprave koja je uspostavljena 1983. godine. Sud je u presudama

Loizidou protiv Turske (prethodni prigovori) i *Kipar protiv Turske*, obje citirane gore, odbacio taj argument ističući primjenu principa ECA (vidi, *Loizidou* (prethodni prigovori) stav 62):

“kada, usljed vojne akcije – zakonite ili nezakonite – [država ugovornica] vrši efektivnu kontrolu nad nekom teritorijom van državne teritorije. Obaveza da se osiguraju, na takvom području, prava i slobode zagarantirane Konvencijom, proizilazi iz činjenice takve kontrole, bilo da se ona vrši direktno, putem oružanih snaga, ili putem subordinirane lokalne uprave”.

U tim predmetima, Sud nije nigdje naznačio da je princip SAA istisnut. Naime, u presudi *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), prije isticanja jurisdikcije utemeljene na principu ECA, Sud je istakao (stav 62):

“Osim toga, odgovornost strana ugovornica može postojati zbog djelovanja njenih organa, unutar ili van državnih granica, koji proizvode dejstva van svoje sopstvene teritorije (vidi, *Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, presuda od 26. juna 1992. godine, Serija A broj 240 str. 29, stav 9)”.

Osim toga, zaključak Suda o pitanju da li je jurisdikcija Turske, u pogledu navodne povrede, utemeljna na oba principa u isto vrijeme (stav 63):

“U tom smislu, tužena Vlada je priznala da je gubitak kontrole podnosioca predstavke nad njegovom imovinom rezultat okupacije sjevernog dijela Kipra od strane turskih trupa i stvaranje TRSK-a. Osim toga, nije sporno da su podnosioca predstavke spriječile turske trupe da pristupi svojoj imovini.”

U sudskoj praksi nakon toga je nastavljeno istovremeno pozivanje na oba principa: (vidi, odluka *Banković* st. 69-73; *Issa* st. 69-71 (obje citirane gore); *Andreou protiv Turske* (odluka), broj 45653/99, od 2. juna 2008. godine; *Solomou i ostali protiv Turske*, broj 36832/97, st. 44-45, od 24. juna 2008). Ne postoji precedent u sudskoj praksi Suda koji omogućava da se kaže da jurisdikcija zasnovana na principu SAA ne omogućava analiziranje direktnih aktivnosti vojnih predstavnika države koji vrše vlast.

123. Podnosioci predstavke tvrde da su njihovi članovi porodice potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva na osnovu principa SAA u trenutku smrti. Vlada je prihvatila, u pogledu sina šestog podnosioca predstavke, da su vlast i kontrola, koje je vršilo britansko vojno osoblje u Iraku, mogli potpadati pod vanteritorijalnu jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva. Međutim, jurisdikcija u slučajevima vanteritorijalnog pritvora ne počiva na ideji o vojnom zatvoru kao kvaziteritorijalnoj enklavi. Jurisdikcija u pogledu sina šestog podnosioca predstavke bi postojala i da je on bio mučen i ubijen kada je uhapšen u hotelu u kojem je radio ili u zaključanom vojnom vozilu koje je bilo parkirano napolju. Osim toga, vlast i kontrola koje je vršilo vojno osoblje nisu u principu ograničeni na djela lišavanja slobode, čak i ako se hapšenje i pritvaranje osoba van državne teritorije može smatrati klasičnim slučajem vršenja vlasti javnih službenika (kao što su tvrdile tužene države u odluci *Banković*, koja je citirana gore, stav 37).

124. Podnosioci predstavke su istakli da su preminuli srodnici šestorice podnosilaca predstavke potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva na osnovu vlasti i kontrole koju su nad njima vršili predstavnici države Ujedinjenog Kraljevstva. Oni su istakli da su britanske oružane snage bile odgovorne za javni red u Iraku, održanje sigurnosti lokalnog civilnog stanovništva i podržavanje civilne uprave. Prilikom obavljanja tih funkcija, britanske oružane snage su djelovale u širem kontekstu okupacije jugoistočnog dijela Iraka od strane Ujedinjenog Kraljevstva. Kontrola i vlast je vršena u putem regionalnog ureda Koalicijske privremene vlasti Jug, gdje je bilo uglavnom britansko osoblje. Ubijene osobe su bili civili kojima su britanske oružane snage trebale osigurati sigurnost. Prema tome, postojala je posebna veza vlasti i kontrole između vojnika i ubijenih civila. Da bi se zaključilo da su se umrle osobe nalazile pod vlašću britanskih oružanih snaga, nije potrebno prihvatiti princip jurisdikcije utemeljen na posljedicama nekog djela, koji je odbačen u odluci *Banković* (citirana gore), nego postojanje posebne veze vlasti i kontrole. Alternativno, podnosioci predstavke su istakli da su, barem u vezi sa preminulim srodnicima drugog, četvrtog, petog i šestog podnosioca predstavke, britanski vojnici imali dovoljno vlasti i kontrole da bi stavili žrtve pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva.

125. Podnosioci predstavke su dalje istakli da su njihovi preminuli srodnici potpadali pod jurisdikciju Ujedinjenog Kraljevstva jer je Ujedinjeno Kraljevstvo, u relevantno vrijeme, imalo efektivnu kontrolu nad jugoistočnim dijelom Iraka. Prema njima, sa stanovišta međunarodnog prava, kada je neka teritorija okupirana od strane neke države kao okupacione sile, to je dovoljno da bi predstavljalo vanteritorijalnu jurisdikciju u smislu člana 1. Konvencije jer je ta teritorija faktički stavljena pod vlast neprijateljske armije te države (vidi, član 42. Haškog pravilnika, stav 89. gore). Ta posljedica vojne okupacije odražava pristup u međunarodnom pravu u pogledu vanteritorijalne jurisdikcije i u pogledu vanteritorijalne primjene ljudskih prava zasnovane na "jurisdikciji".

126. Podnosioci predstavke su odbacili ideju da se konstatovanje jurisdikcije na principu SAA može primjenjivati samo u okviru pravnog prostora Konvencije. Dalje, oni su istakli da bi iziskivanje od države da ima kompletnu kontrolu, sličnu onoj koju vrši u okviru svoje teritorije, vodilo čudnoj situaciji u kojoj bi činjenice koje ukazuju na kršenje Konvencije, umjesto da omoguće žrtvi pravo na pravni lijek, formirale dokazni osnov za zaključak da država nije imala jurisdikciju. Slično tome, određivanje da li se postoji kontrola nad nekim područjem pozivanjem samo na broj vojnika koji su tamo stacionirani bi predstavljalo usvajanje jednog nesigurnog kriterija, kojim bi se omogućilo izbjegavanje odgovornosti i promoviranje samovoljnosti. Primjena Konvencije bi trebala uticati na djelovanje država ugovornica te ih poticati da zrelo razmisle o bilo kojoj vojnoj intervenciji i da osiguraju dovoljan broj vojnika da bi se ispoštovale međunarodne

obaveze. Podnosioci predstavke su podržali stajalište sudije Apelacionog suda, Sedleyja (vidi, stav 80. gore), prema kojem država ugovornica prilikom vojne okupacije ima obavezu da učini sve što je u njenoj moći da bi održala red i zaštitila osnovna prava civila. Detaljni podaci u sudskoj praksi Suda (predmeti koji se odnose na sjeverni dio Kipra i presuda *Ilaşcu*, citirani gore) koji se odnose na broj raspoređenih vojnika su poslužili samo da se ustanovi da li je određena teritorija faktički bila pod vlašću neprijateljske armije, u slučajevima u kojima su tužene države (Turska i Rusija) negirale okupaciju. Proizilazi da je, zbog toga što je, kao u ovom predmetu, tužena država priznala okupaciju predmetne teritorije, takvo ispitivanje nepotrebno.

127. Podnosioci predstavke tvrde da obaveza okupacione države, prema međunarodnom pravu, da primjenjuje domaće pravo okupirane zemlje i da ne nameće svoje sopstveno pravo, ne može biti korištena da bi se izbjelga jurisdikcija u smislu Konvencije, budući da se osnov SAA za jurisdikciju primjenjuje i na nezakonitu okupaciju. Oni su se pozvali na presudu koju je donio Međunarodni sud pravde u predmetu *Vojne aktivnosti na teritoriji Konga (Armed Activities on the Territory of the Congo)* i u svom konsultativnom mišljenju *Pravne posljedice izgradnje zidana na okupiranoj palestinskoj teritoriji (Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory)* (vidi, st. 90-91 gore), u kojima je on zaključio da okupaciona država ima obavezu da primjenjuje međunaordno pravo koje se odnosi na ljudska prava. Jasan princip koji proizilazi iz ovih predmeta je da je vojna okupacija u međunarodnom pravu osnov za priznanje vanteritorijalne jurisdikcije u domenu ljudskih prava.

iii. Treće stranke

128. Umješači (vidi, stav 6. gore) su istakli da je konvencija usvojena neposredno nakon događaja u Evropi koji su se desili 1930-tih i 1940-tih godina kada su vojne snage na okupiranim teritorijama počinile strašne povrede ljudskih prava. Bilo bi neshvatljivo da su autori Konvencije trebali smatrati da bi se odgovornosti država trebale ograničiti na povrede počinjene na njihovim sopstvenim teritorijama. Osim toga, javno međunarodno pravo iziskuje da se koncept “jurisdikcije” tumači u svjetlu predmeta i cilja određenog ugovora. Sud je u više navrata vodio računa o posebnom karakteru Konvencije kao instrumentu za zaštitu ljudskih prava. Umješači su dodali da je jedan od vodećih principa međunarodnog prava koji se odnosi na ljudska prava, koji primjenjuje Komitet za ljudska prava Ujedinjenih nacija i Međunarodni sud pravde pri razmatranju postupanja država van svoje teritorije, nužnost da bi se izbjeglo postojanje neprihvatljivih duplih standarda te da bi se izbjegla mogućnost da država počini na stranoj teritoriji povrede koje ne bi bile dozvoljene na njenom sopstvenom tlu.

129. Prema umješačima, organi za zaštitu ljudskih prava, te međunarodni i regionalni sudovi se slažu da se, pri određivanju da li djelovanje i propusti pripadnika države u inostranstvu potpadaju pod “jurisdikciju”, mora voditi računa o postojanju kontrole, vlasti ili moći te države nad predmetnim osobama. Kada predstavnici države vrše takvu kontrolu, vlast ili moć nad nekom osobom van svoje teritorije, obaveza države da poštuje ljudska prava se nastavlja. Radi se o činjeničnom pitanju o kojem treba odlučiti u vezi sa okolnostima određenog djela ili propusta pripadnika države. Izvjesne situacije, kao što su vojne okupacije, stvaraju snažnu pretpostavku da su pojedinci pod kontrolom, vlašću ili moći okupacione države. Jedan od principa koji proizilazi iz sudske prakse Međunarodnog suda pravde (st. 90-91 gore) bi zapravo bio da postoji snažna presumpcija “jurisdikcije” u smislu primjene prava koje se odnosi na ljudska prava onda kada je situacija okvalificirana kao okupacija u smislu međunarodnog humanitarnog prava.

(b) Ocjena Suda

(i) *Opći principi koji su relevantni za jurisdikciju u smislu člana 1. Konvencije*

130. Član 1. Konvencije glasi:

“ Visoke strane ugovornice jamče svim licima pod svojom jurisdikcijom prava i slobode utvrđene u Dijelu I ove konvencije.”

Kao što predviđa taj član, obaveza koju preuzima država ugovornica je ograničena na “jamčenje” (“*reconnaître*” u tekstu na francuskom) nabrojanih prava i sloboda osobama pod njenom “jurisdikcijom” (vidi, *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 7. jula 1989, stav 86, Serija A broj 161; *Banković i ostali protiv Belgije* [VV] (odluka), broj 52207/99, stav 66, ECHR 2001- XII). “Jurisdikcija” u smislu člana 1. je uvjet *sine qua non*. Vršenje jurisdikcije je uvjet koji je potreban da bi se država ugovornica mogla smatrati odgovornom za djela ili propuste koji joj se mogu pripisati, a koji proizilaze iz žalbenih navoda o povredama prava i sloboda iz Konvencije (vidi, *Ilaşcu i ostali protiv Moldavije i Rusije* [VV], broj 48787/99, stav 311, ECHR 2004-VII).

(a) Teritorijalni princip

131. Jurisdikcija neke države u smislu člana 1. je prvenstveno teritorijalna (vidi, *Soering*, citirana gore, stav 86; *Banković*, citirana gore, st. 61. i 67; *Ilaşcu*, citirana gore, stav 312). Pretpostavlja se da se jurisdikcija normalno vrši na cijeloj teritoriji države (*Ilaşcu*, citirana gore, stav 312; *Assanidze protiv Gruzije* [VV], broj 71503/01, stav 139, ECHR 2004-II). Obrnuto, djela koja države ugovornice izvrše ili proizvedena dejstva van njene teritorije mogu predstavljati vršenje jurisdikcije u smislu člana 1. samo u izuzetnim slučajevima (*Banković*, citirana gore, stav 67).

132. Do danas, Sud je u svojoj sudskoj praksi ustanovio izvjestan broj izuzetnih okolnosti koje su dovele do priznanja jurisdikcije države ugovornice van njenih teritorijalnih granica. U svakom slučaju, o pitanju da li postoje izuzetne okolnosti koje iziskuju i opravdavaju zaključak Suda da je država vršila jurisdikciju van svoje teritorije se mora odlučiti pozivanjem na posebne činjenice.

(β) Vlast i kontrola državnih službenih lica

133. Sud je u svojoj sudskoj praksi priznao da se, kao izuzetak od principa teritorijalnosti, jurisdikcija države ugovornice u smislu člana 1. može proširiti na djela njenih organa koji proizvode dejstva van njene sopstvene teritorije (vidi, *Drozd i Janousek protiv Francuske i Španije*, presuda od 26. juna 1992. godine, Serija A broj 240, stav 91; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), od 23. marta 1995, stav 62, Serija A broj 310; *Loizidou protiv Turske* (meritum), od 18. decembra 1996, stav 52, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-VI; i *Banković*, citirana gore, stav 69). Taj izuzetak, kao što proizilazi iz presude *Drozd i Janousek* i ostalih predmeta koji su citirani, je veoma širok: Sud se zadovoljio da kaže da odgovornost strane ugovornice "može proizilaziti" iz tih okolnosti. Potrebno je ispitati sudsku praksu Suda da bi se identificirali vodeći principi.

134. Prvo, jasno je da djelovanje diplomatskih i konzularnih predstavnika, koji su prisutni na stranoj teritoriji u skladu sa odredbama međunarodnog prava, može dovesti do vršenja jurisdikcije kada ti predstavnici vrše vlast i kontrolu nad nekim drugim (*Banković*, citirana gore, stav 73; vidi također, *X protiv Savezne Republike Njemačke*, broj 1611/62, odluka Komisije od 25. septembra 1965. godine, Godišnjak Evropske konvencije o ljudskim pravima, str. 158 i 169; *X protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 7547/76, odluka Komisije od 15. decembra 1977. godine; *WM protiv Danske*, broj 17392/90, odluka Komisije od 14. oktobra 1993. godine).

135. Drugo, Sud je priznao da država ugovornica vrši vanteritorijalnu jurisdikciju kada, putem saglasnosti, poziva ili prećutne saglasnosti Vlade te teritorije, preuzme neke ili sve javne ovlasti koje bi u normalnim uvjetima vršila ta Vlada (*Banković*, citirana gore, stav 71). Prema tome, kada, u skladu sa običajem, ugovorom ili drugim sporazumom, vlasti države ugovornice vrše izvršne ili sudske funkcije na teritoriji druge države, država ugovornica može biti odgovorna za kršenje Konvencije koje je počinjeno pri vršenju tih funkcija sve dok se predmetna djela pripisuju njoj, a ne teritorijalnoj državi (vidi, *Drozd i Janousek*, citirana gore; *Gentilhomme i ostali protiv Francuske*, br. 48205/99, 48207/99 i 48209/99, presuda od 14. maja 2002. godine; i *X i Y protiv Švicarske*, br. 7289/75 i 7349/76, odluka o prihvatljivosti Komisije od 14. jula 1977, DR 9, str. 57).

136. Osim toga, sudska praksa Suda pokazuje da, u izvjesnim okolnostima, korištenje sile službenih lica države koji djeluju van svoje teritorije može staviti pod jurisdikciju države, u smislu člana 1, bilo koju osobu koja je stavljena pod kontrolu državnih vlasti. Taj princip je primijenjen kada su se osobe našle u rukama službenih lica države van njenih granica. Na primjer, u presudi *Öcalan protiv Turske* [VV], broj 46221/99, stav 91, ECHR 2005-IV, Sud je odlučio da “je podnosilac predstavke bio pod efektivnom turskom vlašću te, prema tome, pod ‘jurisdikcijom’ te države u smislu člana 1. čim su ga kenijaska službena lica predala turskim službenim licima, premda je Turska, u tom slučaju, vršila vlast izvan svoje teritorije”. U presudi *Issa i ostali protiv Turske*, broj 31821/96, od 16. novembra 2004, Sud je istakao da bi se moralo zaključiti da su žrtve bile pod jurisdikcijom Turske na osnovu vlasti i kontrole vojnika nad njima da je ustanovljeno da su turski vojnici uhapsili srodnike podnosioca predstavke u sjevernom dijelu Iraka, prije nego što su ih odveli u obližnju pećinu i pogubili ih. U odluci *Al-Saadoon and Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 61498/08, st. 86-89, od 30. juna 2009, Sud je odlučio da su dva iračka državljanina pritvorena u vojnim zatvorima pod britanskom kontrolom bila pod jurisdikcijom Ujedinjenog Kraljevstva budući da je Ujedinjeno Kraljevstvo vršilo potpunu i isključivu kontrolu na zatvorima i osobama koje su tamo bile pritvorene. Konačno, u presudi *Medvedyev i ostali protiv Francuske* [VV], broj 3394/03, stav 67, ECHR 2010-..., Sud je odlučio da su podnosioci predstavke bili pod jurisdikcijom Francuske budući da je su francuska službena lica imala isključivu i potpunu kontrolu nad brodom i njegovom posadom od momenta presretanja u međunarodnim vodama. Sud ne smatra da je jurisdikcija u navedenim predmetima proizilazila samo iz kontrole koju je vršila država ugovornica nad zgradama, zrakoplovom ili brodom u kojima su osobe bile pritvorene. Ono što je odlučujuće u takvim predmetima je vršenje vlasti i fizička kontrola nad osobama u tim predmetima.

137. Jasno je da kad god država ima vlast i kontrolu nad nekim pojedincem te, prema tome, jurisdikciju, posredstvom svojih službenih lica, ona ima obavezu u smislu člana 1. da jamči tom pojedincu prava i slobode na osnovu Dijela I Konvencije koji su relevantni za situaciju te osobe. Prema tome, u tom smislu, prava koja proizilaze iz Konvencije se mogu “dijeliti i adaptirati” (vidi, u svrhu poređenja, *Banković*, citirana gore, stav 75).

(γ) Efektivna kontrola nad nekom teritorijom

138. Drugi izuzetak od principa, da je jurisdikcija u smislu člana 1. ograničena na sopstevnu teritoriju države, se pojavljuje kada, usljed zakonite ili nezakonite vojne akcije, država ugovornica ima efektivnu kontrolu nad nekim područjem van njene državne teritorije. Obaveza da se jamče prava i slobode iz Konvencije na tom području proizilazi iz činjenice

o toj kontroli, bilo da se vrši direktno, putem vlastitih oružanih snaga države ugovornice ili putem subordinirane lokalne uprave (*Loizidou* (prethodni prigovori), citirana gore, stav 62; *Kipar protiv Turske* [VV], broj 25781/94, stav 76, ECHR 2001-IV, *Banković*, citirana gore, stav 70; *Ilaşcu*, citirana gore, st. 314-316; *Loizidou* (meritum), citirana gore, stav 52). Ako je činjenica o takvoj dominaciji nad teritorijom ustanovljena, nije potrebno određivati da li država ugovornica vrši preciznu kontrolu nad politikom i djelovanjem subordinirane lokalne uprave. Činjenica da je osiguran nastavak postojanja te uprave kao rezultat vojne podrške i podrške u drugim domenima dovodi do odgovornosti države za njenu politiku i aktivnosti. Država koja vrši kontrolu ima odgovornost prema članu 1. da jamči, u okviru područja pod njenom kontrolom, kompletan spektar materijalnih prava iz Konvencije i njenih protokola koje je ratificirala. Ona će se smatrati odgovornom za bilo koju povredu tih prava (*Kipar protiv Turske*, citirana gore, st. 76-77).

139. Pitanje da li neka država ugovornica vrši ili ne vrši efektivnu kontrolu nad nekom teritorijom van svojih granica je činjenično pitanje. Da bi odlučio da li postoji efektivna kontrola, Sud se preventivno poziva na broj vojnika koje je rasporedila država na određenom području (vidi, *Loizidou* (meritum), citirana gore, st. 16 i 56; *Ilaşcu*, citirana gore, stav 387). Drugi indikatori također mogu biti relevantni, kao što je stepen do kojeg vojna, ekonomska i politička pomoć, koju je država obezbijedila lokalnoj subordiniranoj upravi, osigurava državi uticaj i kontrolu u regiji (vidi, *Ilaşcu*, citirana gore, st 388-394).

140. Princip “efektivne kontrole” na kojem je zasnovana jurisdikcija, koja je opisana gore, ne zamjenjuje sistem notifikacije iz člana 56. Konvencije (ranije član 63), u pogledu kojeg su države odlučile, prilikom izrade Konvencije, da će se primjenjivati na prekomorske teritorije u pogledu kojih one osiguravaju međunarodne odnose. Član 56. stav 1. obezbjeđuje mehanizam koji tim državama omogućava da prošire primjenu Konvencije, “s dužnom pažnjom u odnosu na lokalne potrebe,” na sve ili bilo koju od teritorija čiji su međunarodni odnosi u njenoj nadležnosti. Postojanje tog mehanizma, koji je integriran u Konvenciji iz historijskih razloga, se ne može tumačiti u sadašnjim uvjetima na način da ograničava opseg termina “jurisdikcija” u članu 1. Situacije predviđene principom “efektivne kontrole” su jasno odvojene i razlikuju se od okolnosti u kojima država ugovornica nije, putem izjave predviđene članom 56, proširila Konvenciju ili bilo koji od njenih protokola na prekomorsku teritoriju čiji su međunarodni odnosi u njenoj nadležnosti (vidi, *Loizidou* (prethodni prigovori), citirana gore, st. 86-89 i *Quark Fishing Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), broj 15305/06, ECHR 2006-...).

(δ) Pravni prostor Konvencije (*espace juridique*)

141. Konvencija je ustavni instrument evropskog javnog reda (vidi, *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), citirana gore, stav 75). Ona ne regulira djelovanje država koje nisu strane ugovornice u Konvenciji, niti je njena namjera da bude sredstvo kojim bi se zahtijevalo od država ugovornica da nameću standarde iz Konvencije drugim državama (vidi, *Soering*, citirana gore, stav 86).

142. Sud je istakao da se država ugovornica, koja okupira teritoriju druge države putem svojih oružanih snaga, mora u principu smatrati odgovornom na osnovu Konvencije za povrede ljudskih prava koje su počinjene na okupiranoj teritoriji, inače bi stanovnici te teritorije bili lišeni prava i sloboda koje su uživali do tada, te bi to dovelo do “vakuuma” u zaštiti tih prava i sloboda u okviru “pravnog prostora Konvencije” (vidi, *Loizidou* (meritum), citirana gore, stav 78; *Banković*, citirana gore, stav 80). Međutim, ako je važno ustanoviti jurisdikciju okupacione države u takvim predmetima, to ne znači, *a contrario*, da jurisdikcija u smislu člana 1. Konvencije ne može nikada postojati van teritorije država članica Vijeća Evrope. Sud nije nikada primijenio slično ograničenje u svojoj sudskoj praksi (vidi, među ostalim primjerima, *Öcalan*, *Issa*, *Al-Saadoon i Mufdhi*, *Medvedyev*, sve citirane gore).

(ii) Primjena tih principa na činjenice u ovom predmetu

143. Prilikom odlučivanja o pitanju da li je Ujedinjeno Kraljevstvo imalo jurisdikciju nad bilo kojim od srodnika podnosilaca predstavke u momentu njihove smrti, početna tačka od koje je Sud krenuo je da je, 20. marta 2003. godine, Ujedinjenog Kraljevstvo, zajedno sa Sjedinjenim Američkim Državama i koalicionim partnerima, putem svojih oružanih snaga, ušlo u Irak s ciljem uklanjanja baasističkog režima u Iraku koji je tada bio na vlasti. Taj cilj je postignut 1. maja 2003. godine, kada su glavne borbene operacije proglašene okončanim, te su Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo postale okupacione sile u smislu člana 42. Haškog pravilnika (vidi, stav 89. gore).

144. Kao što je objašnjeno u pismu od 8. maja 2003. godine, koje su zajedno poslali zajednički predstavnici Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Država predsjedniku Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija (vidi, stav 11. gore), Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo su skinule prethodni režim i zatim stvorile Koalicijsku privremenu vlasti “kako bi vršila nadležnosti vlade privremeno”. Jedna od nadležnosti vlade koja je izričito spomenuta u pismu od 8. maja 2003. godine, koju su Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo trebale vršiti posredstvom Koalicijske privremene vlasti je osiguranje sigurnosti u Iraku, naročito održavanje javnog reda i mira. U pismu se dalje navodi: “Sjedinjene Američke Države, Ujedinjeno Kraljevstvo i koalicioni partneri, djelujući posredstvom Koalicijske privremene vlasti, će osigurati, *inter alia*, sigurnost u Iraku i

upravljati tom zemljom privremeno, naročito sljedećim sredstvima (...) preuzimanjem neposredne kontrole nad iračkim institucijama odgovornim za vojna i sigurnosna pitanja.”

145. U svom Propisu broj 1 od 16. maja 2003. godine, Koalićijska privremena vlast je izjavila da će “vršiti nadležnosti vlade privremeno da bi osigurala djelotvorno upravljanje Irakom za vrijeme perioda prelazne uprave, da bi ponovo stvorila uvjete za stabilnost i sigurnost (...)” (vidi, stav 12 gore).

146. Sadržaj pisma od 8. maja 2003. godine je naznačen u Rezoluciji 1483 Vijeća sigurnosti koja je usvojena 22. maja 2003. godine. U toj rezoluciji je dalje priznata sigurnosna uloga koju su preuzele Sjedinjene Države i Ujedinjeno Kraljevstvo kada se, u stavu 4, pozivaju okupacione sile da “da promoviraju dobrobit iračkog naroda osiguravanjem djelotvornog upravljanja teritorijom, trudeći se posebno da ponovo uspostave sigurnost i stabilnost (...)” (vidi, stav 14. gore).

147. Za vrijeme tog perioda, Ujedinjeno Kraljevstvo je komadovalo jednom vojnom divizijom, Multinacionalnom divizijom Jugoistok, čiji je resor bio provincija Al-Basra, gdje su preminuli srodnici podnosilaca predstavke. Počevši od 1. maja 2003. godine pa nadalje, britanske snage u Al-Basri su preuzele odgovornost za održavanje sigurnosti i podršku civilnoj upravi. Sigurnosni zadaci Ujedinjenog Kraljevstva su obuhvatali patrole, hapšenja, antiterorističke operacije, osiguravanje javnog reda prilikom građanskih demonstracija, zaštita osnovnih resursa i infrastrukture i zaštita policijskih stanica (vidi, stav 21. gore).

148. U julu 2003. godine je uspostavljeno Vladajuće vijeće Iraka. Koalićijska privremena vlast je ostala na vlasti premda se od nje zahtijevalo da se konsultira sa Vladajućim vijećem (vidi, stav 15. gore). U Rezoluciji 1511, koja je usvojena 16. oktobra 2003. godine, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija je istaklo privremenu prirodu vršenja nadležnosti i odgovornosti Koalićijske privremene vlasti iz Rezolucije 1483. Vijeće sigurnosti je također ovlastilo “multinacionalne snage pod jedinstvenom komandom da poduzmu sve potrebne mjere da bi doprinijele održavanju sigurnosti i stabilnosti u Iraku” (vidi, stav 16. gore). U Rezoluciji 1546 Vijeća sigurnosti Ujedinjenih nacija, koja je usvojena 8. juna 2004. godine, odobrava se “formiranje suverene privremene vlade Iraka (...), koja će preuzeti punu odgovornost i vlast do 30. juna 2004. godine kako bi vladala Irakom” (vidi, stav 18. gore). U svakom slučaju, okupacija se okončala 28. juna 2004. godine, kada je puna vlast za vladanje Irakom prešla na Privremenu vladu Iraka sa Koalićijske privremene vlasti koja je prestala da postoji (vidi, stav 19. gore).

(iii) Zaključak o jurisdikciji

149. Prema tome, vidi se da je Ujedinjeno Kraljevstvo (zajedno sa Sjedinjenim Državama), nakon uklanjanja baasističkog režima i do

uspostavljanja privremene vlade, preuzelo neke od javnih ovlasti koje normalno vrši suverena vlada. Naime, Ujedinjeno Kraljevstvo je preuzelo vlast i odgovornost za održavanje sigurnosti u jugoistočnom dijelu Iraka. Imajući u vidu te izuzetne okolnosti, Sud smatra da je Ujedinjeno Kraljevstvo, putem svojih vojnika angažovanih u sigurnosnim operacijama u Basri u relevantnom periodu, vršilo vlast i kontrolu nad osobama koje su ubijene u toku takvih sigurnosnih operacija, koje su takve da se može ustanoviti jurisdikcijska veza između preminulih i Ujedinjenog Kraljevstva u smislu člana 1. Konvencije.

150. Imajući u vidu navedeni istorijat, Sud podsjeća da su se smrtni slučajevi u ovom predmetu desili za vrijeme relevantnog perioda: sin petog podnosioca predstavke je preminuo 8. maja 2003. godine; braća prvog i četvrtog podnosioca predstavke su preminuli u augustu 2003. godine; sin šestog podnosioca predstavke je preminuo u septembru 2003. godine; i supruge drugog i trećeg podnosioca predstavke su preminule u novembru 2003. godine. Nije sporno da su smrti srodnika prvog, drugog, četvrtog, petog i šestog podnosioca predstavke uzrokovane djelima britanskih vojnika u toku ili u kontekstu sigurnosnih operacija koje su vodile britanske snage u raznim dijelovima grada Basre. Slijedi da je u svim tim predmetima postojala jurisdikcijska veza u smislu člana 1. Konvencije između Ujedinjenog Kraljevstva i preminulih osoba. Supruga trećeg podnosioca predstavke je ubijena za vrijeme razmjene vatre između patrola britanskih vojnika i neidentificiranih naoružanih lica te da nije poznato koja strana je ispalila fatalni metak. Sud smatra da, budući da se smrt desila u toku sigurnosne operacije Ujedinjenog Kraljevstva, kada su britanski vojnici patrolirali u blizini doma podnosioca predstavke te intervenirali u smrtonosnoj razmjeni vatre, postoji također jurisdikcijska veza između Ujedinjenog Kraljevstva i te žrtve.

2. Navodna povreda obaveze da se provede istraga koja proizilazi iz člana 2

151. Podnosioci predstavke se nisu žalili pred Sudom ni na kakvu materijalnu povredu prava na život iz člana 2. Umjesto toga, oni su se žalili da Vlada nije ispunila proceduralnu obavezu provođenja djelotvorne istrage o smrtnim slučajevima njihovih srodnika.

Član 2. Konvencije propisuje:

“1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtne kazne po presudi suda, kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:

- (a) u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- (b) prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
- (c) u akciji poduzetoj, u skladu sa zakonom, radi gušenja nemira ili pobune.”

(a) Argumenti stranaka u postupku

(i) Vlada

152. Vlada je istakla da proceduralnu obavezu iz člana 2. treba tumačiti u skladu sa principima međunarodnog prava. Osim toga, bilo koja implicitna obaveza bi se trebala tumačiti na način da se izbjegava nametanje nemogućeg i disproporcionalnog tereta državi ugovornici. Ujedinjeno Kraljevstvo nije imalo potpunu kontrolu nad teritorijom Iraka, a naročito nije imalo zakonodavnu, upravnu ili sudsku vlast. Pretpostavljajući da se obaveza da se provede istraga mogla primijeniti vanteritorijalno, bilo bi potrebno voditi računa o tim okolnostima i o veoma lošim uvjetima sigurnosti u kojima je britansko osoblje djelovalo.

153. Vlada je prihvatila da istrage o smrtnim slučajevima srodnika prvog, drugog i trećeg podnosioca predstavke nisu bile dovoljno neovisne u smislu člana 2. budući da su u svakom predmetu istragu vodili isključivo komandujući oficiri vojnika koji su navodno odgovorni. Međutim, Vlada je istakla da su istrage vođene u pogledu četvrtog i petog podnosioca predstavke u skladu sa članom 2. Vlada je dalje istakla da ne postoji ni povreda obaveze da se provede istraga u pogledu šestog podnosioca predstavke; zapravo, on nije naveo da istraga u njegovom predmetu nije bila u skladu sa članom 2.

154. Vlada je generalno naglasila da su istražitelji Kraljevske vojne policije institucionalno neovisni o oružanim snagama. Ona je istakla da je Apelacioni sud ispravno zaključio je Specijalno odjeljenje za istrage Kraljevske vojne policije sposobno da vodi neovisne istrage (vidi, stav 82. gore) premda je sudija Brooke izrazio mišljenje da istrage o oduzimanju ljudskog života “moraju biti u potpunosti odvojene od vojnog zapovjednog lanca i biti povjerene [Kraljevskoj vojnoj policiji]”. Međutim, uloga vojnog zapovjednog lanca prilikom slanja službenog saopćenja o incidentu Specijalnom odjeljenju za istrage, u kojem se zahtijeva provođenje istrage, te njegova uloga kasnije kada je Specijalno odjeljenje za istrage prosljedilo istraženi predmet Vojnom tužiteljstvu armije, ne znači da je tim istragama nedostajala neovisnost koju iziskuju članovi 2. i 3. (vidi, *Cooper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], st. 108-115, broj 48843/99, ECHR 2003-XII; *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 28883/95, ECHR

2001-III; *Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 46477/99, ECHR 2002-II). Vojno tužiteljstvo je raspolagalo oficirima koji su imali potrebne pravne kvalifikacije. Ono je u potpunosti neovisno o vojnom zapovjednom lancu u vršenju svoje tužiteljske funkcije. Sud je priznao njegovu neovisnost u presudi *Cooper* (citirana gore).

155. Vlada je istakla da je Specijalno odjeljenje za istrage pokrenulo istragu o smrtnom slučaju brata četvrtog podnosioca predstavke 29. augusta 2003. godine, pet dana nakon otvaranja vatre koje se desilo 14. augusta. Specijalno odjeljenje za istrage je pokupilo fragmente metaka, prazne čahure, vozilo te fotografiralo lice mjesta. Ono je ispitalo ljekare koji su pregledali preminulog i uzelo izjave od njih. Devetorica vojnika koji su bili umiješani u incident su ispitani i dali su izjave u svojstvu svjedoka, a četvorica ostalih svjedoka su bili ispitani, ali nisu pružili nikakve dokaze. Istraga je prekinuta 17. septembra 2003. godine, nakon što je komandir brigade izrazio mišljenje da pucanjem nisu prekršena Pravila o otvaranju vatre i da je ono bilo zakonito. Međutim, odluku o prekidu je donio viši istražni oficir Specijalnog odjeljenja za istrage, koji je bio neovisan o vojnom zapovjednom lancu. Istraga je ponovo otvorena 7. juna 2004. godine i okončana 3. decembra 2004. godine uprkos teškim sigurnosnim uvjetima u Iraku u to vrijeme. Predmet je zatim prosljeđen Vojnom tužiteljstvu, koje je odlučilo da ne podnosi krivičnu optužbu zbog toga što nije bilo stvarne mogućnosti da se ustanovi da je vojnik koji je ubio brata četvrtog podnosioca predstavke djelovao u samoodbrani. *Attorney-General* je o tome bio obaviješten te je odlučio da ne korisiti svoje ovlasti za pokretanje postupka krivičnog gonjenja. Prema tvrdnji Vlade, istraga je bila djelotvorna budući da je njom identificirana osoba odgovorna za smrt i da je ustanovljeno da su propisi koj reguliraju upotrebu sile bili ispoštovani. Istraga je provedena u razumnom roku, imajući u vidu ekstremne poteškoće za vođenje istrage u vanteritorijalnom okviru. Bilo koji nedostatak neovisnosti koji je mogao proizaći iz obustavljanja istrage je ispravljen kasnijom istragom i uključivanjem Vojnog tužiteljstva i *Attorney-Generala* (vidi, *Gül protiv Turske*, st. 92-95, broj 22676/93, od 14. decembra 2000; vidi također, *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 27. septembra 1995, st. 157 i 162-164, Serija A broj 324).

156. Vlada je istakla da ne postoje dokazi u predmetu petog podnosioca predstavke da se vojni zapovjedni lanac umiješao u istragu Specijalnog odjeljenja za istrage da bi ugrozio njegovu istragu. Sasvim suprotno, nakon što je primio izvještaj o istrazi, vojni zapovjedni lanac je prosljedio predmet Vojnom tužiteljstvu koje je prosljedilo predmet krivičnom sudiji u svrhu neovisnog suđenja. Nije bilo nepropisnog kažnjenja u istrazi, imajući u vidu poteškoće sa kojima su se suočavali istražitelji Ujedinjenog Kraljevstva dok su istraživali incident koji se desio u Iraku osam dana nakon prestanka glavnih borbenih operacija. Peti podnosilac predstavke je bio u potpunosti uključen u istragu. Njegovo učešće je kuliminiralo organizovanjem

prebacivanja u Englesku da bi mogao da prisustvuje u vojnom postupku i da predoči dokaze. Osim istrage Specijalnog odjeljenja za istrage i krivičnog postupka protiv četiri vojnika, peti podnosilac predstavke je pokrenuo građanski postupak pred domaćim sudovima Ujedinjenog Kraljevstva tražeći odštetu za nanošenje fizičkih povreda, zanemarivanje profesionalne dužnosti i zloupotrebu službenog položaja. U tom postupku, on je predočio svoju verziju činjenica koje se odnose na smrt njegovog sina, a zatim i istragu. Spor je riješen kada je Ministarstvo odbrane priznalo odgovornost i pristalo da plati odštetu u iznosu od 115 000 GBP. Osim toga, 20. februara 2009. godine, general divizije Cubitt je uputio pismo petom podnosiocu predstavke te mu se formalno izvinio u ime britanske armije zbog uloge koju je imala u smrtnom slučaju njegovog sina. Imajući u vidu navedene okolnosti, peti podnosilac predstavke ne može više tvrditi da je žrtva kršenja Konvencije u smislu član 34. Pored toga, ili alternativno, nastavak ispitivanja predstavke nije više opravdan (član 37. stav 1. tačka (c)).

157. Vlada je dalje istakla da je šesti podnosilac predstavke izričito potvrdio da nije tvrdio pred Sudom da je Vlada povrijedila prava zagarantirana Konvencijom. To odražava činjenicu da je u pogledu smrti njegovog sina postojalo sljedeće: (1) puna istraga Specijalnog odjeljenja za istrage, koja je vodila podnošenju optužbi protiv šest vojnika, od kojih je jedan bio osuđen; (2) građanski postupak koji je pokrenuo podnosilac predstavke koji je okončan kada je Vlada priznala odgovornost za zlostavljanje i smrt sina podnosioca predstavke te platila odštetu u iznosu od 575 000 GBP; (3) formalno javno priznanje, od strane Vlade, povrede prava sina podnosioca predstavke iz članova 2. i 3; (4) sudsko preispitivanje postupka u kojem se podnosilac predstavke žalio na povredu proceduralnih prava iz članova 2. i 3. u kojem su se strane dogovorile i u kojem je Dom lordova naložio da pitanje, da li je došlo do povrede proceduralne obaveze, treba biti vraćeno *Divisional Courtu*; (5) javna istraga koja je u toku. Imajući u vidu te okolnosti, podnosilac predstavke ne tvrdi više da je žrtva u smislu člana 34. Konvencije.

(ii) *Podnosioci predstavke*

158. Podnosioci predstavke su istakli da sudska praksa Suda u pogledu jugoistočnog dijela Turske pokazuje da se proceduralna obaveza na osnovu 2. ne mijenja pozivanjem na sigurnosne probleme u konfliktnoj zoni. Isti princip se mora primijeniti u pogledu pokušaja Vlade da se pozove na sigurnosnu situaciju ili nedostatak infrastrukture u Iraku. Prema podnosiocima predstavke, Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo svjesno ili je trebalo biti svjesno prije invazije i za vrijeme okupacije, koja je uslijedila nakon toga, poteškoća sa kojima će se susresti. Nedostatak mjera da bi se otklonile te poteškoće ne mogu ga opravdati za neizvršavanje obaveze da se provede istraga.

159. Podnosioci predstavke su istakli da Ujedinjeno Kraljevstvo nije izvršilo svoju proceduralnu obavezu u pogledu prvog, drugog, trećeg, četvrtog i petog podnosioca predstavke. Kraljevska vojna policija je element britanske armije te nije, bilo u institucionalnom ili praktičnom smislu, ovisna o vojnom zapovjednom lancu. Jedinice armije vrše kontrolu nad njom u smislu sigurnosti i logistike u domenu operacije. Podnosioci predstavke tvrde da je Kraljevska vojna policija intervenirala u incidentima u potpunosti po zahtjevu predmetne vojne jedinice, kao što je to pokazao slučaj četvrtog podnosioca predstavke u kojem je Specijalno odjeljenje za istrage okončalo intervenciju po upustu komandujućeg oficira. Kraljevska vojna policija je u potpunosti ovisila o vojnom zapovjednom lancu da bi dobila informacije u vezi sa incidentima. Oni ističu da su izvještaji koje je ona sastavila podneseni vojnom zapovjednom lancu, koji je odlučivao da li će se on ili neće proslijediti Vojnom tužiteljstvu. Neadekvatnosti u okviru Kraljevske vojne policije, u pogledu nedostatka resursa i neovisnosti, je naznačio Apelacioni sud te su one naznačene i u izvještaju Aitken.

160. Podnosioci predstavke su istakli da je istraga Specijalnog odjeljenja za istrage o predmetu četvrtog podnosioca predstavke prekinuta na zahtjev vojnog zapovjednog lanca. Nova istražna faza, obnovljena nakon ishoda spora pred domaćim sudovima, je imala slične nedostatke, imajući u vidu nedostatak neovisnosti Specijalnog odjeljenja za istrage i ekstremno kašnjenje ispitivanja autora otvaranja vatre i osiguranja ostalih ključnih dokaza. U predmetu petog podnosioca predstavke, istraga je pokrenuta nakon što je porodica urgirala u više navrata, nakon poprilično velike opstrukcije i kašnjenja britanskih vlasti. Istražitelji nisu bili neovisni o vojnom zapovjednom lancu, a porodica žrtve nije bila dovoljno uključena u istragu. Podnosioci predstavke tvrde da je prigovor Vlade, da petom podnosiocu predstavke nedostaje status žrtve, treba biti odbačen. Vojni postupak i naknada koju je primio nakon okončanja građanskog spora su neadekvatni da bi zadovoljili proceduralni zahtjev iz člana 2. Nasuprot tome, šesti podnosilac predstavke više ne smatra da je žrtva povrede proceduralnih prava iz članova 2. i 3.

(b) Ocjena Suda

(i) Opći principi

161. Sud je svjestan da su se smrtni slučajevi u ovom predmetu desili u gradu Basri u jugoistočnom dijelu Iraka neposredno nakon invazije, u periodu kada su kriminal i nasilje bili rasprostranjeni. Premda su se glavne bormene operacije okončale 1. maja 2003. godine, koalicijske snage u jugoističnom dijelu Iraka, uključujući britanske vojnike i vojnu policiju, su bile meta preko hiljadu nasilnih napada u narednih 13 mjeseci. Zajedno sa sigurnosnim problemima, civilna struktura je imala imala ozbiljne

nedostatke, uključujući policiju i krivično pravosuđe (vidi, st. 22-23 gore; vidi također, zaključak Apelacionog suda u stavu 80. gore).

162. Dok je u potpunosti svjestan ovog konteksta, pristup Suda mora biti vođen znanjem da predmet i cilj Konvencije, koja je instrumenta za zaštitu ljudskih bića, iziskuju da se njene odrebe tumače i primjenjuju na način da njene garancije budu praktične i djelotvorne. Član 2, koji štiti pravo na život i predočava okolnosti u kojima lišavanje života može biti opravdano, je smješten među najfundamentalije odrebe Konvencije. Član 15. ne omogućava odstupanja od člana 2, “osim u pogledu smrti prouzrokovane zakonitim ratnim postupcima”. Članom 2. su obuhvaćeni ne samo slučajevi ubistava s namjerom nego i situacije u kojima je dozvoljena upotreba sile koja može dovesti do nenamjernog lišavanja života. Bilo koja upotreba sile ne smije više od “apsolutno nužne” da bi se postigao jedan ili više ciljeba iz tačaka (a) do (c) (vidi, *McCann i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 27. septembra 1995, st. 146-148, Serija A broj 324).

163. Da bi se opća pravna zabrana samovoljnog ubijanja koja se odnosi na predstavnike države pokazala efikasnom u praksi, potrebno je da postoji postupak za preispitivanje zakonitosti upotrebe smrtonosne sile koju su koristile državne vlasti. Obaveza da se zaštititi pravo na život na osnovu te odredbe, u vezi sa općom obavezom države u smislu člana 1. Konvencije da “jamči svim licima pod svojom jurisdikcijom prava i slobode utvrđene u (...) Konvenciji”, implicitno zahtijeva postojanje oblika djelotvorne službene istrage kada su pojedinci ubijeni usljed upotrebe sile, *inter alios*, službenih lica države (vidi, *McCann*, citirana gore, stav 161). Osnovna svrha takve istrage je da se osigura djelotvorna primjena domaćih zakona koji štite pravo na život i, u predmetima u koje su umiješana državna službena lica ili organi, da garantira da će oni odgovarati za smrtno slučajeve koji su se desili pod njihovom odgovornošću (vidi, *Nachova i ostali protiv Bugarske* [VV], br. 43577/98 i 43579/98, stav 110, ECHR 2005-VII). Međutim, istraga mora biti i dovoljno široka da bi omogućila istražnim vlastima da uzmu u razmatranje ne samo djela službenih lica države koji su direktno upotrijebili smrtonosnu silu nego i ukupne okolnosti, uključujući pitanja kao što je planiranje i kontrola predmetnih operacija, kada je to potrebno da bi se odlučilo da li se država povinovala obavezama iz člana 2. da bi zaštitila život (vidi, implicitno, *McCann i ostali*, citirana gore, st. 150 i 162; *Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 24746/94, stav 128, ECHR2001-III (izvodi); *McKerr*, citirana gore, st. 143. i 151; *Shanaghan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, broj 37715/97, st. 100-125, od 4. maja 2001; *Finucane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 29178/95, st. 77-78, ECHR 2003-VIII; *Nachova*, citirana gore, st. 114-115; i također, *mutatis mutandis*, *Tzekov protiv Bugarske*, broj 45500/99, stav 71, od 23. februara 2006).

164. Sud je već presudio da se proceduralna obaveza koja proizilazi iz člana 2. i dalje primjenjuje u teškim sigurnosim uvjetima, uključujući

kontekst oružanog sukoba (vidi, među ostalim primjerima, *Güleç protiv Turske*, od 27. jula 1998, stav 81, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-IV; *Ergi protiv Turske*, od 28. jula 1998, st. 79 i 82, *Reports* 1998-IV; *Ahmet Özkan i ostali protiv Turske*, broj 21689/93, st. 85-90 i 309-320 i 326-330, od 6. aprila 2004; *Isayeva protiv Rusije*, broj 57950/00, st. 180. i 210, od 24. februara 2005; *Kanlibaş protiv Turske*, broj 32444/96, st. 39-51, od 8. decembra 2005). Jasno je da, ako se smrtni slučaj u pogledu kojeg član 2. nameće istragu desio u okolnostima općeg nasilja, oružanog sukoba ili pobune, istražitelji mogu naići na prepreke i, kao što je zapazio specijalni izvjestitelj Ujedinjenih nacija (vidi, stav 93. gore), precizna ograničenja mogu nametati upotrebu istražnih mjera koje su manje efikasne ili uzrokuju kašnjenje istrage (vidi, na primjer, *Bazorkina protiv Rusije*, broj 69481/01, stav 121, od 27. jula 2006). Ipak, obaveza iz člana 2. da se zaštiti život implicira usvajanje, čak i u teškim sigurnosnim uvjetima, svih razumnih mjera da bi se osigurala djelotvorna, neovisna istraga o navodnim povredama prava na život (vidi, između ostalih primjera, *Kaya protiv Turske*, od 19. februara 1998, st. 86-92, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-I; *Ergi*, citirana gore, st. 82-85; *Tanrikulu protiv Turske* [VV], broj 23763/94, st. 101-110, ECHR 1999-IV; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, br. 57942/00 i 57945/00, st. 156-166, od 24. februara 2005; *Isayeva*, citirana gore, st. 215-224; *Musayev i ostali protiv Rusije*, br. 57941/00, 58699/00 i 60403/00, st. 158-165, od 26. jula 2007).

165. Pitanje, kojom formom će istraga postići cilj člana 2, može varirati u ovisnosti od okolnosti. Međutim, kakvi god bili modaliteti koji se upotrijebe, vlasti moraju djelovati *ex officio* čim im predmet bude predodan. Vlasti ne mogu ostaviti najbližim srodnicima preminule osobe inicijativu da dostave formalnu prijavu ili da preuzmu odgovornost za pokretanje istražnog postupka (vidi, *Ahmet Özkan i ostali*, citirana gore, stav 310; *Isayeva*, citirana gore, stav 210). Građanski postupak, koji se pokreće na inicijativu najbližeg srodnika, ne vlasti, i koji ne obuhvata identifikaciju ili kažnjavanje bilo kojeg navodnog počinitelja, se ne može uzeti u obzir prilikom procjene da li je država poštivala svoju proceduralnu obavezu u smislu člana 2. Konvencije (vidi, na primjer, *Hugh Jordan*, citirana gore, stav 141). Osim toga, proceduralna obaveza države, u smislu člana 2, ne može biti ispunjena samom dodjelom odštete (vidi, *McKerr*, citirana gore, stav 121; *Bazorkina*, citirana gore, stav 117).

166. Kao što je navedeno gore, istraga mora biti djelotvorna u smislu da se može odrediti da li je upotrijebljena sila bila opravdana ili nije u okolnostima, te identificirati i sankcionirati one koji su odgovorni. Ne radi se o obavezi koja se odnosi na rezultat, nego na sredstva. Vlasti moraju poduzeti razumne mjere koje su im na raspolaganju da bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, uključujući, *inter alia*, izjave svjedoka očevidaca, forenzičke dokaze te, ako je potrebno, autopsiju koja pruža kompletan i precizan nalaz o povredama i objektivnu analizu kliničkih

nalaza, uključujući uzrok smrti. Bilo koji nedostatak u istrazi koji ugrožava njen kapacitet u smislu ustanovljavanja uzroka smrti, ili osobe ili osoba koje su odgovorne, dovodi do rizika da se zaključi da ona ne odgovara standardima iziskivane djelotvornosti (vidi, *Ahmet Özkan i ostali*, citirana gore, stav 312; *Isayeva*, citirana gore, stav 212. i predmeti koji su tu citirani).

167. Da bi istraga o nezakonitim ubistvima koja su navodno počinila državna službena lica bila djelotvorna, potrebno je da osobe koje su odgovorne za istragu i koje vode istragu bude neovisne o osobama koje su umiješane u događaje. To znači ne samo da ne postoji hijerarhijska ili institucionalna veza nego i praktična neovisnost (vidi, na primjer, *Shanaghan*, citirana gore, stav 104). Zahtijevanje brzine i razumne revnosti je implicitno u ovom kontekstu. Iako mogu postojati prepreke ili poteškoće koje onemogućavaju napredovanje istrage u nekim situacijama, brzo reagiranje vlasti pri istraživanju upotrebe smrtonosne sile se generalno može smatrati osnovnim u održanju povjerenja javnosti u poštivanje principa vladavine prava i sprečavanju pojave saučesništva ili toleriranja nezakonitih djela. Zbog istih razloga, javnost mora imati dovoljno uvida u istragu ili njene rezultate kako bi se osigurala odgovornost u praksi a i u teoriji. Iziskivani stepen uvida javnosti može varirati od predmeta do predmeta. Međutim, u svakom predmetu, najbliži srodnik žrtve mora biti uključen u postupak do stepena koji je potreban da bi njegovi legitimni interesi bili zaštićeni (vidi, *Ahmet Özkan i ostali*, citirana gore, st. 311-314; *Isayeva*, citirana gore, st. 211-214 i predmeti citirani u tom predmetu).

(ii) *Primjena tih principa na činjenice u ovom predmetu*

168. Početna tačka od koje je Sud krenuo su praktični problemi sa kojima su se istražne vlasti suočile zbog činjenice da je Ujedinjeno Kraljevstvo bila okupaciona sila u jednoj stranoj i neprijateljskoj regiji neposredno nakon invazije i rata. Ti praktični problemi su uključivali rušenje civilne infrastrukture, što je dovelo do, *inter alia*, nedostatka lokalnih patologa i resursa za autopsiju; opseg jezičkog i kulturološkog nerazumijevanja između okupatora i lokalnog stanovništva; i opasnost koja je svojstvena bilo kojoj aktivnosti u Iraku u to vrijeme. Kao što je rečeno gore, Sud smatra da se proceduralna obaveza u smislu člana 2, u okolnostima kao što su navedene okolnosti, mora primijeniti realistično da bi se vodilo računa o specifičnim problemima sa kojima su se suočili istražitelji.

169. Ipak, činjenica da je Ujedinjeno Kraljevstvo bilo okupator čini posebno važnim, s ciljem garantiranja bilo koje istrage o činjenicama koje se pripisuju britanskim vojnicima, to da je istražna vlast bila, i da je percipirana kao takva, operativno neovisna o vojnom zapovjednom lancu.

170. Nije sporno da su srodnike prvog, drugog i četvrtog podnosioca predstavke ubili britanski vojnici čiji je identitet poznat. Pitanje koje je

trebalo istražiti je da li u svakom predmetu vojnik pucao u skladu sa Pravilima o otvaranju vatre. U vezi sa trećim podnosiocem predstavke, član 2. iziskuje istragu o okolnostima otvaranja vatre, uključujući istragu o pitanju da li su poduzete odgovarajuće mjere da bi se zaštitili civili u neposrednoj blizini. U vezi sa sinom petog podnosioca predstavke, premda Sudu nisu dostavljeni dokumenti koji se odnose na postupak pred vojnim sudom, čini se da je prihvaćeno da je on umro tako što se utopio. Bilo je potrebno odrediti da li su britanski vojnici, kao što je navedeno, pretukli dječaka i prisilili ga da skoči u vodu. Svjedočenje očevidaca je bilo ključalno u svakom predmetu. Prema tome, osnovno je bilo da ekspert i potpuno neovisan istražitelj ispita, što je moguće brže nakon događaja, vojnike svjedoke, a naročito navodne počinioce. Slično tome, sve mjere su trebale biti poduzete da bi se identificirali irački očevici koje bi trebalo ubijediti da neće biti izloženi riziku ako se pojave i pruže informacije, te da će njihovi dokazi biti tretirani ozbiljno i da će se djelovati u vezi sa njima bez odlaganja.

171. Jasno je da istrage o smrtnim slučajevima srodnika prvog, drugog i trećeg srodnika nisu bile u skladu sa zahtjevima iz člana 2. budući da je istražni postupak u potpunosti ostao pod kontrolom vojnog zapovjednog lanca i da je bio ograničen na uzimanje izjava od umiješanih vojnika. Osim toga, Vlada prihvata taj zaključak.

172. U vezi sa ostalim podnosiocima predstavke, premda je Specijalno odjeljenje za istrage provelo istragu o smrtnim slučajevima brata četvrtog podnosioca predstavke i sina petog podnosioca predstavke, Sud ne smatra da je ona bila dovoljna da bi ispoštovala zahtjeve iz člana 2. Tačno je da je Kraljevska vojna policija, uključujući Specijalno odjeljenje za istrage, imala odvojen zapovjedni lanac od vojnika na borbenoj dužnosti u pogledu kojih ja zatražena istraga. Međutim, kao što je zapazio domaći sud (vidi, st. 77. i 82. gore), Specijalno odjeljenje za istrage nije bilo, u relevantnom periodu, neovisno o vojnom zapovjednom lancu. Općenito je na komandujućem oficiru jedinice koji je umiješan u incident da odluči da li bi se trebalo obratiti Specijalnom odjeljenju za istrage. Ako Specijalno odjeljenje za istrage odluči, na sopstvenu inicijativu, da će pokrenuti istragu, ta istraga može biti obustavljena na zahtjev vojong zapovjednog lanca, kao što je to pokazao predmet četvrtog podnosioca predstavke. Po zaključku Specijalnog odjeljenja za istrage, izvještaj se šalje komandujućem oficiru koji odlučuje da li će se predmet proslijediti tužiteljstvu. Sud smatra, poput sudije Brooka (vidi, stav 82. gore), da Specijalno odjeljenje za istrage nije imalo “slobodu da samo odlučuje kada će pokrenuti i kada će okončati istragu” i da ne podnosi izvještaj “prije svega, [Vojnom tužiteljstvu]”, nego vojnom zapovjednom lancu, te se može smatrati dovoljno neovisnim o vojnicima koji su umiješani u događaje i da ne može zadovoljiti uvjete iz člana 2.

173. Slijedi da je prvobitnoj istrazi o smrtnom slučaju brata četvrtog podnosioca predstavke nedostajala neovisnost oficira Specijalnog odjeljenja

za istrage. Za vrijeme početne faze istrage, prikupljeni su dokazi sa lica mjesta smrtnog slučaja i izjave koje su dali vojnici koji su bili prisutni za vrijeme incidenta. Međutim, u toj početnoj fazi istrage, istražitelji Specijalnog odjeljenja za istrage nisu ispitali razvodnika S, vojnika koji je ubio brata podnosioca predstavke. Čini se da je Specijalno odjeljenje za istrage ispitalo četiri iračka svjedoka, od kojih su neki možda bili susjedi koji su, prema podnosiocu predstavke, bili svjedoci otvaranja vatre, ali Specijalno odjeljenje za istrage nije uzelo njihove izjave. U svakom slučaju, rezultat nedostatka neovisnosti je bio taj da se istraga okončala, a da nije bila dovršena. Nekoliko mjeseci kasnije, istraga je ponovo otvorena i čini se da je kriminalistička ekspertiza obavljena na osnovu materijala prikupljenog na licu mjesta, uključujući djeliće metka i vozilo. Izvještaj Specijalnog odjeljenja za istrage je poslan komandujućem oficiru, koji je odlučio da predmet proslijedi Vojnom tužiteljstvu. Tužioci su uzeli izjave od vojnika koji su bili svjedoci incidenta i odlučili, nakon što su dobili neovisan pravni savjet, da nema dokaza da razvodnik S. nije djelovao u granicama legitimne samoodbrane. Kao što je već rečeno, svjedočenje očevidaca je bilo osnovno u ovom predmetu budući da uzrok smrti nije sporan. Sud smatra da je dugotrajan period prije nego što je razvodnik S. ispitan o incidentu, zajedno sa dugotrajnim periodom koji je bio potreban da bi potpuno neovisan istražitelj ispitao druge vojnike svjedoke, doveo do visokog rizika da dokazi budu nepouzdana zbog proteka vremena do momenta kada je Vojno tužiteljstvo trebalo da ih ispita. Osim toga, čini se da nijedan neovisan istražitelj nije prikupio dokaze od susjeda Iračana koji su bili, prema tvrdnji četvrtog podnosioca predstavke, svjedoci otvaranja vatre.

174. Dok ne postoje dokazi da je vojni zapovjedni lanac pokušao da intervenira u istrazi o smrti sina petog podnosioca predstavke, Sud smatra da istražitelji Specijalnog odjeljenja za istrage nisu bili neovisni zbog razloga koji su navedeni gore. Osim toga, Vlada nije pružila objašnjenje o velikom vremenskom razmaku između smrtnog slučaja i postupka pred vojnim sudom. Čini se da je to kašnjenje ozbiljno ugrozilo djelotvornost istrage, povrg svega zbog toga što je svaki trag nekih od vojnika optuženih za umješnost u incident potpuno izgubljen (vidi, u tom pogledu, komentare u izvještaju Aitken, stav 61. gore). Osim toga, Sud smatra da uzak okvir krivičnog postupka protiv optuženih vojnika nije mogao adekvatno zadovoljiti zahtjeve iz člana 2, imajući u vidu posebne okolnosti ovog predmeta. Čini se da su postojali barem *prima facie* dokazi da su britanski vojnici, koji su pomagali iračkoj policiji u borbi protiv pljačkanja, uhapsili sina petog podnosioca predstavke, koji je bio maloljetan, i da se on utopio nakon što su ga oni maltetirali. Imajući u vidu te okolnosti, Sud smatra da član 2. iziskuje neovisno ispitivanje, koje je pristupačno porodici žrtve i javnosti, širih pitanja u vezi sa odgovornošću države za smrt, naročito u vezi sa uputstvima koja su data vojnicima zaduženim za misiju kao što je bila ona neposredno nakon invazije, te edukacijom i supervizijom.

175. U svjetlu navedenog, Sud smatra da proceduralna obaveza koja proizilazi iz člana 2. nije ispunjena u pogledu petog podnosioca predstavke. Premda je primio visoki iznos po okončanju građanskog postupka koji je pokrenuo, uključujući prihvatanje odgovornosti armije, istrage o okolnostima smrti njegovog sina (vidi, stav 165. gore) nikada nije bilo. Slijedi da peti podnosilac predstavke još uvijek može tvrditi da je žrtva u smislu člana 34. i da prethodni prigovor Vlade u pogledu nedostatka njegovog statusa žrtve mora biti odbačen.

176. Nasuprot tome, Sud ističe da je javna i potpuna istraga o okolnostima smrti sina šestog podnosioca predstavke blizu okončanja. U svjetlu te istrage, Sud ističe da šesti podnosilac predstavke prihvata da nije više žrtva povrede proceduralne obaveze u smislu člana 2. Prema tome, Sud prihvata prigovor Vlade u pogledu šestog podnosioca predstavke.

177. *In conclusio*, Sud zaključuje da je proceduralna obaveza koja proizilazi iz člana 2. Konvencije u pogledu prvog, drugog, trećeg, četvrtog i petog podnosioca predstavke prekršena.

II PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE

178. Član 41. Konvencije glasi:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo dijelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

179. Prvi, drugi, treći, četvrti i peti podnosilac predstavke su zatražili od Suda da naloži Vladi da provede istragu o smrtnim slučajevima njihovih srodnika u skladu sa članom 2. Oni su također tražili isplatu iznosa od 15 000 GBP svakom od njih po osnovu naknade za patnju koju su pretrpili zbog toga što je Ujedinjeno Kraljevstvo propustilo da provede istragu o navedenim smrtnim slučajevima u skladu sa Konvencijom.

180. Vlada je istakla da je praksa Suda da izričito odbija da nalaže Vladi da pokrene novu istragu u predmetima u kojima ustanovi povredu proceduralne obaveze koja proizilazi iz člana 2 (vidi, na primjer, *Varnava i ostali protiv Turske* [VV], br. 16064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90 and 16073/90, § 222, ECHR 2009-...; *Ülkü Ekinci protiv Turske*, broj 27602/95, stav 179, od 16. jula 2002; *Finucane*, citirana gore, stav 89). Vlada je dalje istakla da bi, imajući u vidu okolnosti, zaključak o postojanju povrede bio dovoljno pravično zadovoljenje. Alternativno, ako bi Sud odlučio da dodijeli odštetu, Vlada ističe da je iznos koji su zahtijevali podnosioci predstavke viši od iznosa

koji se generalno dodjeljuje. Međutim, Vlada nije predložila iznos, ostavljajući Sudu da o njemu odluči na pravičnoj osnovi.

181. U vezi sa zahtjevom podnosioca predstavke koji se odnosi na obezbjeđivanje djelotvorne istrage, Sud je ponovo ističe generalni princip da tužena Vlada ima slobodu izbora sredstava pomoću kojih će ispuniti svoju obavezu iz člana 46. Konvencije, pod uvjetom da su ta sredstva u skladu sa zaključcima iznesenim u presudi Suda. Prema tome, Sud smatra da je, u ovom predmetu, na Komitetu ministara, u skladu sa članom 46 Konvencije, da odluči o mjerama koje će se nametnuti okviru izvršenja ove presude koju je donio Sud (vidi, *Varnava*, citirana gore, stav 222. i predmeti koji su citirani u njoj).

182. U pogledu zahtjeva za materijalnu odštetu, Sud podsjeća da on nema ulogu, prema članu 41, da funkcionira kao domaći sud koji je pozvan da u građanskim stvarima određuje odgovornost i dodjeljuje odštetu. Njegov vodeći princip je pravičnost, koji prije svega implicira fleksibilnost i objektivno razmatranje onoga što je opravdano, pravično i razumno, imajući u vidu sve okolnosti predmeta, uključujući ne samo situaciju podnosioca predstavke nego i generalni kontekst u okviru kojeg je počinjena povreda. Cilj odštete koju Sud dodjeljuje po osnovu nematerijane štete je priznavanje činjenice da je nematerijalna šteta posljedica povrede osnovnog ljudskog prava, te u širem smislu odražava težinu štete (vidi, *Varnava*, citirana gore, stav 224. i predmeti koji su citirani u toj presudi). U svjetlu okolnosti ovog predmeta, Sud smatra da je ukupan traženi iznos, koji nakon konverzije iznosi oko 17 000 eura (EUR) svakom od pet prvih podnosioca predstavke, predstavlja opravdan i pravičan iznos naknade za patnju koju je mogao prouzrokovati izostanak potpuno neovisne istrage o smrtnim slučajevima njihovih srodnika.

B. Troškovi i izdaci

183. Podnosioci predstavke, ističući kompleksnost i važnost predmeta, su tražili ukupan iznos u visini od 119 928 GBP, koji odgovara više od 580 sati pravnog posla njihovih *solisitora* i njihova četiri branitelja u okviru postupka pred Sudom.

184. Vlada je priznala da su pitanja bila kompleksna, ali ipak tvrdi da je iznos previsok budući da su pravni savjetnici podnosioca predstavke upućeni u sve aspekte zahtjeva jer su djelovali u ime podnosioca predstavke u postupcima pred domaćim sudovima, koji su bili plaćeni iz javnih sredstava za pravnu pomoć. Osim toga, iznosi koje su podnosioci predstavke tražili za satnice branitelja, koji se kreću od 500 GBP i 235 GBP, te iznosi koje su podnosioci predstavke tražili za satnice *solisitora* (180 GBP i 130 GBP), su neopravdano visoki. Vlada je dodala da nije bilo potrebno da se podnosioci predstavke obraćaju *Queen's Counsel* i dvojici *junior counsel*.

185. Prema sudskoj praksi Suda, podnosilac predstavke ima pravo na isplatu troškova i izdataka samo pod uvjetom da je ustanovljeno da su oni bili stvarni i potrebni, i da je njihov iznos razuman. U ovom predmetu, imajući u vidu dokumentaciju predočenu Sudu i navedene kriterije, Sud smatra razumnim da dodijeli iznos od 50 000 EUR za izdatke koje su podnosioci predstavke imali u okviru postupka pred Sudom.

C. Zatezna kamata

186. Sud smatra odgovarajućim da se zatezne kamate računaju na bazi najniže kreditne stope Evropske centralne banke uvećane za tri procentna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO,

1. *Odbacuje* prethodne prigovore Vlade u pogledu pripisivanja činjenica i neiscrpljivanja domaćih pravnih lijekova;
2. *Pridružuje* meritumu pitanje da li su podnosioci predstavke bili pod jurisdikcijom tužene države i da li su peti i šesti podnosilac predstavke zadržali status žrtve;
3. *Proglašava* predstavku prihvatljivom;
4. *Odlučuje* da su preminuli srodnici podnosioca predstavke bili pod jurisdikcijom tužene države i *odbacuje* prethodni prigovor Vlade u pogledu jurisdikcije;
5. *Odlučuje* da šesti podnosilac predstavke ne može više tvrditi da je žrtva povrede proceduralne obaveze koja proizilazi iz člana 2. Konvencije;
6. *Odlučuje* da je proceduralna obaveza, koja proizilazi iz člana 2. Konvencije, da se provede adekvatna i djelotvorna istraga o smrtnim slučajevima srodnika prvog, drugog, trećeg, četvrtog i petog podnosioca predstavke, prekršena, i *odbacuje* prethodni prigovor Vlade u pogledu statusa žrtve petog podnosioca predstavke;
7. *Odlučuje*
 - (a) da je tužena država dužna da isplati svakom od prvih pet podnosioca predstavke, u roku od tri mjeseca, iznos od 17 000 EUR

(sedamnaest hiljada eura), plus bili koji iznos koji bi se mogao iziskivati kao porez na taj iznos, po osnovu nematerijalne štete, koji će se promijeniti u funte sterling po kursu primjenjivom na dan isplate;

(b) da je tužena država dužna da isplati prvoj petorici podnosilaca predstavke zajedno, u roku od tri mjeseca, iznos od 50 000 EUR (pedeset hiljada eura), plus bili koji iznos koji bi se mogao iziskivati kao porez na taj iznos, po osnovu troškova i izdataka, koji će se promijeniti u funte sterling po kursu primjenjivom na dan isplate;

(c) da će se, od dana isteka navedenog roka od tri mjeseca do isplate, plaćati obična kamata na navedeni iznos po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke, koja je primjenjiva za vrijeme tog perioda, uvećanoj za tri procentna boda;

8. *Odbija* ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sastavljena na engleskom i francuskom jeziku, zatim saopćena na javnoj raspravi 7. jula 2011. godine skladu sa pravilom 77. st. 2. i 3. Pravila Suda.

Michael O'Boyle
Zamjenik sekretara

Jean-Paul Costa
Predsjednik

U skladu sa članom 45. stav 2. Konvencije i pravilom 74. stav 2. Pravila Suda, izdvojena mišljenja o slaganju sudije Rozakisa i sudije Bonello se nalaze u prilogu ove presude.

J.-P.C.
M.O.B.

Separate opinions have not been translated, but appear in English and/or French in the official language version(s) of the judgment which may be consulted in the Court's case-law database HUDOC.”

Izdvojena mišljenja nisu prevedena, ali ih sadrži presuda na engleskom i/ili francuskom jeziku, kao službenim jezicima, te se mogu pročitati u bazi podataka o sudskoj praksi Suda, HUDOC.

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud prosljedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uslovom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.

CONCURRING OPINION OF JUDGE ROZAKIS

When citing the general principles relevant to a State party's jurisdiction under Article 1 of the Convention (see paragraphs 130 et seq. of the Grand Chamber's judgment), the Court reiterates its established case-law that apart from the territorial aspect determining the jurisdictional competence of a State party to the Convention, there are "exceptional circumstances capable of giving rise to the exercise of jurisdiction by a Contracting State outside its own territorial boundaries" (see paragraph 132). It then proceeds to discuss such exceptional circumstances. In paragraphs 133 to 137, under the title "State agent authority and control", it refers to situations where State agents operating extraterritorially, and exercising control and authority over individuals, create a jurisdictional link with their State and its obligations under the Convention, making that State responsible for the acts or omissions of its agents, in cases where they affect the rights or freedoms of individuals protected by the Convention. Characteristic examples of such exceptional circumstances of extraterritorial jurisdiction are mentioned in the judgment (see paragraphs 134 to 136), and concern the acts of diplomatic and consular agents, the exercise of authority and control over foreign territory by individuals which is allowed by a third State through its consent, invitation or acquiescence, and the use of force by State agents operating outside its territory.

So far so good, but then, under the title "Effective control over an area", the Court refers to "[a]nother exception to the principle of jurisdiction ...", when "as a consequence of lawful or unlawful military action, a Contracting State exercises effective control of an area outside [its] national territory". I regret to say that I cannot agree that this ground of jurisdiction constitutes a separate ("another") ground of jurisdiction, which differs from the "State authority and control" jurisdictional link. It is part and parcel, to my mind, of that latter jurisdictional link, and concerns a particular aspect of it. The differing elements, which distinguish that particular aspect from the jurisdictional categories mentioned by the Court, can be presented cumulatively or in isolation as the following: (a) the usually large-scale use of force; (b) the occupation of a territory for a prolonged period of time; and/or (c) in the case of occupation, the exercise of power by a subordinate local administration, whose acts do not exonerate the occupying State from its responsibility under the Convention.

As a consequence, I consider that the right approach to the matter would have been for the Court to have included that aspect of jurisdiction in the exercise of "State authority and control" test, and to have simply determined that "effective" control is a condition for the exercise of jurisdiction which

brings a State within the boundaries of the Convention, as delimited by its Article 1.

CONCURRING OPINION OF JUDGE BONELLO

1. These six cases deal primarily with the issue of whether Iraqi civilians who allegedly lost their lives at the hands of United Kingdom soldiers, in non-combat situations in the United Kingdom-occupied Basrah region of Iraq, were “within the jurisdiction” of the United Kingdom when those killings took place.

2. When, in March 2003, the United Kingdom, together with the other Coalition forces invaded Iraq, the Coalition Provisional Authority (CPA) conferred upon members of that Authority the fullest jurisdictional powers over Iraq: “The CPA is vested with all executive, legislative and judicial authority necessary to achieve its objectives”. This included the “power to issue legislation”: “The CPA shall exercise powers of government temporarily”.¹

3. I fully agreed with the findings of the Court, but I would have employed a different test (a “functional jurisdiction” test) to establish whether or not the victims fell within the jurisdiction of the United Kingdom. Though the present judgment has placed the doctrines of extra-territorial jurisdiction on a sounder footing than ever before, I still do not consider wholly satisfactory the re-elaboration of the traditional tests to which the Court has resorted.

Extra-territorial jurisdiction or Functional jurisdiction?

4. The Court’s case-law on Article 1 of the Convention (the jurisdiction of the Contracting Parties) has, so far, been bedevilled by an inability or an unwillingness to establish a coherent and axiomatic regime, grounded in essential basics and even-handedly applicable across the widest spectrum of jurisdictional controversies.

5. Up until now, the Court has, in matters concerning the extra-territorial jurisdiction of Contracting Parties, spawned a number of “leading” judgments based on a need-to-decide basis, patchwork case-law at best. Inevitably, the doctrines established seem to go too far to some, and not far enough to others. As the Court has, in these cases, always tailored its tenets to sets of specific facts, it is hardly surprising that those tenets then seem to limp when applied to sets of different facts. Principles settled in one judgment may appear more or less justifiable in themselves, but they then betray an awkward fit when measured against principles established in another. *Issa* flies in the face of *Banković* and the cohabitation of *Behrami* with *Berić* is, overall, quite problematic.

¹ Paragraph 12 of the Grand Chamber’s judgment.

6. The late Lord Rodger in the House of Lords had my full sympathy when he lamented that, in its application of extra-territorial jurisdiction “the judgments and decisions of the European Court do not speak with one voice”. The differences, he rightly noted, are not merely ones of emphasis. Some “appear much more serious”.²

7. The truth seems to be that Article 1 case-law has, before the present judgment, enshrined everything and the opposite of everything. In consequence, the judicial decision-making process in Strasbourg has, so far, squandered more energy in attempting to reconcile the barely reconcilable than in trying to erect intellectual constructs of more universal application. A considerable number of different approaches to extra-territorial jurisdiction have so far been experimented with by the Court on a case-by-case basis, some not completely exempt from internal contradiction.

8. My guileless plea is to return to the drawing board. To stop fashioning doctrines which somehow seem to accommodate the facts, but rather, to appraise the facts against the immutable principles which underlie the fundamental functions of the Convention.

9. The founding members of the Convention, and each subsequent Contracting Party, strove to achieve one aim, at once infinitesimal and infinite: the supremacy of the rule of human rights law. In Article 1 they undertook to secure *to everyone within their jurisdiction* the rights and freedoms enshrined in the Convention. This was, and remains, the cornerstone of the Convention. That was, and remains, the agenda heralded in its preamble: “the *universal* and effective recognition and observance” of fundamental human rights. “Universal” hardly suggests an observance parcelled off by territory on the checkerboard of geography.

10. States ensure the observance of human rights in five primordial ways: firstly, by not violating (through their agents) human rights; secondly, by having in place systems which prevent breaches of human rights; thirdly, by investigating complaints of human rights abuses; fourthly, by scourging those of their agents who infringe human rights; and, finally, by compensating the victims of breaches of human rights. These constitute the basic minimum *functions* assumed by every State by virtue of its having contracted into the Convention.

11. A “functional” test would see a State effectively exercising “jurisdiction” whenever it falls within its power to perform, or not to perform, any of these five functions. Very simply put, *a State has jurisdiction for the purposes of Article 1 whenever the observance or the breach of any of these functions is within its authority and control.*

12. Jurisdiction means no less and no more than “authority over” and “control of”. In relation to Convention obligations, jurisdiction is neither territorial nor extra-territorial: it ought to be functional - in the sense that

² Paragraph 67, House of Lords opinion in *Al Skeini*, [2007] UKHL 26.

when it is within a State's authority and control whether a breach of human rights is, or is not, committed, whether its perpetrators are, or are not, identified and punished, whether the victims of violations are, or are not, compensated, it would be an imposture to claim that, ah yes, that State had authority and control, but, ah no, it had no jurisdiction.

13. The duties assumed through ratifying the Convention go hand in hand with the duty to perform and observe them. Jurisdiction arises from the mere fact of having assumed those obligations *and from having the capability to fulfil them* (or not to fulfil them).

14. If the perpetrators of an alleged human rights violation are within the authority and control of one of the Contracting Parties, it is to me totally consequential that their actions by virtue of that State's authority, engage the jurisdiction of the Contracting Party. I resist any helpful schizophrenia by which a nervous sniper is within the jurisdiction, his act of shooting is within the jurisdiction, but then the victims of that nervous sniper happily choke in blood outside it. Any hiatus between what logical superglue has inexorably bonded appears defiantly meretricious, one of those infelicitous legal fictions a court of human rights can well do without.

15. Adhering to doctrines other than this may lead in practice to some riotous absurdities in their effects. If two civilian Iraqis are together in a street in Basrah, and a United Kingdom soldier kills the first before arrest and the second after arrest, the first dies desolate, deprived of the comforts of United Kingdom jurisdiction, the second delighted that his life was evicted from his body within the jurisdiction of the United Kingdom. Same United Kingdom soldier, same gun, same ammunition, same patch of street - same inept distinctions. I find these pseudo-differentials spurious and designed to promote a culture of law that perverts, rather than fosters, the cause of human rights justice.

16. In my view, the one honest test, in *all* circumstances (including extra-territoriality), is the following: did it depend on the agents of the State whether the alleged violation would be committed or would not be committed? Was it within the power of the State to punish the perpetrators and to compensate the victims? If the answer is yes, self-evidently the facts fall squarely within the jurisdiction of the State. All the rest seems to me clumsy, self-serving alibi hunting, unworthy of any State that has grandiosely undertaken to secure the "universal" observance of human rights whenever and wherever it is within its power to secure them, and, may I add, of courts whose only *raison d'être* should be to ensure that those obligations are not avoided or evaded. The Court has, in the present judgment, thankfully placed a sanitary cordon between itself and some of these approaches.

17. The failure to espouse an obvious functional test, based exclusively on the programmatic agenda of the Convention, has, in the past, led to the adoption of a handful of sub-tests, some of which may have served defilers

of Convention values far better than they have the Convention itself. Some of these tests have empowered the abusers and short-changed their victims. For me the primary questions to be answered boil down to these: when a State ratifies the Convention, does it undertake to promote human rights wherever it can, or does it undertake to promote human rights inside its own confines and to breach them everywhere else? Did the Contracting Party ratify the Convention with the deliberate intent of discriminating between the sanctity of human rights within its own territory and their paltry insignificance everywhere else?

18. I am unwilling to endorse *à la carte* respect for human rights. I think poorly of an esteem for human rights that turns casual and approximate depending on geographical coordinates. Any State that worships fundamental rights on its own territory but then feels free to make a mockery of them anywhere else does not, as far as I am concerned, belong to that comity of nations for which the supremacy of human rights is both mission and clarion call. In substance the United Kingdom is arguing, sadly, I believe, that it ratified the Convention with the deliberate intent of regulating the conduct of its armed forces according to latitude: gentlemen at home, hoodlums elsewhere.

19. The functional test I propose would also cater for the more rarefied reaches of human rights protection, like respect for the positive obligations imposed on Contracting Parties: was it within the State's authority and control to see that those positive obligations would be respected? If it was, then the functional jurisdiction of the State would come into play, with all its natural consequences. If, in the circumstances, the State is not in such a position of authority and control as to be able to ensure extraterritorially the fulfilment of any or all of its positive obligations, that lack of functional authority and control excludes jurisdiction, limitedly to those specific rights the State is not in a position to enforce.

20. This would be my universal vision of what this Court is all about – a bright line approach rather than case by case, more or less inspired, more or less insipid, improvisations, cluttering the case-law with doctrines which are, at best, barely compatible and at worst blatantly contradictory – and none measured against the essential yardstick of the supremacy and universality of human rights anytime, anywhere.

Exceptions?

21. I consider the doctrine of functional jurisdiction to be so linear and compelling that I would be unwilling to acquiesce to any exceptions, even more so in the realm of the near-absolute rights to life and to freedom from torture and degrading or inhuman treatment or punishment. Without ever reneging on the principle of the inherent jurisdiction of the occupying power that usually flows from military conquest, at most the Court could consider

very limited exceptions to the way in which Article 2 and Article 3 are applied in extreme cases of clear and present threats to national security that would otherwise significantly endanger the war effort. I would not, personally, subscribe to any exceptions at all.

Conclusion

22. Applying the functional test to the specifics of these cases, I arrive at the manifest and inescapable conclusion that all the facts and all the victims of the alleged killings said to have been committed by United Kingdom servicemen fall squarely within the jurisdiction of the United Kingdom, which had, in Basrah and its surroundings, an obligation to ensure the observance of Articles 2 and 3 of the Convention. It is uncontested that the servicemen who allegedly committed the acts that led to the deaths of the victims were under United Kingdom authority and control; that it was within the United Kingdom's authority and control whether to investigate those deaths or not; that it was within the United Kingdom's authority and control whether to punish any human rights violations, if established; and that it was within the United Kingdom's authority and control whether to compensate the victims of those alleged violations or their heirs. Concluding that the United Kingdom had *all this* within its full authority and control, but still had no jurisdiction, would for me amount to a finding as consequential as a good fairy tale and as persuasive as a bad one.

23. The test adopted by the Court in this case has led to a unanimous finding of jurisdiction. Though I believe the functional test I endorse would better suit any dispute relating to extra-territorial jurisdiction, I would still have found that, whatever the test adopted, all the six killings before the Court engaged United Kingdom jurisdiction. I attach to this opinion a few random observations to buttress my conclusions.

Presumption of jurisdiction

24. I would propose a different test from that espoused by the domestic courts to establish or dismiss extra-territorial jurisdiction in terms of Article 1, in cases concerning military occupation, when a State becomes the recognised "occupying power" according to the Geneva and The Hague instruments. Once a State is acknowledged by international law to be "an occupying power", a rebuttable presumption ought to arise that the occupying power has "authority and control" over the occupied territory, over what goes on there and over those who happen to be in it – with all the consequences that flow from a legal presumption. It will then be incumbent on the occupying power to prove that such was the state of anarchy and impotence prevailing, that it suffered a deficit of effective authority and control. It will no longer be for the victim of wartime atrocities to prove that

the occupying power actually exercised authority and control. It will be for the occupying power to rebut it.

25. I was puzzled to read in the domestic proceedings that “the applicants had failed to make a case” for United Kingdom authority and control in the Basrah region. I believe that the mere fact of a formally acknowledged military occupation ought to shift any burden of proof from the applicants to the respondent Government.

26. And it will, in my view, be quite arduous for an officially recognised “occupying power” to disprove authority and control over impugned acts, their victims and their perpetrators. The occupying power could only do that successfully in the case of infamies committed by forces other than its own, during a state of total breakdown of law and order. I find it bizarre, not to say offensive, that an occupying power can plead that it had no authority and control over acts committed by its own armed forces well under its own chain of command, claiming with one voice its authority and control over the perpetrators of those atrocities, but with the other, disowning any authority and control over atrocities committed by them and over their victims.

27. It is my view that jurisdiction is established when authority and control over others are established. For me, in the present cases, it is well beyond surreal to claim that a military colossus which waltzed into Iraq when it chose, settled there for as long as it cared to and only left when it no longer suited its interests to remain, can persuasively claim not to have exercised authority and control over an area specifically assigned to it in the geography of the war games played by the victorious. I find it uncaring to the intellect for a State to disclaim accountability for what its officers, wearing its uniforms, wielding its weapons, sallying forth from its encampments and returning there, are alleged to have done. The six victims are said to have lost their lives as a result of the unlawful actions of United Kingdom soldiers in non-combat situations - but no one answers for their death. I guess we are expected to blame it on the evil eye.

28. Jurisdiction flows not only from the exercise of democratic governance, not only from ruthless tyranny, not only from colonial usurpation. It also hangs from the mouth of a firearm. In non-combat situations, everyone in the line of fire of a gun is within the authority and control of whoever is wielding it.

Futility of the case-law

29. The undeniable fact is that this Court has never, before today, had to deal with any case in which the factual profiles were in any way similar to those of the present applications. This Court has, so far, had several occasions to determine complaints which raised issues of extra-territorial jurisdiction, but all of a markedly different nature. Endeavouring to export

doctrines of jurisdiction hammered out in a case of a solitary air-strike over a radio station abroad (*Banković*) to allegations of atrocities committed by the forces of an occupying power, which has assumed and kept armed control of a foreign territory for well over three years, is anything but consequent. I find the jurisdictional guidelines established by the Court to regulate the capture by France of a Cambodian drug-running ship on the high seas, for the specific purpose of intercepting her cargo and bringing the crew to justice (*Medvedyev*), to be quite distracting and time-wasting when the issue relates to a large territory outside the United Kingdom, conquered and held for over three years by the force of arms of a mighty foreign military set-up, recognised officially by international law as an “occupying power”, and which had established itself indefinitely there.

30. In my view, this relentless search for eminently tangential case-law is as fruitful and fulfilling as trying to solve one crossword puzzle with the clues of another. The Court could, in my view, have started the exercise by accepting that this was judicial *terra incognita*, and could have worked out an organic doctrine of extra-territorial jurisdiction, untrammelled by the irrelevant and indifferent to the obfuscating.

Indivisibility of Human Rights

31. The foregoing analysis is not at all invalidated by what is termed the “indivisibility of human rights” argument which runs thus: as human rights are indivisible, once a State is considered to have extra-territorial “jurisdiction”, then that State is held to be bound to enforce *all* the human rights enshrined in the Convention. Conversely, if that State is not in a position to enforce the whole range of Convention human rights, it does not have jurisdiction.

32. Hardly so. Extraterritorially, a Contracting State is obliged to ensure the observance of all those human rights which *it is in a position to ensure*. It is quite possible to envisage situations in which a Contracting State, in its role as an occupying power, has well within its authority the power not to commit torture or extra-judicial killings, to punish those who commit them and to compensate the victims – but at the same time that Contracting State does not have the extent of authority and control required to ensure to all persons the right to education or the right to free and fair elections: those fundamental rights it can enforce would fall squarely within its jurisdiction, those it cannot, on the wrong side of the bright line. If the “indivisibility of human rights” is to have any meaning at all, I would prefer that meaning to run hand in hand with that of the “universality of human rights”.

33. I believe that it ill suits the respondent Government to argue, as they have, that their inability to secure respect for all fundamental rights in Basrah, gave them the right not to respect any at all.

A vacuum of jurisdiction?

34. In spite of the fact that, as a leading partner in the Coalition Provisional Authority, the United Kingdom Government were “vested with all executive, legislative and judicial authority”³ over that part of vanquished Iraq assigned to them, the United Kingdom went a long and eloquent way in its attempt to establish that it did not exercise jurisdiction over the area assigned to it. It just stopped short of sharing with the Court who did. Who was the mysterious, faceless rival which, instead of it, exercised executive, legislative and judicial authority for three years and more over the area delegated to the United Kingdom? There unquestionably existed a highly volatile situation on the ground, pockets of violent insurgency and a pervasive, sullen resistance to the military presence.

35. However, in the Basrah region, some authority was still giving orders, laying down the law (*juris dicere* - defining what the binding norm of law is), running the correctional facilities, delivering the mail, establishing and maintaining communications, providing health services, supplying food and water, restraining military contraband and controlling criminality and terrorism as best it could. This authority, full and complete over the United Kingdom military, harassed and maimed over the rest, was the United Kingdom’s.

36. The alternative would be to claim that Basrah and the region under the United Kingdom’s executive, legislative and judicial responsibility hovered in an implacable legal void, sucked inside that legendary black hole, whose utter repulsion of any authority lasted well over three years. A proposition unlikely to find many takers on the legal market.

Human rights imperialism

37. I confess to be quite unimpressed by the pleadings of the United Kingdom Government to the effect that exporting the European Convention on Human Rights to Iraq would have amounted to “human rights imperialism”. It ill behoves a State that imposed its military imperialism over another sovereign State without the frailest imprimatur from the international community, to resent the charge of having exported human rights imperialism to the vanquished enemy. It is like wearing with conceit your badge of international law banditry, but then recoiling in shock at being suspected of human rights promotion.

38. Personally, I would have respected better these virginal blushes of some statesmen had they worn them the other way round. Being bountiful

³ See paragraph 12 of the Grand Chamber’s judgment.

with military imperialism but bashful of the stigma of human rights imperialism, sounds to me like not resisting sufficiently the urge to frequent the lower neighbourhoods of political inconstancy. For my part, I believe that those who export war ought to see to the parallel export of guarantees against the atrocities of war. And then, if necessary, bear with some fortitude the opprobrium of being labelled human rights imperialists.

39. I, for one, advertise my diversity. At my age, it may no longer be elegant to have dreams. But that of being branded in perpetuity a human rights imperialist, I acknowledge sounds to me particularly seductive.